SỐ ĐẶC BIỆT GIỮA THÁNG 5

GIÁO DỤC VÀ THỜI ĐẠI

CƠ QUAN CỦA BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO - DIỄN ĐÀN TOÀN XÃ HỘI VÌ SỰ NGHIỆP GIÁO DỤC

www.giaoducthoidai.vn

LỚP CHUYÊN TRONG TRƯỜNG THƯỜNG:

Có nên tồn tại?

Trường THPT Chu Văn An (Hà Nội) theo lộ trình sẽ trở thành Trường THPT chuyên Chu Văn An. Ảnh: Việt Cường

GIÁO DỤC và THỜI ĐẠI

CƠ QUAN CỦA BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO - DIỄN ĐÀN TOÀN XÃ HỘI VÌ SỰ NGHIỆP GIÁO DỤC

15 Hai Bà Trưng, Q. Hoàn Kiếm, Hà Nội.
{ } 024. 38251721, 39362287, 38241781
{ } baogdtd@gmail.com

Giấy phép xuất bản số 479/GP-BTTTT ngày 29/10/2020

BÁO NGÀY

In cùng ngày tại: Hà Nội, Đà Nẵng, TP Hồ Chí Minh.

16 trang

THỨ 3 4 5 6 7

29 x 42 cm

SỐ THÁNG
2 số/tháng

29 x 42 cm

SỐ THỨ HAI
1 số/tuần

29 x 42 cm

SỐ CHỦ NHẬT
1 số/tuần

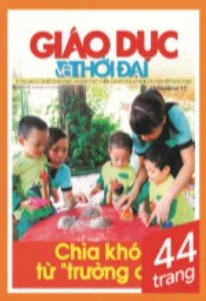

20 x 28 cm

SỐ TĂNG TRANG
1 số/tháng

29 x 42 cm

BÁO ĐIỆN TỬ giaoducthoidai.vn

GIÁO DỤC và THỜI ĐẠI

PHÁT HÀNH - QUẢNG CÁO { T } 088. 605 9988 { E } truyenthongduan.gdtd@gmail.com

CƠ QUAN THƯỜNG TRÚ CÁC TỈNH PHÍA NAM
322 Điện Biên Phủ, Quận 10, TP Hồ Chí Minh
{ T } 028. 38399638
{ F } 028. 38344299

VĂN PHÒNG LIÊN LẠC TẠI CẦN THƠ
41 Cách Mạng Tháng 8, Q. Ninh Kiều, Cần Thơ
{ T } 029. 23815411
{ F } 029. 23815411

VPĐD CÁC TỈNH MIỀN TRUNG - TÂY NGUYÊN
265B Hoàng Diệu, Q. Hải Châu, Đà Nẵng
{ T } 023. 63574323
{ F } 023. 63572528

VPĐD KHU VỰC VIỆT BẮC
21 Hùng Vương, P. Trưng Vương, Thái Nguyên
{ T } 0913. 025.537

VPĐD KHU VỰC BẮC TRUNG BỘ
2/5 Nguyễn Biểu, TP Hà Tĩnh
{ T } 091.329.4462
{ E } btb.gdtd@gmail.com

VPĐD KHU VỰC TÂY BẮC
30 Hoàng Công Chất, P. Mường Thanh, TP. Điện Biên Phủ
{ T } 0914.830.171

GIÁO DỤC và THỜI ĐẠI

SỐ ĐẶC BIỆT GIỮA THÁNG 5
SỐ 114 RA NGÀY 11/5/2024.

Tổng Biên tập:
TRIỆU NGỌC LÂM

Phó Tổng Biên tập:
DƯƠNG THANH HƯƠNG
NGUYỄN ĐỨC TUÂN

Trình bày:
TRẦN LƯƠNG

Tòa soạn và Trị sự:
15 Hai Bà Trưng, Q.Hoàn Kiếm, Hà Nội
ĐT: (024) 38251721;39362287, 38241781.
Email: baogdtd@gmail.com
Quảng cáo - Phát hành ĐT: 0886059988.
Email: truyenthongduan.gdtd@gmail.com

Cơ quan thường trú phía Nam:
322 Điện Biên Phủ, Q.10, TP. Hồ Chí Minh.
ĐT:(028) 38399638;
Fax: (028) 38344299.

Văn phòng liên lạc tại Cần Thơ:
41 Cách Mạng Tháng 8,
Q. Ninh Kiều, TP. Cần Thơ.
ĐT&Fax: (0292)3815411.

Văn phòng đại diện các tỉnh Miền Trung - Tây Nguyên tại Đà Nẵng:
265B Hoàng Diệu, Q.Hải Châu,
TP. Đà Nẵng. **ĐT:** (0236) 3574323.
Fax:(0236) 3572528
Email: baogdtddn@gmail.com

Văn phòng đại diện khu vực Việt Bắc tại Thái Nguyên:
Số 21, đường Hùng Vương,
phường Trưng Vương, TP Thái Nguyên.
ĐT: 0913 025 537

Văn phòng đại diện khu vực Bắc Trung Bộ:
số 2/5, đường Nguyễn Biểu, TP Hà Tĩnh
Email: btb.gdtd@gmail.com
ĐT: 0913294462

Văn phòng đại diện khu vực Tây Bắc:
Số 30, đường Hoàng Công Chất,
Phường Mường Thanh, TP. Điện Biên Phủ.
ĐT: 0914.830.171

Giấy phép xuất bản số:
479/GP-BTTTT ngày 29/10/2020.

In tại: Công ty CP In Công đoàn Việt Nam;
Công ty TNHH MTV In Quân đội 2 TP.HCM

Báo Giáo dục & Thời đại điện tử:
http://www.gdtd.vn;
Email: gdtddientu@gmail.com

ISSN 1859-2937.

ĐƯỜNG DÂY NÓNG:
0967335089

Giá: 30.000 đồng

Ảnh minh họa: ITN

LTS: *Sau 15 năm triển khai (năm 2008), mô hình lớp chuyên ở trường THPT thường (đặc biệt ở hai thành phố lớn Hà Nội và TPHCM) thường xuyên trong tình trạng tuyển không đủ chỉ tiêu. Các lớp này thiếu trung bình từ 2 - 20 chỉ tiêu từng năm.*

Có nhiều nguyên nhân dẫn đến thực trạng này. Thứ nhất, có không ít trường THPT tuyển học sinh chuyên, năng khiếu, do đó học sinh có thêm lựa chọn. Nguyên nhân thứ 2 bởi một bộ phận học sinh nộp hồ sơ, trúng tuyển nhưng sau đó không nhập học mà chuyển hướng đi du học nước ngoài... Đến nay, việc tìm ra giải pháp để giải quyết dứt điểm thực trạng trên không dễ.

Tuy nhiên, thời gian qua, mô hình lớp chuyên ở trường thường mang đến sức bật cho các trường THPT, đồng thời tạo điều kiện thuận lợi cho học sinh có nguyện vọng, năng lực muốn học ở các lớp chuyên... Song trong bối cảnh các trường chuyên đã bỏ lớp thường, Chương trình GDPT 2018 đặt ra nhiều yêu cầu đổi mới, mô hình lớp chuyên trong trường thường cũng cần được tính toán lại cho phù hợp. Những vấn đề đặt ra được phản ánh trong Chuyên đề: "Lớp chuyên trong trường thường", từ trang 4 - 9 số báo này.

Kính mời độc giả đón đọc

GIÁO DỤC

- Bản sắc riêng *Trang 4*
- Bất cập từ thực tiễn *Trang 6*
- Tháng 5 nhớ Bác... *Trang 10*
- XÂY DỰNG LUẬT NHÀ GIÁO: Thống nhất trong quản lý, sử dụng nhà giáo *Trang 12*
- ĐÀO TẠO NHÂN LỰC CÔNG NGHIỆP VI MẠCH: Khó đâu gỡ đó… *Trang 14*
- Trò chủ động - trường đồng hành *Trang 15*
- Vùng khó lo giữ giáo viên hợp đồng *Trang 18*

NGƯỜI VÀ VIỆC

- Nam sinh 2 năm liền giành giải quốc gia *Trang 20*
- "Chắp cánh" ước mơ *Trang 21*
- Cô giáo hơn 40 năm gắn bó với trò nghèo *Trang 24*

TỪ NHÀ ĐẾN TRƯỜNG

- Cảnh báo biến chứng của quai bị *Trang 32*
- Những triệu chứng thường gặp *Trang 34*

GIÁO DỤC QUỐC TẾ

- Sinh viên Trung Quốc "chuyển hướng" du học *Trang 38*

KHOA HỌC - CÔNG NGHỆ

- "Hiệu ứng cánh bướm" cắt nghĩa bệnh tự kỷ *Trang 40*

Bản sắc riêng

LAN ANH - MINH ANH

Lớp chuyên trong trường thường nhìn từ thực tế lịch sử đã đạt được những thành quả đáng tự hào; góp phần đào tạo nguồn nhân lực cho đất nước; nhận được sự tin tưởng của phụ huynh.

Học sinh TPHCM tham gia kỳ thi tuyển sinh lớp 10 chuyên năm học 2023 - 2024. *Ảnh: Minh Anh*

Lịch sử để lại

Theo ông Kiều Văn Minh - Trưởng phòng Tổ chức cán bộ, Sở GD&ĐT Hà Nội, do lịch sử để lại, Hà Nội có 2 trường THPT không phải là trường chuyên nhưng đang đào tạo hệ chuyên là THPT Chu Văn An (quận Tây Hồ) và THPT Sơn Tây (thị xã Sơn Tây). Đây là những trường có chất lượng giáo dục mũi nhọn dẫn đầu thành phố.

Trường THPT Chu Văn An (Trường Bưởi) thành lập từ năm 1908, được công nhận di tích lịch sử cấp quốc gia, nơi đào tạo nhiều lãnh đạo, nhà khoa học nổi tiếng. Tính đến trước năm 1986 (khi Trường THPT chuyên Hà Nội - Amsterdam ra đời), Chu Văn An là trường có lớp chuyên Toán duy nhất thuộc Sở GD&ĐT Hà Nội.

Năm 1995, Trường THPT Chu Văn An là một trong ba trường được Thủ tướng Võ Văn Kiệt ký quyết định xây dựng thành trường THPT chất lượng cao, tiêu biểu cả nước (Quyết định 89/QĐ-TTg ngày 17/2/1995).

Từ năm 2010, trường được phép mở rộng mô hình đào tạo với 10 môn chuyên. Ngoài 10 lớp chuyên, nhà trường còn có lớp phổ thông, song ngữ tiếng Pháp và song bằng quốc tế.

Với thành tích giáo dục nổi bật, trường luôn nằm trong tốp 40 trường có tỷ lệ đỗ đại học cao nhất cả nước và đứng trong tốp 10 trường có chất lượng giáo dục tốt nhất Thủ đô. Học sinh Trường THPT Chu Văn An đã đoạt nhiều giải thưởng trong các kỳ thi học sinh giỏi thành phố, quốc gia và quốc tế.

Tương tự, Trường THPT Sơn Tây, tiền thân là Trường cấp 3 Sơn Tây được thành lập năm 1959. Đây là ngôi trường phổ thông cấp 3 đầu tiên của tỉnh Sơn Tây (năm 1965 tỉnh Sơn Tây sáp nhập với tỉnh Hà Đông thành tỉnh Hà Tây, năm 2008 sáp nhập vào Hà Nội).

Năm học đầu tiên trường được biên chế 6 lớp với hơn 200 học sinh và 16 giáo viên; sau đó trường đổi tên thành Trường Trung học chuyên ban Sơn Tây, Trường THPT Sơn Tây. Từ năm học 1992 – 1993, Trường THPT Sơn Tây được UBND tỉnh Hà Tây cho phép thí điểm mở hệ chuyên gồm 4 lớp chuyên: Toán, Ngữ văn, Tin học, Tiếng Anh trong 5 năm.

Năm học 2004 - 2005, Trường THPT Sơn Tây được tỉnh Hà Tây cho phép mở lại 3 lớp chuyên Toán, Ngữ văn, Vật lý; các năm học tiếp theo mỗi năm được mở thêm một số lớp chuyên. Từ năm học 2008 – 2009, hệ chuyên của trường có 9 môn chuyên: Toán, Vật lý, Hóa học, Tin học, Sinh học, Ngữ văn, Lịch sử, Địa lý, Tiếng Anh.

Sau gần 20 năm tái thành lập các lớp chuyên trong Trường THPT Sơn Tây, chất lượng lớp chuyên ngày càng nâng cao và đóng góp lớn vào sự phát triển chất lượng giáo dục của nhà trường và thành phố.

Tạo thuận lợi cho học sinh

Ông Nguyễn Văn Ngai - nguyên Phó Giám đốc Sở GD&ĐT TPHCM cho biết: Để theo học khối chuyên tại thành phố, học sinh có 3 lựa chọn là Trường THPT chuyên Lê Hồng Phong, Trường THPT chuyên Trần Đại Nghĩa và Trường Phổ thông Năng khiếu thuộc Đại học Quốc gia TPHCM. Các trường này nằm ở trung tâm thành phố.

Do đó, học sinh các huyện ngoại thành muốn thi vào trường chuyên sẽ gặp khó khăn vì quãng đường đi chuyển khá xa. Vì vậy để tạo điều kiện cho học sinh có nguyện vọng vào chuyên, Sở GD&ĐT TPHCM đã chọn một số trường có quá trình giảng dạy chất lượng và đủ điều kiện về cơ sở vật chất để mở lớp chuyên.

Các trường được mở lớp chuyên gồm: THPT Củ Chi, THPT Trung Phú (huyện Củ Chi), THPT Nguyễn Hữu Cầu (huyện Hóc Môn), THPT Nguyên Hữu Huân (TP Thủ Đức), THPT Nguyễn Thượng Hiền (quận Tân Bình), THPT Gia Định (quận Bình Thạnh) và THPT Mạc Đĩnh Chi (Quận 6).

Dù điều kiện đi lại dễ dàng hơn nhưng học sinh khá giỏi có xu hướng vào học các trường nội thành nên việc tuyển sinh vào lớp chuyên các trường: THPT Củ Chi, THPT Nguyễn Hữu Cầu, THPT Trung Phú gặp khó khăn, điểm đầu vào không cao, số lượng tuyển không đủ. Do đó khoảng 8 năm trước, Sở GD&ĐT TPHCM dừng tuyển lớp chuyên ở 3 trường này.

Nhiều năm qua, các trường THPT luôn nỗ lực xây dựng bản sắc riêng: Không ngừng chú trọng nâng cao năng lực đội ngũ, chất lượng giảng dạy đồng thời tạo môi trường để học sinh học tập, rèn luyện, phát triển toàn diện các kỹ năng đáp ứng với yêu cầu mới và tạo thế mạnh riêng cho học sinh. Vì vậy, ngoài các trường chuyên thì những ngôi trường có lớp chuyên sẽ là lựa chọn hàng đầu của phụ huynh định hướng cho con em tốt nghiệp THCS.

Nâng cao chất lượng giáo dục

Tương tự như các trường phổ thông chuyên của Hà Nội, bên cạnh học tập, Trường THPT Chu Văn An cũng khuyến khích học sinh tham gia hoạt động ngoại khoá, rèn luyện sức khỏe và tăng cường các kỹ năng mềm. Đến với Trường THPT Chu Văn An, học sinh có cơ hội tham gia hàng loạt câu lạc bộ cũng như chương trình ngoại khóa đầy hấp dẫn.

Với bề dày thành tích dạy và học, trường là cái nôi của nhiều nhà lãnh đạo, nhà văn, nhà khoa học nổi tiếng. Có thể kể tới như: Nhà Vật lý Nguy Như Kon Tum, nhà khoa học Dương Quảng Hàm, nhà Toán học Tạ Quang Bửu, nhà Sử học Dương Trung Quốc, Giáo sư Toán học Hoàng Xuân Sính...

Học sinh Trường THPT Chu Văn An, Hà Nội trong giờ sinh hoạt ngoại khóa. *Ảnh: Văn Anh*

Cô Nguyễn Thị Nhiếp - Hiệu trưởng Trường THPT Chu Văn An cho biết: Kế thừa và phát huy truyền thống vẻ vang đó, năm học 2023 - 2024, thầy và trò Trường THPT Chu Văn An đã triển khai hiệu quả các nhiệm vụ giáo dục và đạt nhiều thành tích nổi bật.

Tỷ lệ học sinh đạt danh hiệu học sinh giỏi trở lên là 99,1%; đạt 617 giải thi Olympic cụm Ba Đình - Tây Hồ; 291 giải học sinh giỏi cấp thành phố; 29 giải quốc gia. Đặc biệt trong năm 2024, lần đầu tiên trường có học sinh lọt vào đội tuyển Olympic Sinh học quốc tế là em Đặng Tuấn Anh.

Ngoài ra, trường có 2 đề tài đạt giải trong nghiên cứu khoa học cấp thành phố và 1 đề tài đạt giải Ba trong nghiên cứu khoa học cấp quốc gia; 24 sáng kiến kinh nghiệm được hội đồng khoa học ngành đánh giá, xếp loại. Đảng bộ trường tổ chức kết nạp Đảng cho 4 quần chúng ưu tú là học sinh lớp 12, cử 9 học sinh ưu tú tham gia các lớp bồi dưỡng, nhận thức về Đảng.

Còn theo chia sẻ của cô Phạm Thị Huyền - Phó Hiệu trưởng phụ trách Trường THPT Sơn Tây: Năm học 2023 - 2024, đội tuyển học sinh giỏi thành phố giành 5 giải Nhất, 37 Nhì, 36 giải Ba, 56 giải khuyến khích. Thi học sinh giỏi quốc gia có 6 học sinh đoạt giải. Thi khoa học kỹ thuật cấp thành phố đoạt 2 giải Nhì.

Thực hiện nhiệm vụ đào tạo bồi dưỡng học sinh giỏi của thành phố, nhà trường đã triển khai các biện pháp để nâng cao chất lượng đội tuyển. Nhiều giáo viên lãnh đội chủ động liên hệ hoặc mời thỉnh giảng từ các trường chuyên khác, trường đại học về giảng dạy cho nhóm học sinh tiềm năng.

Bên cạnh đầu tư cơ sở vật chất, trang thiết bị dạy học tối ưu phục vụ hoạt động giảng dạy, nhà trường khuyến khích các đội tuyển thực hiện công tác xã hội hóa - đây là vấn đề mới mà trước đây chưa được thực hiện đồng bộ, nhưng đến nay, hầu hết đội tuyển đã đồng thuận xã hội hóa để đi đến mục đích cuối cùng là nâng cao chất lượng.

Học sinh Trường THPT Sơn Tây, Hà Nội. *Ảnh: Văn Anh*

Giáo viên nâng cao chất lượng giảng dạy, chủ động trong công tác tự học và tham gia lớp đào tạo bồi dưỡng... nhằm nâng cao nghiệp vụ chuyên môn, đáp ứng yêu cầu của lớp chuyên và đào tạo đội tuyển đạt chất lượng cao qua các kỳ thi học sinh giỏi các cấp.

Nằm ở cửa ngõ phía Đông TPHCM, Trường THPT Gia Định trải qua nhiều thay đổi về tên gọi, nhưng điểm chung là sự nỗ lực không ngừng để đem lại chất lượng giáo dục tốt cho người dân trong khu vực. Theo cô Hiệu trưởng Nguyễn Ngọc Khánh Vân, Trường THPT Gia Định trở thành học hiệu uy tín và là ngôi trường mơ ước của nhiều học sinh khu vực Bình Thạnh và vùng phụ cận. Đó cũng là thành quả của việc phát triển nhà trường có chiến lược trong từng giai đoạn.

Học sinh nhà trường vinh dự được góp mặt ở nhiều kỳ thi học sinh giỏi của TPHCM, khu vực miền Nam và quốc gia. Các thành viên ưu tú của Trường THPT Gia Định đã nỗ lực không ngừng và chinh phục những mục tiêu đặt ra, từ đó tạo niềm tự hào cho bản thân, gia đình và ngôi trường mà các em đang theo học.

Theo nguyên hiệu trưởng một trường THPT có lớp chuyên tại TPHCM chia sẻ, mô hình lớp chuyên trong trường thường ngay những năm đầu triển khai đã tạo ra sự bứt phá. Bằng chứng, từ một trường THPT thường, khi có lớp chuyên chất lượng giáo dục đã chuyển biến mạnh mẽ, giúp trường vươn lên vị trí tốp 5 trường THPT chất lượng nhất TPHCM. Có nhiều lý do để tạo ra sự chuyển biến mạnh mẽ, giúp nhà trường thu hút được học sinh giỏi trong tuyển sinh, song điều quan trọng việc giảng dạy lớp chuyên trong trường THPT thường đó là phải tạo ra sự khác biệt đối với lớp thường.

> **“Đối với các tỉnh thành khác, hầu như những kỳ thi quốc gia, quốc tế tập trung phần lớn ở trường chuyên. Tuy nhiên ở TPHCM còn có thí sinh ở trường THPT có lớp chuyên và các trường phổ thông khác tham gia đội tuyển. Rõ ràng năng lực được đầu tư trong môi trường chuyên tốt hơn và thành tích của thành phố cũng cần ghi nhận kết quả từ những môi trường này.**
>
> **Ông HỒ TẤN MINH (Chánh văn phòng Sở GD&ĐT TPHCM)**

Sự khác biệt ở đây không phải là “chăm chăm luyện gà” giúp học sinh học thật giỏi môn chuyên mà chính là giúp những em đam mê với môn học này có định hướng nghề nghiệp gắn với môn học; tạo cho học trò môi trường và những cơ hội, trải nghiệm gắn với môn học.

Như nhận định của nguyên Phó Giám đốc Sở GD&ĐT TPHCM Nguyễn Văn Ngai: “Trong những năm qua, các trường thường có lớp chuyên đã làm tròn trách nhiệm của mình, góp phần đào tạo nguồn nhân lực cho đất nước; nhận được sự tin tưởng của phụ huynh”.

Bản sắc riêng

LAN ANH - MINH ANH

Lớp chuyên trong trường thường nhìn từ thực tế lịch sử đã đạt được những thành quả đáng tự hào; góp phần đào tạo nguồn nhân lực cho đất nước; nhận được sự tin tưởng của phụ huynh.

Học sinh TPHCM tham gia kỳ thi tuyển sinh lớp 10 chuyên năm học 2023 - 2024. *Ảnh: Minh Anh*

Lịch sử để lại

Theo ông Kiều Văn Minh - Trưởng phòng Tổ chức cán bộ, Sở GD&ĐT Hà Nội, do lịch sử để lại, Hà Nội có 2 trường THPT không phải là trường chuyên nhưng đang đào tạo hệ chuyên là THPT Chu Văn An (quận Tây Hồ) và THPT Sơn Tây (thị xã Sơn Tây). Đây là những trường có chất lượng giáo dục mũi nhọn dẫn đầu thành phố.

Trường THPT Chu Văn An (Trường Bưởi) thành lập từ năm 1908, được công nhận di tích lịch sử cấp quốc gia, nơi đào tạo nhiều lãnh đạo, nhà khoa học nổi tiếng. Tính đến trước năm 1986 (khi Trường THPT chuyên Hà Nội - Amsterdam ra đời), Chu Văn An là trường có lớp chuyên Toán duy nhất thuộc Sở GD&ĐT Hà Nội.

Năm 1995, Trường THPT Chu Văn An là một trong ba trường được Thủ tướng Võ Văn Kiệt ký quyết định xây dựng thành trường THPT chất lượng cao, tiêu biểu cả nước (Quyết định 89/QĐ-TTg ngày 17/2/1995).

Từ năm 2010, trường được phép mở rộng mô hình đào tạo với 10 môn chuyên. Ngoài 10 lớp chuyên, nhà trường còn có lớp phổ thông, song ngữ tiếng Pháp và song bằng quốc tế.

Với thành tích giáo dục nổi bật, trường luôn nằm trong tốp 40 trường có tỷ lệ đỗ đại học cao nhất cả nước và đứng trong tốp 10 trường có chất lượng giáo dục tốt nhất Thủ đô. Học sinh Trường THPT Chu Văn An đã đoạt nhiều giải thưởng trong các kỳ thi học sinh giỏi thành phố, quốc gia và quốc tế.

Tương tự, Trường THPT Sơn Tây, tiền thân là Trường cấp 3 Sơn Tây được thành lập năm 1959. Đây là ngôi trường phổ thông cấp 3 đầu tiên của tỉnh Sơn Tây (năm 1965 tỉnh Sơn Tây sáp nhập với tỉnh Hà Đông thành tỉnh Hà Tây, năm 2008 sáp nhập vào Hà Nội).

Năm học đầu tiên trường được biên chế 6 lớp với hơn 200 học sinh và 16 giáo viên; sau đó trường đổi tên thành Trường Trung học chuyên ban Sơn Tây, Trường THPT Sơn Tây. Từ năm học 1992 – 1993, Trường THPT Sơn Tây được UBND tỉnh Hà Tây cho phép thí điểm mở hệ chuyên gồm 4 lớp chuyên: Toán, Ngữ văn, Tin học, Tiếng Anh trong 5 năm.

Năm học 2004 - 2005, Trường THPT Sơn Tây được tỉnh Hà Tây cho phép mở lại 3 lớp chuyên Toán, Ngữ văn, Vật lý; các năm học tiếp theo mỗi năm được mở thêm một số lớp chuyên. Từ năm học 2008 – 2009, hệ chuyên của trường có 9 môn chuyên: Toán, Vật lý, Hóa học, Tin học, Sinh học, Ngữ văn, Lịch sử, Địa lý, Tiếng Anh.

Sau gần 20 năm tái thành lập các lớp chuyên trong Trường THPT Sơn Tây, chất lượng lớp chuyên ngày càng nâng cao và đóng góp lớn vào sự phát triển chất lượng giáo dục của nhà trường và thành phố.

Tạo thuận lợi cho học sinh

Ông Nguyễn Văn Ngai - nguyên Phó Giám đốc Sở GD&ĐT TPHCM cho biết: Để theo học khối chuyên tại thành phố, học sinh có 3 lựa chọn là Trường THPT chuyên Lê Hồng Phong, Trường THPT chuyên Trần Đại Nghĩa và Trường Phổ thông Năng khiếu thuộc Đại học Quốc gia TPHCM. Các trường này nằm ở trung tâm thành phố.

Do đó, học sinh các huyện ngoại thành muốn thi vào trường chuyên sẽ gặp khó khăn vì quãng đường đi chuyển khá xa. Vì vậy để tạo điều kiện cho học sinh có nguyện vọng vào chuyên, Sở GD&ĐT TPHCM đã chọn một số trường có quá trình giảng dạy chất lượng và đủ điều kiện về cơ sở vật chất để mở lớp chuyên.

Các trường được mở lớp chuyên gồm: THPT Củ Chi, THPT Trung Phú (huyện Củ Chi), THPT Nguyễn Hữu Cầu (huyện Hóc Môn), THPT Nguyên Hữu Huân (TP Thủ Đức), THPT Nguyễn Thượng Hiền (quận Tân Bình), THPT Gia Định (quận Bình Thạnh) và THPT Mạc Đĩnh Chi (Quận 6).

Dù điều kiện đi lại dễ dàng hơn nhưng học sinh khá giỏi có xu hướng vào học các trường nội thành nên việc tuyển sinh vào lớp chuyên các trường: THPT Củ Chi, THPT Nguyễn Hữu Cầu, THPT Trung Phú gặp khó khăn, điểm đầu vào không cao, số lượng tuyển không đủ. Do đó khoảng 8 năm trước, Sở GD&ĐT TPHCM dừng tuyển lớp chuyên ở 3 trường này.

Nhiều năm qua, các trường THPT luôn nỗ lực xây dựng bản sắc riêng: Không ngừng chú trọng nâng cao năng lực đội ngũ, chất lượng giảng dạy đồng thời tạo môi trường để học sinh học tập, rèn luyện, phát triển toàn diện các kỹ năng đáp ứng với yêu cầu mới và tạo thế mạnh riêng cho học sinh. Vì vậy, ngoài các trường chuyên thì những ngôi trường có lớp chuyên sẽ là lựa chọn hàng đầu của phụ huynh định hướng cho con em tốt nghiệp THCS.

Nâng cao chất lượng giáo dục

Tương tự như các trường phổ thông chuyên của Hà Nội, bên cạnh học tập, Trường THPT Chu Văn An cũng khuyến khích học sinh tham gia hoạt động ngoại khoá, rèn luyện sức khỏe và tăng cường các kỹ năng mềm. Đến với Trường THPT Chu Văn An, học sinh có cơ hội tham gia hàng loạt câu lạc bộ cũng như chương trình ngoại khóa đầy hấp dẫn.

Với bề dày thành tích dạy và học, trường là cái nôi của nhiều nhà lãnh đạo, nhà văn, nhà khoa học nổi tiếng. Có thể kể tới như: Nhà Vật lý Nguy Như Kon Tum, nhà khoa học Dương Quảng Hàm, nhà Toán học Tạ Quang Bửu, nhà Sử học Dương Trung Quốc, Giáo sư Toán học Hoàng Xuân Sính...

việc học đạt mong muốn như kỳ vọng. Đặc biệt, đối với những em biết về công nghệ sẽ phục vụ việc học tập một cách hiệu quả. Do đó trường học và thầy cô phải thay đổi để thích ứng với sự thay đổi của thế giới.

Nhiệm vụ của người thầy trong thế kỷ 21 không chỉ đơn thuần là dạy học để cung cấp kiến thức, mà còn phải xác định được mục tiêu học tập của học sinh từ đó định hướng việc học tập, tạo động lực để các em đạt được những kế hoạch học tập đã đề ra. Đồng thời, thầy cô phải chỉ ra cho học sinh biết được đã có và còn thiếu năng lực nào, làm thế nào để tạo ra những năng lực như vậy. Đây là nhiệm vụ mới của trường học, giáo dục, chứ không như trước đây là tập trung học luyện thi các môn, rồi đi thi.

Việc năm học 2025 - 2026, TPHCM dừng tuyển sinh lớp chuyên trong trường THPT thường là đúng với Luật Giáo dục, đồng thời phù hợp xu thế. Trường chuyên hiện nay để bồi dưỡng học sinh có thể giỏi xuất sắc ở một môn nào đó, nghĩa là đánh giá chủ yếu về mặt kiến thức. Trong khi đó Chương trình GDPT 2018 đã chuyển hướng mục tiêu thiên về đánh giá năng lực. Một trường học bên cạnh phát hiện bồi dưỡng những tinh hoa về lĩnh vực cụ thể thì không thể đứng ngoài xu thế giáo dục để học sinh trở thành những công dân toàn cầu.

TS NGUYỄN TÙNG LÂM - *Phó Chủ tịch Hội Khoa học tâm lý giáo dục Việt Nam, Chủ tịch Hội đồng giáo dục Trường THPT Đinh Tiên Hoàng (Hà Nội):*

Dừng tuyển sinh nếu không phù hợp

Theo Thông tư số 05/2023/TT-BGDĐT ngày 28/2/2023 của Bộ GD&ĐT về quy chế tổ chức và hoạt động của trường THPT chuyên, không còn mô hình lớp thường trong trường chuyên. Quy định này khiến tuyển sinh lớp chuyên trong các trường THPT gặp khó khăn.

Thực tiễn trên đòi hỏi các địa phương cần tính toán xây dựng, phát triển mô hình lớp chuyên trong trường thường phù hợp mục tiêu Chương trình GDPT 2018 và Luật Giáo dục 2019. Thậm chí, nếu thấy không còn phù hợp, có thể mạnh dạn dừng tuyển sinh, dành sự đầu tư có trọng tâm, trọng điểm vào hệ thống trường chuyên, tạo cơ chế cạnh tranh lành mạnh cho các trường THPT thường, sự công bằng, bình đẳng cho học sinh...

TS Nguyễn Tùng Lâm trong một hoạt động về văn hóa đọc của Trường THPT Đinh Tiên Hoàng (Hà Nội). *Ảnh: TG*

Trường THPT Chu Văn An (Hà Nội) là một trong 2 trường không chuyên nhưng có tuyển sinh lớp chuyên. Ảnh: ITN

Còn với trường thường vẫn có lớp chuyên cần tiếp tục tạo chuyển biến mạnh mẽ, giúp nhà trường thu hút học sinh giỏi trong tuyển sinh và phải tạo sự khác biệt đối với lớp thường. Tất nhiên, khác biệt không phải là chăm "gà nòi" mà giúp học sinh đam mê với môn học chuyên, có định hướng nghề nghiệp gắn với môn học; từ đó tạo cho các em môi trường và những cơ hội, trải nghiệm...

Trên tinh thần đó, việc giảng dạy lớp chuyên không chỉ nằm ở dạy theo hướng chuyên sâu về môn chuyên, mà còn giúp các em có thể phát triển đồng đều môn học theo định hướng nghề nghiệp. Muốn vậy, các trường cần có chiến lược rõ ràng và nhấn mạnh vai trò hiệu trưởng. Thực tế, có tình trạng các trường thường tuyển lớp chuyên chỉ nhằm mục tiêu đào tạo học sinh giỏi, luyện "gà nòi". Định hướng này vô hình trung phá vỡ sự hài hòa trong phát triển mô hình giáo dục và chưa phát huy được hết nguồn lực.

***Ông* LÊ TUẤN TỪ** - *đại biểu Quốc hội khóa XIV, nguyên Giám đốc Sở GD&ĐT Khánh Hòa:*

Phân định rõ mô hình

Khi các trường chuyên không được tuyển sinh lớp thường, chắc chắn chỉ tiêu các lớp chuyên sẽ tăng lên. Theo đó, việc tuyển sinh lớp chuyên trong trường thường ít nhiều sẽ biến động và gặp khó khăn. Trước bối cảnh này, tôi cho rằng, các trường thường có lớp chuyên cần xây dựng bản sắc riêng để cạnh tranh, thu hút được học sinh theo học lớp chuyên.

Trong bối cảnh mới, các trường THPT thường có lớp chuyên phải vận động, tự đánh giá lại để xây dựng chiến lược phát triển phù hợp. Điều này không chỉ nâng cao năng lực đội ngũ, chất lượng giảng dạy, mà cần tạo môi trường để học sinh học tập, rèn luyện, phát triển toàn diện các kỹ năng, đáp ứng Chương trình GDPT 2018 cũng như yêu cầu của thực tiễn. Bởi, nếu các trường không vận động thì đồng nghĩa sẽ tự đào thải lớp chuyên trong trường thường của mình...

> **Nếu trường THPT thường có lớp chuyên không tự làm mới mình sẽ ngày càng khó thu hút học sinh, đặc biệt khi các trường THPT chuyên tăng chỉ tiêu lớp chuyên.**
>
> **Ông LÊ TUẤN TỪ**

Hiện, một số địa phương tồn tại song song mô hình: Trường chuyên và trường thường nhưng có lớp chuyên. Tuy nhiên, tôi cho rằng, đã đến lúc cần phân định rõ ràng hai mô hình này. Nếu theo mô hình nào thì tuân thủ theo quy định dành cho loại hình trường đó, tránh nửa chuyên, nửa không. Bộ GD&ĐT đã xóa bỏ lớp không chuyên trong trường chuyên thì có nên tồn tại lớp chuyên trong trường thường hay không. Nếu tồn tại liệu có bất hợp lý và thiếu công bằng? Vì thế, cũng nên nghiên cứu, xem xét lại lớp chuyên trong trường thường tồn tại theo mô hình nào, tránh tình trạng đánh đồng khái niệm trường chuyên, lớp chọn.

MINH ANH - HẢI MINH
(Thực hiện)

Bất cập từ thực tiễn

LAN MINH

Do lịch sử để lại, Hà Nội và TPHCM tồn tại các lớp chuyên trong trường thường. Điều này gây khó khăn với công tác phân bổ nguồn lực, tổ chức nhà trường, khó tuyển sinh, chưa thực sự phù hợp với Chương trình GDPT 2018.

Học sinh Trường THPT Nguyễn Thượng Hiền (quận Tân Bình, TPHCM) tham gia cuộc thi tranh biện mang tên "Thanh niên trong thời đại mới" do nhà trường tổ chức.
Ảnh: Website nhà trường

Hai cơ chế

Dù là trường có lớp chuyên, sở hữu nhiều thành tích nhưng chế độ đãi ngộ, học bổng lại khác nhau. Tại Hà Nội, học sinh lớp chuyên tại Trường THPT Chu Văn An và Trường THPT Sơn Tây không được hưởng chính sách như 2 trường: THPT chuyên Hà Nội - Amsterdam và THPT chuyên Nguyễn Huệ.

Năm 2021, UBND TP Hà Nội quyết định cấp học bổng cho học sinh trường chuyên với mức hỗ trợ 1 tháng tối thiểu bằng 3 lần mức thu học phí hiện hành. Tuy nhiên, bất cập nảy sinh khi chỉ có học sinh của Trường THPT chuyên Hà Nội - Amsterdam và THPT chuyên Nguyễn Huệ được nhận mức học bổng này; còn học sinh hệ chuyên của Trường THPT Chu Văn An và Trường THPT Sơn Tây không được hưởng.

Nguyễn Thu Trang - học sinh Trường THPT Chu Văn An cho biết, dù tự hào là học sinh lớp chuyên của ngôi trường hơn trăm tuổi nhưng không khỏi chạnh lòng bởi các bạn cùng khóa ở trường chuyên khác được nhận ưu đãi hơn rất nhiều. Cùng là học sinh lớp chuyên, phải thi đầu vào nhưng điều kiện học tập có khoảng cách không nhỏ.

Chung tâm tư, một giáo viên tại Trường THPT Sơn Tây cũng cho biết, giảng dạy lớp chuyên đòi hỏi đầu tư chuyên sâu về môn chuyên, trong khi đó cơ chế chính sách và đầu tư có sự khác biệt giữa các trường. Việc tổ chức thế nào, phân công giáo viên đứng lớp chuyên ra sao chưa có quy định cụ thể, vì thế không phát huy được nguồn lực.

Bà Hoàng Thị Thu Phương - Trưởng phòng Kế hoạch tài chính, Sở GD&ĐT Hà Nội cho hay, theo Nghị định 84/2020/NĐ-CP, trên cơ sở tờ trình của UBND, HĐND TP Hà Nội đã ban hành Nghị quyết 08/2020/NQ-HĐND về việc quy định một số nội dung, mức chi thuộc thẩm quyền, trong đó có nội dung về học bổng cho học sinh chuyên.

Nếu theo Nghị quyết này, chỉ học sinh thuộc 2 trường chuyên THPT chuyên Hà Nội - Amsterdam và THPT chuyên Nguyễn Huệ được hưởng mức hỗ trợ. Trong khi đó, học sinh lớp chuyên Trường THPT Chu Văn An và Trường THPT Sơn Tây không được nhận hỗ trợ vì không phải là học sinh trường THPT chuyên.

Sở GD&ĐT Hà Nội nhìn nhận việc có học sinh ở các trường THPT có hệ chuyên (không phải trường chuyên) vốn là đặc thù của Hà Nội nhiều năm nay. Chưa kể, học sinh hệ chuyên các trường THPT Chu Văn An và THPT Sơn Tây đã mang về nhiều thành tích cho Hà Nội nói riêng và đất nước nói chung. Tuy nhiên, chế độ phải thực hiện theo quy định.

Không tuyển đủ chỉ tiêu

Tại TPHCM, ngoài 2 trường THPT chuyên Trần Đại Nghĩa và THPT Lê Hồng Phong, có 4 trường THPT khác cùng thực hiện tuyển sinh lớp chuyên gồm Trường THPT Gia Định, THPT Mạc Đĩnh Chi, THPT Nguyễn Hữu Huân và THPT Nguyễn Thượng Hiền. Nhiều năm nay, việc tuyển sinh lớp chuyên trong các trường thường gặp khó khi liên tục thiếu hụt chỉ tiêu. Theo quy định, mỗi lớp chuyên được tuyển không quá 35 học sinh/lớp, song hầu hết lớp chuyên ở trường không chuyên tuyển không đủ chỉ tiêu này.

> **"Trường THPT Chu Văn An và Trường THPT Sơn Tây nằm trong số 117 trường THPT công lập do Sở GD&ĐT Hà Nội quản lý, không thuộc hệ thống trường chuyên, hoạt động theo quy chế trường công lập. Tổ chức lại và đổi tên từ Trường THPT Chu Văn An, Trường THPT Sơn Tây thành Trường THPT chuyên Chu Văn An, Trường THPT chuyên Sơn Tây là cần thiết trong giai đoạn hiện nay. Điều này vừa bám chắc thực tiễn, vừa thực hiện đúng quy định của pháp luật, mở ra hướng phát triển cho giáo dục Thủ đô, đáp ứng nhu cầu học tập của con em nhân dân trên địa bàn.**
>
> **Ông TRẦN THẾ CƯƠNG (Giám đốc Sở GD&ĐT Hà Nội)**

Năm học 2023 - 2024, Trường THPT Nguyễn Hữu Huân (TP Thủ Đức, TPHCM) tuyển 175 chỉ tiêu cho 5 lớp chuyên Ngữ văn, Toán, Lý, Hóa và Tiếng Anh. Tuy nhiên, ở lớp chuyên Lý chỉ tuyển được 8/35 chỉ tiêu. Ở 4 lớp chuyên khác của trường là Ngữ văn, Toán, Hóa học, Tiếng Anh dù tuyển được nhiều hơn so với chuyên Lý nhưng cũng không tuyển đủ chỉ tiêu đặt ra. Do lớp chuyên Lý năm học này chỉ tuyển được 8 chỉ tiêu, không đủ để mở lớp vì vậy từ đầu năm đến nay trường phải xếp dồn những học sinh này vào lớp chuyên Hóa. Khi đến giờ học môn chuyên Lý, 8 học sinh này được tách ra để giáo viên dạy chuyên, khiến công tác dạy và học của trường gặp khó.

Tương tự, năm học 2023 - 2024, Trường THPT Nguyễn Thượng Hiền (quận Tân Bình) tuyển 175 chỉ tiêu lớp 10 chuyên ở 5 lớp chuyên, gồm chuyên Ngữ văn, Toán, Vật lý, Hóa học và Tiếng Anh. Dù là trường dẫn đầu điểm chuẩn tuyển sinh vào lớp 10 tại TPHCM nhiều năm qua song cả 5 lớp chuyên của trường vẫn thiếu 21 chỉ tiêu. Trong đó, thiếu nhiều nhất là lớp chuyên Toán với 10 chỉ tiêu. Trong năm học trước, trường cũng thiếu 23

công như mong muốn của Chi bộ và nhân dân thôn Hà Xá. Đến giờ phút cuối cùng, khi mọi người dành phút mặc niệm tưởng nhớ Người thì địch mới phát hiện đang tổ chức Lễ truy điệu cho Bác".

Sau lễ truy điệu đầy xúc động ấy, nhiều gia đình cách mạng đã lập bàn thờ, buộc khăn tang ở cổ tay, ở quai nón trong 7 ngày để tang Chủ tịch Hồ Chí Minh. Thời điểm đó, do quân địch tăng cường đàn áp nên trên địa bàn tỉnh Quảng Trị chỉ có thôn Hà Xá lúc bấy giờ tổ chức Lễ truy điệu Bác Hồ. Ngay tại vị trí tổ chức Lễ truy điệu Chủ tịch Hồ Chí Minh, chính quyền địa phương đã lập đền thờ để tưởng nhớ công ơn của vị lãnh tụ kính yêu. Đây cũng là nơi để người dân đến viếng, tỏ lòng kính trọng đối với Bác, đồng thời giáo dục truyền thống yêu nước, niềm tự hào đối với các tầng lớp nhân dân và thế hệ trẻ.

Đoàn viên, thanh niên xã Triệu Ái dâng hương tại Đền thờ Bác Hồ. *Ảnh: Đ. Đức*

Hoạt động giáo dục lịch sử

Nhiều năm qua, Đền thờ Bác Hồ ở thôn Hà Xá trở thành nơi tham quan, học tập của học sinh nhằm tưởng nhớ Người, đồng thời là một hoạt động giáo dục lịch sử ý nghĩa. Cô Nguyễn Thị Thu Hà - giáo viên chủ nhiệm lớp 5 Trường Tiểu học Triệu Ái cho biết, nhà trường thường tổ chức cho học sinh đến tham quan, dâng hương tại Đền thờ Bác. Tại đây, cô giáo hướng dẫn các em làm vệ sinh khuôn viên sạch sẽ. Những chuyến trải nghiệm như vậy khiến học sinh hào hứng, thu hoạch được nhiều bài học giá trị.

"Trên lớp, trong các tiết học giáo viên lồng ghép giới thiệu về Bác Hồ, hoặc qua những nội dung giáo dục lịch sử địa phương để học sinh nắm bắt. Hầu hết các em có sự hiểu biết nhất định và đều ý thức và dành tình cảm sâu sắc đối với vị lãnh tụ của dân tộc. Do đó, khi đến đây, các em xếp hàng trang nghiêm, kính cẩn dâng hương lên Bác Hồ", cô Thu Hà chia sẻ.

Phan Gia Hân, học sinh lớp 6 Trường THCS Nguyễn Du (TP Đông Hà) cho biết, nhiều lần được đến tham quan tại Đền thờ Bác Hồ cùng các anh, chị đoàn viên, thanh niên em thấy rất ý nghĩa. "Qua các tài liệu, bài học lịch sử, em đã hiểu phần nào về quá trình hoạt động cách mạng của Bác Hồ.

Cô và trò Trường Tiểu học Triệu Ái thành kính dâng hương tại Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh. Ảnh: Đ. Đức

Nhưng những lần tham quan thực tế thực sự bổ ích và lý thú đã trở thành bài học trải nghiệm không có trong sách vở. Qua đó, em có thêm nhiều kiến thức hơn về di tích Đền thờ Bác Hồ, về cuộc đời, sự nghiệp của Bác kính yêu", Gia Hân chia sẻ.

Cô Hoàng Thị Dạ Thảo - Hiệu trưởng Trường Tiểu học Triệu Ái cho biết, nhằm giáo dục học sinh về truyền thống yêu nước, lịch sử dân tộc, nhà trường chú trọng tổ chức các buổi học trải nghiệm thực tế tại di tích theo nội dung giáo dục lịch sử địa phương. Trong đó, nhà trường hàng năm tổ chức cán bộ, giáo viên, học sinh đến tham quan, dâng hương tại Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh vào dịp kỷ niệm sinh nhật Bác, Ngày Quốc khánh...

"Những hoạt động giáo dục nói trên giúp học sinh bày tỏ lòng biết ơn, trân trọng những đóng góp to lớn của Bác Hồ với đất nước. Đồng thời, ôn lại bề dày truyền thống lịch sử của cha ông trên chính mảnh đất mà mình sinh sống, giúp các em nâng cao hiểu biết về quê hương. Đồng thời qua đó, khơi dậy tình yêu đất nước, niềm tự hào về truyền thống lịch sử của thế hệ cha anh. Những chuyến học tập, trải nghiệm thực tế giúp học sinh ý thức được tinh thần trách nhiệm của mình trong việc giữ gìn và bảo vệ, phát huy giá trị của các di sản dân tộc", cô Thảo cho hay.

Cô Nguyễn Thị Phước Hòa - Trưởng phòng GD&ĐT huyện Triệu Phong cho biết, những năm học qua, ngành Giáo dục Triệu Phong thường xuyên tổ chức các giờ dạy học lịch sử, hoạt động ngoại khóa tại các "địa chỉ đỏ" trên địa bàn. Trong đó, các trường học tổ chức các hoạt động dâng hương, báo công tại Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh nhằm thể hiện lòng biết ơn, tri ân công lao to lớn đối với vị lãnh tụ kính yêu. Qua đó, giáo dục học sinh về truyền thống lịch sử địa phương, tình yêu quê hương đất nước và lòng tự hào dân tộc.

Đền thờ Bác Hồ có một vị trí tinh thần đặc biệt quan trọng trong lòng mỗi người dân Quảng Trị. Hàng năm, vào dịp sinh nhật Bác 19/5, Quốc khánh 2/9, hay những ngày lễ, Tết khác của dân tộc, cánh cửa Đền thờ Bác Hồ luôn được mở rộng để chào đón mọi người dân trên mảnh đất Quảng Trị đến dâng hoa, thắp nén nhang tưởng nhớ Bác.

"Năm 2004 UBND tỉnh Quảng Trị có Quyết định cấp Bằng Chứng nhận Di tích lịch sử cấp tỉnh đối với Di tích Ngõ nhà ông Phan Tường, sau này được gọi Đền thờ Bác Hồ. Vào năm 2007, Đền thờ Bác Hồ được xây dựng để người dân đến dâng hương, dâng hoa tưởng nhớ đến Người. Đền thờ Bác Hồ có một vị trí tinh thần đặc biệt quan trọng trong lòng mỗi người dân Quảng Trị. Hàng năm, vào dịp sinh nhật Bác 19/5, Quốc khánh 2/9, hay những ngày lễ, Tết khác của dân tộc, Đền thờ Bác Hồ luôn được người dân Quảng Trị đến dâng hoa, thắp nén nhang tưởng nhớ Người.

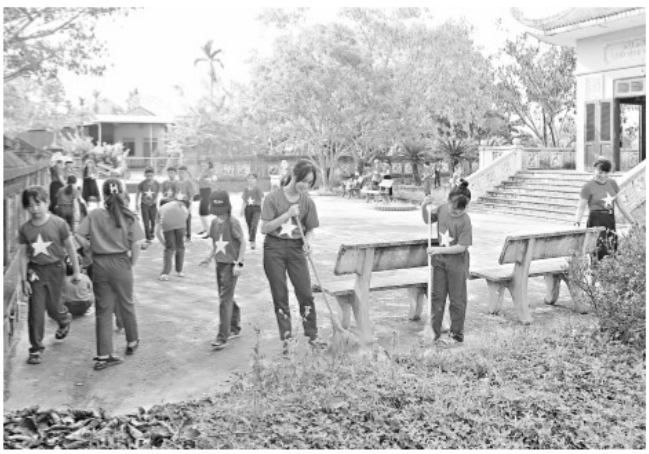

Học sinh quét dọn khuôn viên Đền thờ Bác Hồ. *Ảnh: Đ. Đức*

Có nên tồn tại?

Theo Thông tư số 05/2023/TT-BGDĐT của Bộ GD&ĐT, từ năm học 2024 - 2025, các địa phương dừng tuyển sinh lớp 10 thường ở các trường THPT chuyên. Theo đó, các trường chuyên sẽ tăng chỉ tiêu hệ chuyên khiến các lớp chuyên trong trường thường gặp khó khăn trong tuyển sinh. Tuyển không đủ chỉ tiêu, bất cập trong đầu tư, vận hành... là thực trạng diễn ra bấy lâu cho thấy cần đánh giá sứ mệnh và cơ cấu lại mô hình này.

Học sinh Trường THPT Sơn Tây, Hà Nội. *Ảnh: Vân Anh*

***Ông* HỒ TẤN MINH** - *Chánh văn phòng Sở GD&ĐT TPHCM:*

Đầu tư có trọng tâm, trọng điểm

Để ổn định tình hình, năm học tới 4 trường THPT gồm: Gia Định (quận Bình Thạnh), Mạc Đĩnh Chi (Quận 6), Nguyễn Thượng Hiền (quận Tân Bình), Nguyễn Hữu Huân (TP Thủ Đức) vẫn tuyển sinh lớp 10 chuyên. Tuy nhiên theo lộ trình, từ năm học 2025 - 2026, TPHCM dừng tuyển lớp 10 chuyên trong các trường thường. 4 trường có lớp chuyên này tuyển 22 lớp chuyên mỗi năm. Như vậy, từ năm học 2025 - 2026, các lớp chuyên chỉ được đào tạo tại 2 trường là THPT chuyên Lê Hồng Phong và THPT chuyên Trần Đại Nghĩa.

Trước đây việc hình thành lớp chuyên trong các trường đại trà để đáp ứng nhu cầu người học. Địa bàn TPHCM khá rộng, nhiều em ở Củ Chi, Thủ Đức, Nhà Bè, Bình Chánh mong muốn được học môi trường chuyên nhưng vì khoảng cách địa lý khó có thể theo học tại 2 trường chuyên của TPHCM. Vì thế, mô hình này ra đời tạo điều kiện cho các em ở những khu vực trên có thể học lớp chuyên tại những trường gần nhà.

Mô hình lớp chuyên trong các trường THPT thường những năm qua đã góp phần nâng cao thành tích của TPHCM trong các cuộc thi học sinh giỏi quốc gia, quốc tế. Đối với tỉnh thành khác, các kỳ thi học sinh giỏi quốc gia, học sinh tham dự đến từ các trường chuyên. Tại TPHCM, ngoài học sinh các trường chuyên, còn có học sinh tại các lớp chuyên ở trường thường.

Việc dừng tuyển lớp 10 chuyên trong trường thường do không còn phù hợp, nhu cầu người học không nhiều và để tập trung nguồn lực cho 2 trường THPT chuyên của thành phố. Minh chứng rõ nhất là những năm gần đây số lượng tuyển sinh vào các lớp này luôn không đủ chỉ tiêu đề ra, do đó thành phố chỉ tập trung đầu tư có trọng tâm, trọng điểm vào hệ thống trường chuyên. Điều này cũng phù hợp để 2 trường THPT chuyên trên của thành phố phát triển đúng mục tiêu, đầu tư cơ sở vật chất theo quy định Thông tư 05/2023 của Bộ GD&ĐT.

Khi dừng tuyển sinh lớp chuyên trong trường thường, các lớp chuyên đã tuyển trước đó sẽ học cuốn gói đến khi tốt nghiệp THPT. Việc giảng dạy của giáo viên ở các lớp chuyên trong trường thường cũng không ảnh hưởng. Tuy nhiên, những thầy cô nếu có nhu cầu và đủ năng lực có thể xin thuyên chuyển hoặc thi tuyển vào công tác tại 2 trường THPT chuyên, ngành Giáo dục thành phố luôn ưu tiên. Bởi, trách nhiệm các trường chuyên hằng năm là đánh giá lại giáo viên, nếu thầy cô nào không đủ điều kiện sẽ thuyên chuyển.

Những năm qua, với các trường có lớp chuyên, hiệu trưởng xây dựng nội dung đào tạo bồi dưỡng theo chiến lược trường chuyên. Thực tế, từ khi triển khai Chương trình GDPT 2018, tại TPHCM các trường có lớp chuyên đã đạt được kết quả tốt nên không có khái niệm chương trình này không phù hợp với chuyên và chương trình chuyên không phù hợp với chương trình mới. Trong quá trình triển khai các nội dung môn chuyên vẫn đảm bảo theo Chương trình GDPT 2018, chương trình giáo dục hiện hành, sau đó mới phát triển thành các chương trình đã nâng cao thêm môn học đó.

***Bà* TÔ THỤY DIỄM QUYÊN** - *CEO Công ty TNHH Tư vấn và Phát triển Giáo dục InnEdu (TPHCM):*

Thay đổi để thích ứng

Như chúng ta đều biết, cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 và hiện là 5.0 đem lại cho mọi người một thách thức rất lớn, đòi hỏi phải làm sao để bắt kịp sự thay đổi của thế giới. Trong đó giáo dục phải bắt nhịp kịp với xu thế này. Do đó nếu trường học áp dụng những phương thức cũ trong dạy học sẽ không có kết quả mới.

Nếu trước đây, trường học là nơi cung cấp kiến thức duy nhất, còn bây giờ kiến thức có ở khắp mọi nơi, thậm chí chỉ cần ngồi ở nhà cũng có thể tự học với trí tuệ nhận tạo và

công như mong muốn của Chi bộ và nhân dân thôn Hà Xá. Đến giờ phút cuối cùng, khi mọi người dành phút mặc niệm tưởng nhớ Người thì địch mới phát hiện đang tổ chức Lễ truy điệu cho Bác".

Sau lễ truy điệu đầy xúc động ấy, nhiều gia đình cách mạng đã lập bàn thờ, buộc khăn tang ở cổ tay, ở quai nón trong 7 ngày để tang Chủ tịch Hồ Chí Minh. Thời điểm đó, do quân địch tăng cường đàn áp nên trên địa bàn tỉnh Quảng Trị chỉ có thôn Hà Xá lúc bấy giờ tổ chức Lễ truy điệu Bác Hồ. Ngay tại vị trí tổ chức Lễ truy điệu Chủ tịch Hồ Chí Minh, chính quyền địa phương đã lập đền thờ để tưởng nhớ công ơn của vị lãnh tụ kính yêu. Đây cũng là nơi để người dân đến viếng, tỏ lòng kính trọng đối với Bác, đồng thời giáo dục truyền thống yêu nước, niềm tự hào đối với các tầng lớp nhân dân và thế hệ trẻ.

Đoàn viên, thanh niên xã Triệu Ái dâng hương tại Đền thờ Bác Hồ. *Ảnh: Đ. Đức*

Hoạt động giáo dục lịch sử

Nhiều năm qua, Đền thờ Bác Hồ ở thôn Hà Xá trở thành nơi tham quan, học tập của học sinh nhằm tưởng nhớ Người, đồng thời là một hoạt động giáo dục lịch sử ý nghĩa. Cô Nguyễn Thị Thu Hà - giáo viên chủ nhiệm lớp 5 Trường Tiểu học Triệu Ái cho biết, nhà trường thường tổ chức cho học sinh đến tham quan, dâng hương tại Đền thờ Bác. Tại đây, cô giáo hướng dẫn các em làm vệ sinh khuôn viên sạch sẽ. Những chuyến trải nghiệm như vậy khiến học sinh hào hứng, thu hoạch được nhiều bài học giá trị.

"Trên lớp, trong các tiết học giáo viên lồng ghép giới thiệu về Bác Hồ, hoặc qua những nội dung giáo dục lịch sử địa phương để học sinh nắm bắt. Hầu hết các em có sự hiểu biết nhất định và đều ý thức và dành tình cảm sâu sắc đối với vị lãnh tụ của dân tộc. Do đó, khi đến đây, các em xếp hàng trang nghiêm, kính cẩn dâng hương lên Bác Hồ", cô Thu Hà chia sẻ.

Phan Gia Hân, học sinh lớp 6 Trường THCS Nguyễn Du (TP Đông Hà) cho biết, nhiều lần được đến tham quan tại Đền thờ Bác Hồ cùng các anh, chị đoàn viên, thanh niên em thấy rất ý nghĩa. "Qua các tài liệu, bài học lịch sử, em đã hiểu phần nào về quá trình hoạt động cách mạng của Bác Hồ.

Cô và trò Trường Tiểu học Triệu Ái thành kính dâng hương tại Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh. Ảnh: Đ. Đức

Nhưng những lần tham quan thực tế thực sự bổ ích và lý thú đã trở thành bài học trải nghiệm không có trong sách vở. Qua đó, em có thêm nhiều kiến thức hơn về di tích Đền thờ Bác Hồ, về cuộc đời, sự nghiệp của Bác kính yêu", Gia Hân chia sẻ.

Cô Hoàng Thị Dạ Thảo - Hiệu trưởng Trường Tiểu học Triệu Ái cho biết, nhằm giáo dục học sinh về truyền thống yêu nước, lịch sử dân tộc, nhà trường chú trọng tổ chức các buổi học trải nghiệm thực tế tại di tích theo nội dung giáo dục lịch sử địa phương. Trong đó, nhà trường hàng năm tổ chức cán bộ, giáo viên, học sinh đến tham quan, dâng hương tại Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh vào dịp kỷ niệm sinh nhật Bác, Ngày Quốc khánh...

"Những hoạt động giáo dục nói trên giúp học sinh bày tỏ lòng biết ơn, trân trọng những đóng góp to lớn của Bác Hồ với đất nước. Đồng thời, ôn lại bề dày truyền thống lịch sử của cha ông trên chính mảnh đất mà mình sinh sống, giúp các em nâng cao hiểu biết về quê hương. Đồng thời qua đó, khơi dậy tình yêu đất nước, niềm tự hào về truyền thống lịch sử của thế hệ cha anh. Những chuyến học tập, trải nghiệm thực tế giúp học sinh ý thức được tinh thần trách nhiệm của mình trong việc giữ gìn và bảo vệ, phát huy giá trị của các di sản dân tộc", cô Thảo cho hay.

Cô Nguyễn Thị Phước Hòa - Trưởng phòng GD&ĐT huyện Triệu Phong cho biết, những năm học qua, ngành Giáo dục Triệu Phong thường xuyên tổ chức các giờ dạy học lịch sử, hoạt động ngoại khóa tại các "địa chỉ đỏ" trên địa bàn. Trong đó, các trường học tổ chức các hoạt động dâng hương, báo công tại Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh nhằm thể hiện lòng biết ơn, tri ân công lao to lớn đối với vị lãnh tụ kính yêu. Qua đó, giáo dục học sinh về truyền thống lịch sử địa phương, tình yêu quê hương đất nước và lòng tự hào dân tộc.

Đền thờ Bác Hồ có một vị trí tinh thần đặc biệt quan trọng trong lòng mỗi người dân Quảng Trị. Hàng năm, vào dịp sinh nhật Bác 19/5, Quốc khánh 2/9, hay những ngày lễ, Tết khác của dân tộc, cánh cửa Đền thờ Bác Hồ luôn được mở rộng để chào đón mọi người dân trên mảnh đất Quảng Trị đến dâng hoa, thắp nén nhang tưởng nhớ Bác.

"Năm 2004 UBND tỉnh Quảng Trị có Quyết định cấp Bằng Chứng nhận Di tích lịch sử cấp tỉnh đối với Di tích Ngõ nhà ông Phan Tường, sau này được gọi Đền thờ Bác Hồ. Vào năm 2007, Đền thờ Bác Hồ được xây dựng để người dân đến dâng hương, dâng hoa tưởng nhớ đến Người. Đền thờ Bác Hồ có một vị trí tinh thần đặc biệt quan trọng trong lòng mỗi người dân Quảng Trị. Hàng năm, vào dịp sinh nhật Bác 19/5, Quốc khánh 2/9, hay những ngày lễ, Tết khác của dân tộc, Đền thờ Bác Hồ luôn được người dân Quảng Trị đến dâng hoa, thắp nén nhang tưởng nhớ Người.

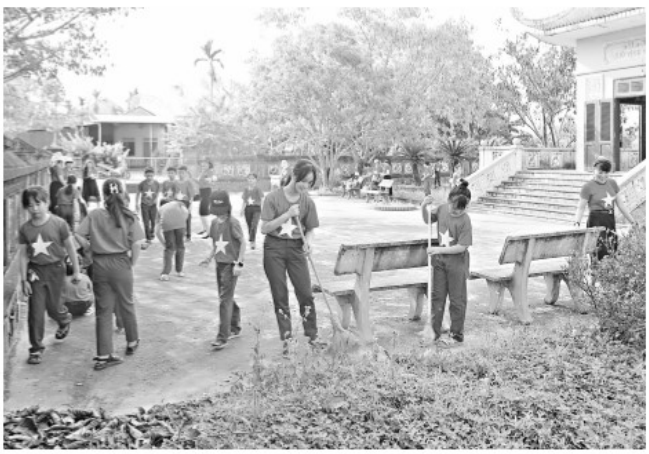

Học sinh quét dọn khuôn viên Đền thờ Bác Hồ. *Ảnh: Đ. Đức*

Tháng 5 nhớ Bác...

Cô và trò Trường Tiểu học Triệu Ái thành kính dâng hương tại Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh. Ảnh: Đ. Đức

▣ ĐĂNG ĐỨC

Vào những dịp lễ, Tết, kỷ niệm ngày sinh của Bác Hồ, các trường học tổ chức học sinh tham quan, dâng hương tại Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh ở huyện Triệu Phong (Quảng Trị), nhằm tưởng nhớ và tri ân công lao to lớn của Người đối với đất nước.

Giáo viên và học sinh Trường Tiểu học Triệu Ái bày tỏ lòng biết ơn và tri ân vị lãnh tụ kính yêu. Ảnh: Đ. Đức

Lễ truy điệu bí mật ở Hà Xá

Gần đến ngày kỷ niệm 134 năm ngày sinh của Bác Hồ (19/5/1890 - 19/5/2024), Trường Tiểu học Triệu Ái (Triệu Phong, Quảng Trị) tổ chức sớm cho học sinh tham quan, dâng hương tại Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh ở thôn Hà Xá, xã Triệu Ái (huyện Triệu Phong). Trong bộ đồng phục áo đỏ, sao vàng, cô trò Trường Tiểu học Triệu Ái đã thành kính dành phút mặc niệm và dâng hương tưởng nhớ vị lãnh tụ kính yêu của dân tộc.

Nhiều lần cùng các bạn trong lớp đến dâng hương tại Đền thờ Bác Hồ, Nguyễn Thị Khánh Linh - học sinh lớp 5, Trường Tiểu học Triệu Ái luôn hào hứng. Mỗi chuyến đi đều mang đến cho em sự trải nghiệm thú vị. "Ở trên lớp, chúng em được nghe cô giáo dạy về tiểu sử của Bác Hồ và hành trình tìm đường cứu nước của Người. Nhưng tham quan thực tế tại Đền thờ Bác Hồ, em được học tập thêm nhiều điều ý nghĩa. Qua những lời giới thiệu về Bác Hồ và tài liệu lịch sử, chúng em còn được biểu thị tấm lòng thành kính của mình để tri ân Chủ tịch Hồ Chí Minh, người đã chỉ đạo và dẫn dắt cuộc cách mạng của dân tộc đi đến thắng lợi, để đất nước được hòa bình, thịnh vượng như hôm nay", Khánh Linh chia sẻ.

Cũng như bạn cùng lớp Khánh Linh, Trịnh Lê Minh Quân được lớn lên trên vùng quê Hà Xá nên thường theo chân các anh chị đoàn viên, thanh niên đến tham quan Đền thờ Bác Hồ. Minh Quân chia sẻ: "Từ nhỏ, em được nghe người thân kể về Bác Hồ và những tình cảm của bà con nơi đây dành cho Người. Khi Bác Hồ mất, người dân quê em đã bí mật tổ chức Lễ truy điệu và để tang Bác Hồ. Trong lòng em bắt đầu nhen nhóm tình cảm và niềm tôn kính đối với Bác. Học sinh chúng em luôn khắc ghi 5 điều Bác Hồ dạy thiếu niên, nhi đồng. Em sẽ cố gắng học tập và rèn luyện thật tốt để xứng đáng là cháu ngoan Bác Hồ".

Vào ngày 25/9/1969, nhân dân xã Triệu Ái đã bí mật tổ chức thành công Lễ truy điệu và để tang Bác Hồ, tại ngõ nhà ông Phan Tường, thôn Hà Xá. Trong điều kiện khó khăn, nguy hiểm của vùng địch tạm chiếm, buổi lễ truy điệu và để tang Bác Hồ được cán bộ, đảng viên và nhân dân thôn Hà Xá tổ chức hết sức chu đáo, trang nghiêm, thể hiện lòng tôn kính của đồng bào Quảng Trị nói chung, Triệu Phong và thôn Hà Xá, Triệu Ái nói riêng đối với lãnh tụ kính yêu của dân tộc.

Bà Trịnh Thị Thanh Mão, Bí thư Chi bộ thôn Hà Xá năm 1969 vẫn chưa quên được thời khắc lịch sử năm ấy. Nhớ lại Lễ truy điệu Bác Hồ, bà Mão xúc động cho biết: "Mặc dù sống trong vùng địch tạm chiếm đóng, bị quản thúc chặt chẽ nhưng nhân dân luôn một lòng hướng về Đảng, cách mạng và Bác Hồ. Tháng 9/1969, khi nghe tin Bác Hồ từ trần, thì mọi người hết sức đau xót, ai cũng đau đớn, buồn rầu, thương tiếc Bác. Trước tình hình đó, Chi bộ đã họp bàn thống nhất quyết định sẽ tổ chức Lễ truy điệu Bác Hồ".

Bà Mão nhớ lại: "Để đảm bảo tính bí mật, chúng tôi đã đến từng nhà vận động, thông báo cho người dân được biết và lên phương án chủ động tránh địch phát hiện. Lúc ấy dưới vỏ bọc tổ chức lễ cầu an rằm tháng 8 để lồng ghép thực hiện Lễ truy điệu Bác Hồ. Dưới sự tổ chức chặt chẽ, đoàn kết một lòng của nhân dân nên đã ngụy trang thành công đảm bảo được bí mật cho đến ngày làm Lễ truy điệu Bác. Buổi lễ truy điệu diễn ra thành

trả lương thấp hơn (hoặc trừ lương) hoặc không chấp hành đầy đủ quy định về nộp bảo hiểm làm ảnh hưởng đến quyền lợi nhà giáo. Tại trường công, thu nhập của nhà giáo bao gồm tiền lương, phụ cấp thâm niên, ưu đãi nhà giáo và thu nhập tăng thêm (nếu có) được trả cùng lương. Việc trả lương thực hiện theo quy định thống nhất nên nhà giáo thực hiện cùng một công việc nếu có trình độ, thời gian công tác như nhau sẽ hưởng lương, thu nhập tương đương nhau.

Thứ tư, đối với nhà giáo cơ sở giáo dục công lập việc tham gia đào tạo, bồi dưỡng là bắt buộc theo quy định của pháp luật về viên chức, nhiệm vụ nhà giáo phải thực hiện và được chi trả kinh phí khi tham gia đào tạo, bồi dưỡng. Ngược lại, cơ sở giáo dục ngoài công lập ít quan tâm đến đào tạo, bồi dưỡng nhà giáo. Nhưng do yêu cầu chuyên môn của cơ sở giáo dục ngoài công lập cao, độ đào thải lớn nên nhà giáo phải tự ý thức, chủ động tham gia đào tạo, bồi dưỡng những nội dung, kỹ năng hạn chế để đáp ứng yêu cầu công việc và phải tự chi trả kinh phí đào tạo, bồi dưỡng.

Cô trò Trường THCS-THPT Ban Mai (Hà Đông, Hà Nội). *Ảnh: NTCC.*

Cần quy định về công nhận nhà giáo

- Vậy theo TS, có giải pháp nào để khắc phục những khác biệt trên?

- Sự khác biệt trong quy chế pháp lý của nhà giáo cơ sở giáo dục công lập với ngoài công lập có thể gây cản trở đến chủ trương đẩy mạnh xã hội hóa giáo dục của Đảng và Nhà nước. Giải pháp khắc phục là xây dựng luật quy định chung về nhà giáo, Luật Nhà giáo, tạo cơ sở pháp lý cho việc xây dựng đội ngũ nhà giáo trong thời kỳ mới, bảo đảm bình đẳng, bảo vệ và khuyến khích, động viên nhà giáo phục vụ sự nghiệp giáo dục. Luật Nhà giáo phải được xác định là luật điều chỉnh riêng một nhóm đối tượng gắn với hoạt động nghề nghiệp. Với góc độ tiếp cận này dù đang thực hiện hoạt động nghề nghiệp khu vực công hay tư thì nhà giáo đều cần chung mặt bằng pháp lý.

- Trước những khác nhau giữa nhà giáo tại cơ sở giáo dục công lập và ngoài công lập, với vấn đề mới là định danh nhà giáo, theo TS cần quy định như thế nào trong Luật?

- Pháp luật hiện nay chưa có quy định về việc công nhận chính thức nhà giáo. Việc này có thể dẫn đến hệ quả nhà giáo ở cơ sở giáo dục không mặc nhiên được công nhận là nhà giáo khi chuyển đến làm việc ở cơ sở giáo dục khác. Đặc biệt, nhà giáo đã giảng dạy tại cơ sở ngoài công lập khi chuyển đến làm việc ở cơ sở công lập có thể vẫn phải tham gia thi tuyển để trở thành viên chức như các ứng viên khác. Để khắc phục tình trạng này, Luật Nhà giáo cần có quy định về việc công nhận nhà giáo và người được công nhận nhà giáo được cấp Giấy chứng nhận nhà giáo, có thể chia ra Giấy chứng nhận giáo viên mầm non, phổ thông và Giấy chứng nhận giảng viên đào tạo đại học... Người có Giấy chứng nhận mặc định có đủ tiêu chuẩn để giảng dạy, giáo dục tại cơ sở giáo dục. Mỗi nhà giáo được công nhận sẽ có mã số định danh riêng để quản lý.

Ngoài ra, việc quản lý nhà giáo thông qua Giấy chứng nhận nhà giáo và mã số định danh có thể khắc phục một số hạn chế trong quản lý và sử dụng nhà giáo hiện nay như: Kiểm soát được thời giờ làm việc hằng năm của nhà giáo; kiểm soát việc giảng viên tại các cơ sở giáo dục đại học hướng dẫn thạc sĩ, nghiên cứu sinh vượt quá định mức; kiểm soát số lượng giáo viên, giảng viên thỉnh giảng tại cơ sở giáo dục; kiểm soát việc dạy thêm của giáo viên trường phổ thông...

> **Luật Nhà giáo cần thể hiện rõ tiêu chuẩn chuyên môn, nghiệp vụ thống nhất giữa nhà giáo cơ sở giáo dục công lập với ngoài công lập. Giảng dạy, giáo dục là hoạt động có yêu cầu riêng ở mức cao về chuyên môn, nghiệp vụ. Chuyên môn, nghiệp vụ của nhà giáo có ảnh hưởng quyết định đối với người học. Người học dù theo học công lập hay ngoài công lập phải có chuẩn đầu ra như nhau nếu cùng cấp học. Các chuẩn chuyên môn, nghiệp vụ nhà giáo không thể phân biệt công lập hay ngoài công lập. Điều đó có nghĩa quy định về tiêu chuẩn với viên chức không nhất thiết áp dụng với viên chức nhà giáo. Hoặc ngược lại, chuẩn viên chức nhà giáo hiện nay cần được quy định áp dụng với đội ngũ tại cơ sở giáo dục ngoài công lập.**
>
> **TS NGUYỄN NGỌC BÍCH**

Quy định tương đồng về tuyển dụng nhà giáo

- Với tuyển dụng, quản lý và sử dụng nhà giáo, cần quy định thế nào trong Luật để bảo đảm bình đẳng giữa nhà giáo tại cơ sở giáo dục công lập và ngoài công lập?

- Trước hết, việc tuyển dụng nhà giáo cần được quy định tương đồng giữa cơ sở giáo dục công lập hay ngoài công lập. Với người có Giấy chứng nhận nhà giáo phù hợp vị trí thì cơ sở giáo dục có thể tuyển dụng ngay; việc thi tuyển chỉ đặt ra trong trường hợp số người tham gia dự tuyển vượt quá số người cần tuyển. Về tập sự/thử việc, pháp luật nên quy định theo hướng cơ sở giáo dục có thể yêu cầu thử việc không quá 60 ngày để đánh giá người được tuyển có thực sự phù hợp công việc tại cơ sở giáo dục.

Về quản lý và sử dụng nhà giáo, để bảo đảm rõ ràng và sự ràng buộc pháp lý giữa cơ sở giáo dục với nhà giáo và nhà giáo với cơ sở giáo dục, Luật Nhà giáo cần quy định hợp đồng làm việc của viên chức nhà giáo là hợp đồng không thời hạn.

Luật Viên chức đang quy định hợp đồng làm việc của viên chức là hợp đồng xác định thời hạn. Thực tế hiện nay chưa cho thấy việc ký hợp đồng xác định thời hạn có ảnh hưởng thế nào đến việc sử dụng viên chức nhà giáo cũng như gây trở ngại cho hoạt động nghề nghiệp nhà giáo, nhưng nếu cơ sở giáo dục cần sử dụng nhà giáo ổn định, nhà giáo cũng mong muốn có việc làm lâu dài thì việc chỉ ký hợp đồng có thời hạn chưa phù hợp. Trong khi, tại cơ sở giáo dục ngoài công lập có tình trạng để tránh phải thực hiện chế độ bảo hiểm với người lao động, nhiều trường chỉ ký hợp đồng với thời hạn ngắn hoặc chỉ ký hợp đồng những tháng thực dạy trong năm làm ảnh hưởng đến quyền lợi nhà giáo.

Về sử dụng nhà giáo, Luật cần quy định phù hợp để khuyến khích cơ sở giáo dục trao đổi nhà giáo. Việc này một mặt có thể khắc phục tình trạng thiếu giáo viên cục bộ, đồng thời tăng tính hiệu quả sử dụng nhà giáo, nhất là đội ngũ có trình độ chuyên môn cao, kỹ năng, nghiệp vụ tốt. Đặc biệt, Luật có thể cân nhắc quy định về hoạt động tình nguyện của nhà giáo, cơ sở giáo dục làm căn cứ khuyến khích thầy cô, cơ sở giáo dục tham gia giảng dạy tình nguyện tại địa phương khó khăn; vừa bảo đảm quyền lợi người học, giúp giáo viên vùng sâu, xa, đặc biệt khó khăn được học hỏi kinh nghiệm, kỹ năng, phương pháp mới.

- Xin cảm ơn Tiến sĩ!

NGUYỄN NHUNG
(Thực hiện)

Xây dựng Luật Nhà giáo:

Thống nhất trong quản lý, sử dụng nhà giáo

TS Nguyễn Ngọc Bích - Trưởng Bộ môn Luật Hành chính, Khoa Pháp luật Hành chính - Nhà nước, Trường Đại học Luật Hà Nội chỉ ra những khác biệt trong quản lý, sử dụng nhà giáo tại cơ sở giáo dục công lập và ngoài công lập. Từ đó khuyến nghị chính sách và quy định cần thiết trong Luật Nhà giáo, bảo đảm bình đẳng giữa nhà giáo.

TS Nguyễn Ngọc Bích: Ảnh: NVCC

Thầy trò Phenikaa School trong giờ học. Ảnh: NTCC

Cô trò Trường Tiểu học Thị trấn Hạ Hòa (Hạ Hòa, Phú Thọ). Ảnh: NTCC

Còn nhiều khác biệt

- Theo TS, các quy định hiện hành có sự khác biệt nào giữa nhà giáo tại cơ sở giáo dục công lập và ngoài công lập?

- Trong các văn bản pháp luật quy định về giáo dục, không có sự phân biệt về nhà giáo giữa cơ sở giáo dục công lập và ngoài công lập. Tuy nhiên, do quản lý, sử dụng theo quy chế pháp lý khác nhau nên hiện nay giữa nhà giáo cơ sở giáo dục công lập và ngoài công lập có khác biệt lớn.

Điều đó thể hiện trên các mặt cơ bản như:

Thứ nhất, nhà giáo tại cơ sở giáo dục công lập được quản lý, sử dụng theo quy chế viên chức. Ngoài chịu sự điều chỉnh của văn bản pháp luật về giáo dục, thì việc tuyển dụng, quản lý, sử dụng thực hiện theo quy định của pháp luật về viên chức, thiên về cách thức hành chính, chưa tính đến yếu tố đặc thù của viên chức nhà giáo. Nhà giáo các cơ sở giáo dục ngoài công lập làm việc theo hợp đồng lao động hoặc hợp đồng dân sự với cơ sở giáo dục, là quan hệ hai bên thỏa thuận tự nguyện về chức trách, nhiệm vụ cũng như quyền lợi mỗi bên.

Thứ hai, việc tuyển dụng nhà giáo tại các trường ngoài công lập thực hiện linh hoạt theo quy định của pháp luật lao động. Các trường trên cơ sở nhu cầu sử dụng được toàn quyền, chủ động tuyển dụng nhà giáo. Với trường công, việc tuyển dụng được thực hiện theo pháp luật về viên chức và rất chặt chẽ. Pháp luật quy định nguyên tắc, căn cứ tuyển dụng, thẩm quyền, thủ tục và những vấn đề liên quan đến tuyển dụng. Thi tuyển viên chức nhà giáo thường diễn ra hai vòng với các bài thi kiến thức chung, ngoại ngữ, tin học, môn chuyên ngành. Thực tế nhiều địa phương tổ chức tuyển dụng viên chức tập trung nên các yếu tố đặc thù từng trường khó được đáp ứng.

Sau tuyển dụng, viên chức nhà giáo phải trải qua thời gian tập sự 9 tháng tại cơ sở giáo dục mầm non, còn cơ sở giáo dục phổ thông và đại học tập sự 12 tháng. Pháp luật viên chức không có quy định cho phép người đứng đầu nhà trường được rút ngắn thời gian tập sự với người đã (thực tế) đạt yêu cầu tập sự. Trong khi, Bộ luật Lao động ghi nhận sự thỏa thuận của các bên về thử việc và quy định thời gian thử việc không quá 60 ngày nên tất cả nhà giáo tại cơ sở giáo dục ngoài công lập có thể chỉ thử việc đến không quá 60 ngày.

Sự khác biệt trong tuyển dụng nhà giáo tại cơ sở giáo dục công lập và ngoài công lập được pháp luật quy định khác nhau thấy rõ, trong khi chuẩn nhà giáo tại hai khu vực này không khác nhau. Đặt giả thiết, quy định về tuyển dụng viên chức đang áp dụng với nhà giáo là hợp lý thì các quy định của pháp luật lao động chưa phù hợp với tuyển dụng nhà giáo ở cơ sở ngoài công lập. Ngược lại, nếu cho rằng quy định của pháp luật lao động phù hợp thì rõ ràng quy định về tuyển dụng viên chức khi áp dụng với nhà giáo rườm rà; việc tập sự quá dài ảnh hưởng đến quyền của nhà giáo vì trong thời gian tập sự họ chưa được thực hiện những công việc của nhà giáo và chỉ được hưởng 85% bậc lương.

Thứ ba, về tiền lương và các chế độ phụ cấp. Lương của nhà giáo trong các cơ sở giáo dục ngoài công lập được trả thỏa thuận với người đứng đầu trường, vì vậy có sự phân hóa theo năng lực và kết quả làm việc thực tế. Tiền lương hay tiền công có tính khuyến khích sự tích cực của nhà giáo. Nhưng ngược lại, các trường có thể đưa ra nhiều lý do khác nhau để

Nhiều học sinh Trường THPT Nghi Lộc 4, huyện Nghi Lộc, Nghệ An đã chủ động lựa chọn nghề nghiệp từ sớm. *Ảnh: Ngọc Sơn*

Trò chủ động - trường đồng hành

HỒ LÀI

Các trường THPT ở Nghệ An ngày càng đổi mới trong công tác tư vấn, hướng nghiệp để giúp học sinh lựa chọn phù hợp với đam mê, năng lực và điều kiện gia đình. Sự phát triển đa dạng lĩnh vực kinh tế - xã hội và ra đời các ngành nghề mới cũng đem đến nhiều cơ hội cho học sinh. Song điều này cũng đặt ra thách thức cho giáo viên, nhà trường trong nắm bắt xu thế, tư vấn sớm và đúng đắn để học sinh không chệch hướng.

Học sinh chủ động chọn nghề

Chỉ mới học lớp 11, nhưng Nguyễn Thị Linh Chi - Trường THPT Nghi Lộc 4 (huyện Nghi Lộc) đã xác định sau khi tốt nghiệp THPT sẽ đi xuất khẩu lao động. Nói về quyết định của mình, nữ sinh chia sẻ, làng quê em có nhiều người lao động ở nước ngoài nên khi hết lớp 12 em sẽ theo người quen sang đó học nghề, làm việc. "Em dự định đi xuất khẩu lao động ở châu Âu - nơi có nhiều người chuộng làm nail nên em học nghề trước ở nhà. Nếu có tay nghề cơ bản, khi sang xuất khẩu lao động mình sẽ học việc nhanh hơn, sớm được đi làm hơn", Linh Chi nói.

Không chỉ riêng Linh Chi, nhiều bạn trong lớp em cũng có ý định học nghề, vì vậy, mục tiêu của các em là tốt nghiệp THPT. Linh Chi chia sẻ: "Hiện nay việc làm hồ sơ đi du học nước ngoài, hay xuất khẩu lao động không dễ dàng. Em và các bạn trong lớp đều cố gắng học tập đều các môn. Có học bạ 'đẹp' sẽ là lợi thế để được các trường nghề nước ngoài tuyển sinh".

Trong khi đó, Trần Khánh Duy - học sinh lớp 12A1 Trường THPT Nghi Lộc 4 cho biết, mình đã hoàn thành phỏng vấn một trường nghề tại Úc và đang chờ visa. Trong thời gian này, em đang tranh thủ học thêm tiếng Anh để không quá bỡ ngỡ và sớm bắt nhịp với môi trường mới.

Cô Nguyễn Thị Hồng có gần 20 năm làm công tác chủ nhiệm tại Trường THPT Nghi Lộc 4 cho biết: "Học sinh hiện nay rất năng động, cá tính và chủ động trong lựa chọn con đường sau tốt nghiệp THPT. Bên cạnh những nghề truyền thống, nhiều học sinh của tôi có lựa chọn mới như nghề làm đẹp, thời trang, làm Youtube, ứng dụng công nghệ...".

Thực tế nhiều học sinh đã tự kiếm được tiền từ khi còn đang đi học bằng thế mạnh của mình: Chỉnh sửa ảnh cho các bạn; thiết kế logo; lấy lại mật khẩu tài khoản mail hoặc tài khoản mạng xã hội cá nhân bị mất... Tuy nhiên, sự bùng nổ thông tin và nhiều nghề mới lạ cũng là thách thức của công tác hướng nghiệp, khi giáo viên khó nắm bắt hết xu hướng cũng như con đường học sinh chọn để kịp thời tư vấn.

"Có những em đã bị chệch hướng dù ban đầu xuất phát rất thuận lợi. Như trường hợp một học sinh kiếm tiền bằng cách chơi game nhưng sau đó do nhận thức chưa đầy đủ mà sa vào cá độ online trái phép. Là giáo viên, tôi cố gắng khích lệ các em đi theo đam mê, sở thích, năng lực bản thân và điều kiện thực tế gia đình. Nhưng làm việc gì cũng phải xuất phát từ chuyên môn, kiến thức và đúng quy định mới được lâu dài", cô Hồng cho biết.

Định hướng song hành hỗ trợ

Theo khảo sát của Trường THPT Nghi Lộc 4, những năm gần đây, mỗi khóa học sinh lớp 12 tốt nghiệp chỉ có 40% đăng ký xét tuyển đại học trong nước. Số còn lại học nghề, xuất khẩu lao động và du học. Chính vì vậy, việc tư vấn định hướng nghề nghiệp cho học sinh cũng được nhà trường triển khai sớm với nhiều điểm khác biệt. Ngay từ năm lớp 10, trong chương trình hướng nghiệp, chủ đề đầu tiên nhà trường chọn cho học sinh là: Em thích nghề gì? Qua đó cung cấp thông tin, chia sẻ kinh nghiệm lựa chọn đúng ngành, đúng nghề cho học sinh.

Cô Võ Thị Thanh Tâm - Phó Hiệu trưởng Trường THPT Nghi Lộc 4 cho hay, nhà trường chủ động kế hoạch dạy học phù hợp, phát triển năng lực toàn diện. Với học sinh có định hướng học nghề, đi du học hoặc xuất khẩu lao động cần trang bị kiến thức đều các môn, để có kết quả học bạ và tốt nghiệp THPT như mục tiêu. Còn với những em xét tuyển đại học cũng được tăng cường ôn tập, không bị động nếu các em cùng lúc chọn 2 kỳ thi đó là kỳ thi tốt nghiệp và kỳ thi riêng của các trường đại học.

Cao An Thanh - lớp 12A3 Trường THPT Thái Lão (huyện Hưng Nguyên) đã tham dự kỳ thi đánh giá năng lực Đại học Quốc gia Hà Nội cuối tháng 4 vừa qua. Nữ sinh này theo khối A, nhưng bài thi đánh giá năng lực lại yêu cầu kiến thức tổng hợp. Vì vậy, em phải học thêm 3 môn Ngữ văn, Lịch sử, Địa lý. "Dù mới học thêm 3 môn vào năm lớp 12 nhưng em thấy mình vẫn theo kịp, do mức độ đề ra các năm trước đó đối với các môn xã hội không quá khó. Em cũng được các thầy cô ở trường giúp đỡ trong quá trình ôn tập, dù việc ôn thi đánh giá năng lực chưa có ở trường", An Thanh nói.

An Thanh chia sẻ mục tiêu của mình là xét tuyển vào Trường ĐH Kinh tế Đà Nẵng, nhưng em thuộc khóa học sinh cuối cùng của Chương trình GDPT 2016, vì vậy không tránh khỏi lo lắng, áp lực. "Sau kỳ thi đánh giá năng lực, em sẽ tập trung ôn thi tốt nghiệp THPT và sử dụng cả 2 phương thức xét tuyển vào đại học, tăng cơ hội trúng tuyển cho mình", nữ sinh Trường THPT Thái Lão nói.

Mới đây, Trường THPT Lê Viết Thuật (TP Vinh) tham gia tổ chức hội thảo "Khởi nghiệp từ Trung học phổ thông". Nhiều học sinh bày tỏ băn khoăn làm thế nào để biết mình chọn đúng nghề. Thầy Hoàng Minh Lương - Hiệu trưởng nhà trường chia sẻ: Trước hết, các em cần biết mình thích gì, đam mê gì và định hướng ngành nghề lựa chọn. Đồng thời học tập, tích lũy kiến thức để xác định được năng lực của mình ở đây. Việc chọn nghề còn phụ thuộc nhiều yếu tố khác như truyền thống gia đình, điều kiện bản thân, kinh tế xã hội địa phương... Trên cơ sở các tiêu chí đó, để các em đưa ra lựa chọn phù hợp, cân bằng và khả thi trên các tiêu chí sở thích, năng lực, điều kiện thực tế.

Về phía nhà trường từ khi học sinh bước vào lớp 10 đã có khảo sát kết quả học tập THCS và định hướng, phân lớp theo đăng ký nguyện vọng của các em. Quá trình học tập tại trường, bên cạnh trang bị kiến thức, các em sẽ được tham gia nhiều hoạt động rèn luyện kỹ năng, tư vấn và định hướng nghề nghiệp. Qua đó nhà trường, thầy cô đồng hành giúp các em có nhận thức đúng đắn về tương lai của mình.

> **Cô Võ Thị Thanh Tâm cho biết, học ngành nghề gì và làm thế nào để đạt được mục tiêu của mình cũng là câu hỏi thường gặp của học sinh, nhất là khối 12. Đặc biệt, năm nay là khóa học sinh cuối cùng của Chương trình GDPT 2006 dự thi tốt nghiệp THPT. Nhiều trường đại học cũng có thay đổi, điều chỉnh trong phương án tuyển sinh, chỉ tiêu đối với các hình thức xét tuyển. Điều này khiến không ít học sinh bối rối cần sự định hướng, hỗ trợ của nhà trường.**

Đào tạo nhân lực công nghiệp vi mạch:

Khó đâu gỡ đó...

MINH PHONG

Đào tạo nhân lực phục vụ công nghiệp vi mạch bán dẫn nhận được sự quan tâm từ dư luận xã hội và vào cuộc của các cơ sở giáo dục đại học. Song, cái khó là các trường đang thiếu hoặc chưa có phòng thí nghiệm đủ lớn để phục vụ công tác đào tạo, nghiên cứu lĩnh vực này.

Sinh viên Trường ĐH CMC. *Ảnh: NTCC*

Vừa khó, vừa thiếu

Theo dự báo của nhóm chuyên gia kinh tế đến từ Trường ĐH Fullbright Việt Nam, 5 năm tới, nhân lực trong lĩnh vực công nghiệp bán dẫn cần khoảng 20 nghìn người và 10 năm tới là 50 nghìn người có trình độ đại học trở lên. Hiện, nguồn nhân lực trong nước mới đáp ứng khoảng 20%. GS.TS Chử Đức Trình – Hiệu trưởng Trường ĐH Công nghệ (Đại học Quốc gia Hà Nội) nhận định, nếu hợp lực giữa các trường thì chúng ta đạt mục tiêu từ nay đến năm 2030 đào tạo 50 nghìn người có trình độ đại học trở lên thuộc lĩnh vực này. Tuy nhiên, cái khó của các trường là thiếu hoặc chưa có phòng thí nghiệm đủ lớn để phục vụ công tác đào tạo, nghiên cứu.

Đại học Quốc gia TP Hồ Chí Minh đang đóng góp trên 50% nhân lực thiết kế vi mạch bán dẫn cho TP, PGS.TS Trần Mạnh Hà - Phó Trưởng ban Đào tạo thông tin. Trước đây, đơn vị đã đào tạo chuyên ngành gần với quy mô 200 kỹ sư và 50 thạc sĩ/năm. Từ nay đến năm 2030, Đại học Quốc gia TP Hồ Chí Minh cam kết đào tạo khoảng 1.800 cử nhân/kỹ sư và 500 thạc sĩ thuộc lĩnh vực công nghiệp vi mạch bán dẫn. Dự kiến, một số trường thành viên như: Trường ĐH Bách khoa, Trường ĐH Công nghệ thông tin có thể tuyển sinh trong năm nay, bao gồm cả trình độ đại học và thạc sĩ.

Cùng đó, ĐH Quốc gia TP Hồ Chí Minh sẽ nghiên cứu đầu tư thêm 2 phòng thí nghiệm. Đào tạo và nghiên cứu vi mạch triển khai song hành, phòng thí nghiệm hiện đại phục vụ hai mục tiêu này sẽ được xây dựng. Phòng thí nghiệm không chỉ phục vụ chuyên gia, sinh viên trong hệ thống ĐH Quốc gia TP Hồ Chí Minh mà có thể mở rộng cho các nhà khoa học, sinh viên quan tâm đến vi mạch, bán dẫn ở TP Hồ Chí Minh và khu vực phía Nam. Tuy nhiên, đây là vấn đề lớn và khó khăn.

Theo kinh nghiệm của một số nước phương Tây, họ xây dựng, tổ chức phòng thí nghiệm dùng chung, GS.TS Chử Đức Trình gợi mở. Trước mắt, có thể tận dụng nguồn lực của Nhà nước, doanh nghiệp để đầu tư cơ sở vật chất, xây dựng phòng thí nghiệm dùng chung, đủ lớn và có quy chế khai thác, sử dụng.

Cần đồng hành, hợp lực

Đồng quan điểm, PGS.TS Nguyễn Ngọc Bình - Hiệu trưởng Trường ĐH CMC (Hà Nội) đề xuất, ngoài phòng thí nghiệm của cơ sở đào tạo, mỗi khu vực (Bắc - Trung - Nam) nên xây dựng phòng thí nghiệm để các trường đại học có thể dùng chung. Tất nhiên, việc khai thác, sử dụng phòng thí nghiệm sẽ thực hiện theo quy chế; trong đó nhấn mạnh mục đích đào tạo và nghiên cứu. Mặt khác, có thể thành lập trung tâm điều phối việc đặt hàng đào tạo nhân lực theo nhu cầu doanh nghiệp.

Hiện, công nghiệp vi mạch bán dẫn là một trong những lĩnh vực, ngành nghề "nóng", thu hút sự chú ý của đông đảo học sinh, phụ huynh, PGS.TS Nguyễn Thu Thuỷ - Vụ trưởng Vụ Giáo dục Đại học (Bộ GD&ĐT) nhìn nhận. Đây cũng là lĩnh vực lớn, rộng và cần nhiều loại hình nhân lực khác nhau, từ thiết kế, vật liệu, sản xuất, nhân lực quản lý... Chính phủ, Thủ tướng Chính phủ đã đặt ra kế hoạch trọng tâm để đầu tư mạnh mẽ cho lĩnh vực này.

PGS.TS Nguyễn Thu Thuỷ cho hay, Bộ GD&ĐT đang phối hợp cùng các bộ, ngành liên quan xây dựng kế hoạch để đào tạo được một số lượng lớn kỹ sư trong lĩnh vực bán dẫn vi mạch. Từ nay đến năm 2030, mục tiêu là đào tạo 50 nghìn kỹ sư, trong đó có cả nhân lực ở trình độ thạc sĩ, tiến sĩ.

> **Tại Hội thảo "Phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao ngành công nghiệp chip bán dẫn từ các cơ sở giáo dục đại học Việt Nam", các chuyên gia cho rằng, để đẩy nhanh việc đào tạo nguồn nhân lực công nghiệp chip bán dẫn, cần có cơ chế chính sách chiến lược, khuyến khích phát triển công nghiệp bán dẫn. Ngoài ra, cần có cơ sở vật chất, phòng thí nghiệm, thực hành hiện đại và chương trình đào tạo, học liệu, công nghệ giáo dục như phần mềm mô phỏng, thiết kế...**

"Điều này đặt ra yêu cầu về đầu tư lớn cho các trường đại học để có thể phát triển phòng thí nghiệm trọng điểm, công nghệ cao phục vụ đào tạo nhân lực chất lượng cao", PGS.TS Nguyễn Thu Thuỷ nhấn mạnh, đồng thời mong muốn, cơ sở giáo dục đại học sẽ đồng hành, phối hợp với Bộ GD&ĐT cùng các cơ quan quản lý để có chính sách đầu tư đồng bộ, trọng điểm và hiệu quả. Qua đó, vừa giúp sinh viên chuyển đổi ngành học gần và phù hợp một cách thuận tiện, vừa đào tạo lớp nhân lực mới với kiến thức, kỹ năng hiện đại, cập nhật.

"Ngoài ra, chúng ta có thể phối hợp cùng các trường đại học nước ngoài, doanh nghiệp, tổ chức quốc tế để có thể đáp ứng, thực hiện được chiến lược, kế hoạch nêu trên", PGS.TS Nguyễn Thu Thuỷ đặt vấn đề và cho biết, trong các nhóm chính sách Bộ GD&ĐT đề xuất, có nhóm về hỗ trợ, đầu tư đột phá nhằm tăng cường năng lực đào tạo và nghiên cứu lĩnh vực công nghiệp chip bán dẫn. Trước hết, hỗ trợ năng lực đội ngũ giảng viên, đầu tư trang thiết bị thí nghiệm, công cụ phần mềm thực hành, thí nghiệm và mô phỏng... Cùng đó, khuyến khích, thúc đẩy hợp tác đại học - viện nghiên cứu - doanh nghiệp trong và ngoài nước, nhất là trường đại học, doanh nghiệp đối tác của Hoa Kỳ (có tiềm năng đầu tư tại Việt Nam).

Vụ trưởng Vụ Giáo dục Đại học cho hay, Bộ GD&ĐT đang chủ trì xây dựng để trình Thủ tướng cuối năm nay hai đề án quan trọng, gồm: Đề án đào tạo, phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao phục vụ công nghệ cao, theo đó đề xuất chính sách hỗ trợ khuyến khích chung cho phát triển nguồn nhân lực các lĩnh vực STEM và công nghệ cao nói chung, trong đó có lĩnh vực điện tử, bán dẫn, vi mạch. Đề án xây dựng một số trung tâm nghiên cứu, đào tạo xuất sắc về công nghệ 4.0, trong đó đề xuất cơ chế, chính sách và dự án đầu tư để chuẩn bị hình thành các nhóm nghiên cứu công nghệ cao, gắn với đào tạo sau đại học.

Ảnh minh họa: ITN

"Phân luồng học sinh sau THCS, THPT nước ta những năm gần đây có nhiều tiến bộ. Tuy nhiên, trong thời đại công nghiệp 4.0 và kinh tế thị trường hiện đại, cần nhiều nhân lực trình độ CĐ, ĐH trở lên, những địa phương có tỷ lệ trúng tuyển ĐH nhập học thấp sẽ ảnh hưởng nguồn nhân lực. Vì vậy, các địa phương này cần đánh giá thực trạng và có giải pháp phân luồng hiệu quả, hài hòa giữa các trình độ đào tạo. Cần đầu tư mở rộng quy mô và nâng cao chất lượng đào tạo của các trường ĐH trong vùng; Nhà nước, doanh nghiệp tạo nhiều công ăn việc làm. Ngành Giáo dục tăng cường giáo dục hướng nghiệp, để học sinh có hướng lập thân, lập nghiệp lâu dài. Chứ không chạy theo cái lợi trước mắt, như xuất khẩu lao động thu nhập cao, nhưng tiềm ẩn nhiều rủi ro và sau khi về nước không có nghề nghiệp, khó khăn cho sự phát triển bản thân, gia đình và đóng góp cho xã hội lâu dài.

10 địa phương có thứ hạng trúng tuyển đại học thấp nhất năm 2022 và năm 2023

NĂM 2022						NĂM 2023					
Địa phương	Thứ hạng tổng điểm Toán, văn, Ngoại ngữ	Thứ hạng trung bình điểm thi	Thứ hạng thu nhập bình quân năm 2022	Tỷ lệ % trúng tuyển ĐH so với HS tốt nghiệp THPT	Thứ hạng trúng tuyển ĐH nhập học	Địa phương	Thứ hạng tổng điểm Toán, văn, Ngoại ngữ	Thứ hạng trung bình điểm thi	Tỷ lệ % trúng tuyển ĐH so với HS tốt nghiệp THPT	Thứ hạng trúng tuyển ĐH nhập học	Số % tăng so với năm 2022
Quảng Bình	47	38	42	30,72	54	Tuyên Quang	44	21	35,77	54	6.97
Yên Bái	45	30	55	29,36	55	Cao Bằng	62	61	34,33	55	9.41
Tuyên Quang	42	18	51	28,8	56	Hoà Bình	55	41	34,26	56	5.72
Hoà Bình	49	33	50	28,54	57	Yên Bái	53	48	33,12	57	3.76
Điện Biên	55	51	62	27,46	58	Quảng Bình	43	35	31,74	58	1.02
Cao Bằng	62	54	58	24,92	59	Điện Biên	58	58	30,83	59	3.37
Lạng Sơn	57	47	56	24,87	60	Lạng Sơn	60	55	29,92	60	5.05
Sơn La	61	49	61	23,66	61	Hà Giang	63	63	29,21	61	7.68
Hà Giang	63	63	63	21,53	62	Lai Châu	52	56	28,48	62	8.09
Lai Châu	60	57	60	20,39	63	Sơn La	61	57	25,79	63	2.13

Nguồn: Số liệu công bố của Bộ GD&ĐT và tính toán của tác giả.

gia luôn đứng đầu, tổng điểm Toán, Văn, Ngoại ngữ có thứ hạng cao, thu nhập bình quân xếp thứ 2 cả nước (6,40 triệu đồng) và là trung tâm ĐH của cả nước, nên có trên 70% học sinh học ĐH trong và ngoài nước.

Nam Định có truyền thống giáo dục có chất lượng (xếp thứ nhất và thứ nhì về thi THPT), người dân có thu nhập bình quân đầu người xếp thứ 9 cả nước (5,1 triệu đồng), nơi có 4 trường ĐH và gần Hà Nội nên thuận lợi cho HS học ĐH.

Bắc Ninh có chất lượng giáo dục cao, luôn ở top 10 cả nước, có 12 cơ sở giáo dục ĐH và gần trung tâm ĐH Hà Nội, thu nhập bình quân đầu người cao, xếp thứ 10 cả nước (5,1 triệu đồng).

Hưng Yên tuy chất lượng giáo dục không cao bằng 5 địa phương trên, thứ hạng 31 về tổng điểm 3 môn Toán, Văn, Ngoại ngữ và thứ hạng 33 trung bình điểm thi năm 2023, song nơi đây có 4 trường ĐH và 1 trường CĐSP, và các địa phương xung quanh như Hà Nội, Hà Nam, Thái Bình, Bắc Ninh có nhiều trường ĐH, thu nhập bình quân đầu người của Hưng Yên khá cao, xếp thứ 16 cả nước (4,75 triệu đồng).

4 địa phương miền Trung trong top 10 nhưng kết quả thi THPT không cao

Vùng Bắc Trung Bộ và duyên hải miền Trung cũng có 4 địa phương nằm trong top 10, nhưng chất lượng giáo dục của các địa phương này chưa cao. Năm 2023, Phú Yên có (thứ hạng tổng điểm Toán, Văn, Ngoại ngữ xếp thứ 49 - thứ hạng trung bình điểm thi xếp thứ 52), Khánh Hòa (30 - 43), Thừa Thiên Huế (25 - 26) và Đà Nẵng (20 - 40), ở mức trên, dưới trung bình của cả nước. Như vậy, những địa phương này trúng tuyển ĐH cao không chỉ nhờ vào chất lượng giáo dục, mà nhờ vào nhiều yếu tố khác.

Trước hết, TP Đà Nẵng, nơi có ĐH Đà Nẵng, một ĐH vùng lâu năm và đang chuẩn bị nâng lên thành ĐH quốc gia. Bên cạnh đó có nhiều trường tư thục như ĐH Duy Tân, ĐH FPT, ĐH Đông Á, ĐH Kiến trúc... Sinh viên tốt nghiệp ĐH ở đây có thể tìm việc ngay tại Đà Nẵng, các tỉnh miền Trung hay vào Đông Nam Bộ, có bình quân thu nhập xếp thứ 6 (5,8 triệu đồng). Vì vậy, Đà Nẵng có trên 72% học sinh đỗ ĐH.

Thừa Thiên Huế, nơi có ĐH Huế, cũng là một ĐH vùng có truyền thống, đang xây dựng trở thành ĐH quốc gia và có một số ĐH tư thục. Ngoài ra, trong những năm gần đây, học sinh các tỉnh ít về Huế học hơn. Đồng thời, Thừa Thiên Huế định hướng lên thành phố trực thuộc Trung ương, có nhiều cơ hội việc làm, thu nhập bình quân đầu người xếp thứ 28 (4,28 triệu đồng) nên học sinh sau THPT của tỉnh này có lựa chọn học ĐH nhiều hơn, trên 67%.

Khánh Hòa, nơi có Trường ĐH Nha Trang, đào tạo đa ngành và nhiều chi nhánh của các trường ĐH trong nước. Khánh Hòa đang trong quá trình xây dựng thành phố trực thuộc Trung ương, có nhiều dự án và cơ hội việc làm nên học sinh ở đây yên tâm học ĐH.

Còn đối với Phú Yên, chỉ có 3 cơ sở giáo dục ĐH, gồm Trường ĐH Phú Yên, Trường ĐH Xây dựng miền Trung và Học viện Ngân hàng, trong đó ĐH Phú Yên đã được công nhận đạt tiêu chuẩn chất lượng năm 2022. Phú Yên gần Khánh Hòa và vùng Đông Nam Bộ, nên học sinh tỉnh này nhiều em chọn ĐH là hướng đi sau THPT. Ngoài ra, có một đặc điểm chung của những địa phương này là tinh thần hiếu học, việc đi du học nghề hay xuất khẩu lao động sau THPT chưa trở thành xu hướng như các tỉnh Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Bình.

10 địa phương trúng tuyển thấp nhất

Ở chiều ngược lại, Sơn La là địa phương có tỷ lệ học sinh trúng tuyển ĐH thấp nhất, xếp thứ hạng 63, tụt 7 bậc so với năm 2022, đạt tỷ lệ 25,79%. Xếp thứ 62 là Lai Châu, tăng 1 bậc, với tỷ lệ 28,48%. Hà Giang xếp thứ 61, tăng 1 bậc, với tỷ lệ 29,21%. Lạng Sơn xếp thứ 60, giữ nguyên hạng, tỷ lệ 29,92%. Điện Biên xếp thứ 59, giảm 1 bậc, với 30,83%. Quảng Bình xếp thứ 58, tụt 4 bậc, với tỷ lệ 31,74%. Yên Bái xếp thứ 57, giảm 2 bậc, với tỷ lệ 33,12%. Hòa Bình xếp thứ 56, tăng 1 bậc, với tỷ lệ 34,26%. Cao Bằng xếp thứ 55, tăng 2 bậc, với tỷ lệ 34,33%. Tuyên Quang xếp thứ 54, tăng 2 bậc, tỷ lệ 35,77%.

10 địa phương có tỷ lệ trúng tuyển ĐH thấp đều thuộc vùng Trung du và miền núi phía Bắc, có điều kiện phát triển kinh tế - xã hội khó khăn, chất lượng giáo dục còn thấp, có ít trường ĐH và thu nhập bình quân đầu người thấp. Tuy nhiên, trong đó Quảng Bình, là một địa phương miền Trung có kinh tế - xã hội phát triển khá, nhưng tỷ lệ đỗ ĐH thấp.

Băn khoăn trường hợp Phú Yên và Quảng Bình

Phú Yên là tỉnh có chất lượng giáo dục chưa cao, thứ hạng thi THPT trên 50, thu nhập bình quân đầu người năm 2022 chỉ đạt gần 3,5 triệu đồng/tháng, xếp thứ 46. Quy mô nền kinh tế của tỉnh dựa trên GRDP của Phú Yên khoảng 2,18 tỷ USD, xếp thứ 49, trong khi tỷ lệ trúng tuyển ĐH tỉnh này trên 63% là chưa phù hợp với quy mô nền kinh tế. Vì vậy, tỉnh Phú Yên cần phân tích nhu cầu nguồn nhân lực của tỉnh, đẩy mạnh giáo dục hướng nghiệp để có tỷ lệ phân luồng hợp lý hơn.

Quảng Bình là tỉnh Bắc Trung Bộ, học sinh có tinh thần hiếu học, nhiều em đoạt giải quốc gia và quốc tế. Năm 2023, chất lượng thi THPT của tỉnh này dưới mức trung bình, nhưng cao hơn rất nhiều tỉnh miền núi phía Bắc. Về kinh tế - xã hội, nơi đây có du lịch và nghề biển phát triển, GRDP của Quảng Bình năm 2022 khoảng 2,16 tỷ USD, xếp thứ 50. Tuy vậy, điều kiện về giáo dục ĐH và CĐ ở đây còn khó khăn. Tỉnh chỉ có Trường ĐH Quảng Bình, nhưng hằng năm cũng chỉ tuyển được vài trăm sinh viên, nên quy mô giảm từ 10.000 sinh viên đến nay chỉ còn khoảng 1.000 sinh viên. Quảng Bình chưa có công nghiệp, thương mại phát triển và những năm gần đây các cơ quan hành chính sự nghiệp lại giảm biên chế nên nhiều sinh viên ĐH khó tìm việc làm. Ngoài ra, Quảng Bình là địa phương đẩy mạnh xuất khẩu lao động đi Hàn Quốc, Nhật Bản, Úc... nên nhiều học sinh chọn hướng này, đi học nghề hoặc trực tiếp lao động.

Tỷ lệ trúng tuyển đại học:
Nhìn từ 10 địa phương cao và thấp nhất

HỒ SỸ ANH

Theo đánh giá của Bộ GD&ĐT tại Hội nghị tuyển sinh năm 2024, tỷ lệ trúng tuyển đại học nhập học tỷ lệ thuận với điều kiện kinh tế - xã hội của địa phương. Tuy nhiên, khi xem xét kết quả của 10 địa phương có tỷ lệ này cao nhất và thấp nhất cho thấy có nhiều yếu tố khác nhau ảnh hưởng việc lựa chọn học đại học của học sinh, không chỉ là kinh tế - xã hội.

Thí sinh dự Kỳ thi tốt nghiệp THPT năm 2023.

Tỷ lệ thuận với điều kiện kinh tế - xã hội

Bộ GD&ĐT cho biết, trong hơn 1 triệu học sinh tốt nghiệp THPT năm 2023 đã có hơn 546.000 em vào đại học (ĐH), đạt tỷ lệ 53,1%, tăng gần 2% so với năm trước. Tăng tỷ lệ học sinh đỗ ĐH sau trung học là phù hợp với xu hướng thế giới, khi quy mô nền kinh tế của các nước ngày càng mở rộng, thu nhập bình quân đầu người và nhu cầu nhân lực có trình độ ngày càng tăng.

Ở Việt Nam số học sinh vào ĐH sau THPT tăng lên theo từng năm. Năm 2022, cứ 100 học sinh tốt nghiệp THPT có 51 em chọn học ĐH, đến năm 2023, con số này là 53 và 47 học sinh còn lại sẽ học nghề, tham gia lao động, du học, nghĩa vụ quân sự hoặc xuất khẩu lao động.

Kết quả khảo sát của Bộ GD&ĐT cho thấy, những vùng có tỷ lệ trúng tuyển ĐH cao có điều kiện kinh tế - xã hội phát triển, nhiều việc làm đòi hỏi nhân lực có trình độ, có nhiều trường ĐH chất lượng và thu nhập bình quân đầu người cao.

Khi so sánh tỷ lệ trên với thu nhập bình quân của từng vùng kinh tế cho thấy, 2 đại lượng này tỷ lệ thuận tương đối với nhau. Đông Nam Bộ và Đồng bằng sông Hồng, nơi có thu nhập bình quân cao nhất, nhì có tỷ lệ trúng tuyển ĐH nhập học xếp thứ nhì và thứ nhất (trên 64%). Đồng bằng sông Cửu Long, Bắc Trung Bộ và duyên hải miền Trung có thu nhập bình quân xếp thứ 3 và thứ 4, tỷ lệ trúng tuyển ĐH xếp thứ 4 và thứ 3 (trên 52%). Tây Nguyên xếp thứ 5 về thu nhập có tỷ lệ đỗ ĐH xếp thứ 5 (gần 50%), vùng núi phía Bắc thu nhập thấp nhất, xếp thứ 6, tỷ lệ đỗ ĐH cũng xếp thứ 6 (40%).

Thu nhập bình quân đầu người năm 2022 và tỷ lệ trúng tuyển ĐH năm 2023

Vùng kinh tế	Thu nhập bình quân đầu người/tháng năm 2022 (triệu đồng)	Xếp hạng thu nhập bình quân theo vùng	Tỷ lệ % trúng tuyển ĐH so với HS tốt nghiệp THPT năm 2023	Thứ hạng trúng tuyển ĐH nhập học năm 2023
Đông Nam bộ	6,33	1	64,24	2
Đồng bằng sông Hồng	5,59	2	64,44	1
Đồng bằng sông Cửu Long	4,08	3	52,25	4
Bắc Trung bộ&duyên hải miền Trung	3,97	4	52,65	3
Tây Nguyên	3,28	5	48,56	5
Trung du và miền núi phía Bắc	3,17	6	40,28	6

Nguồn: Niên giám Thống kê năm 2022 và số liệu của Bộ GD&ĐT.

10 địa phương trúng tuyển cao nhất

Năm 2023, 10 địa phương có tỷ lệ phần trăm trúng tuyển ĐH nhập học cao nhất cũng gần giống năm 2022, chỉ thay đổi thứ hạng giữa các địa phương với nhau và Hưng Yên đã thay thế Hải Phòng, bị rớt khỏi bảng này.

Bình Dương tiếp tục là địa phương dẫn đầu cả nước, với tỷ lệ 80,61% đỗ ĐH. Đà Nẵng xếp thứ 2, tăng 1 bậc so với năm 2022, với 72,2%. TPHCM xếp thứ 3, tăng 2 bậc, với 70,87%. Hà Nội xếp thứ 4, tăng 5 bậc, với 70,81%. Thừa Thiên Huế xếp thứ 5, giảm 3 bậc, với 67,01%. Nam Định xếp thứ 6, giữ nguyên hạng, với 65,63%. Khánh Hòa xếp thứ 7, giảm 3 bậc, với 64,7%. Bắc Ninh xếp thứ 8, tăng 2 bậc, với 64,56%. Hưng Yên xếp thứ 9, tăng 2 bậc, với 63,2%. Phú Yên xếp thứ 10, giảm 2 bậc, với 63,18%. Đáng chú ý là Hải Phòng, năm 2022 xếp thứ 7, nhưng năm 2023 rớt khỏi top 10.

Yếu tố ảnh hưởng đến 6 địa phương Đông Nam Bộ và Đồng bằng sông Hồng

Hai vùng Đông Nam Bộ và Đồng bằng sông Hồng có 6 địa phương cao nhất. Đây là những địa phương có chất lượng giáo dục tốt, có nhiều trường ĐH chất lượng và thu nhập bình quân đầu người cao.

Trước hết, Bình Dương có đầy đủ các yếu tố thuận lợi để học sinh lựa chọn con đường ĐH. Đây là tỉnh có chất lượng giáo dục cao, luôn đứng đầu cả nước về tổng điểm 3 môn Toán, Văn, Ngoại ngữ (có tổng điểm bình quân cả tỉnh 21 điểm); thu nhập bình quân của Bình Dương cao nhất cả nước (8,07 triệu đồng/tháng); đồng thời trên địa bàn tỉnh có 5 trường ĐH lại tiếp giáp với TPHCM - một trung tâm ĐH. Tuy nhiên, với trên 80% trúng tuyển ĐH hằng năm dẫn đến tỉnh này sẽ thiếu lao động kỹ thuật và lao động thủ công.

TPHCM có kinh tế - xã hội phát triển năng động, chất lượng giáo dục cao (luôn trong top 10 của cả nước, điểm Ngoại ngữ luôn đứng thứ nhất), có nhiều trường ĐH chất lượng, có nhiều việc làm, thu nhập bình quân đầu người xếp thứ 3 cả nước (6,39 triệu đồng). TPHCM có nhiều cơ hội việc làm nên với trên 70% học sinh đỗ ĐH hằng năm vẫn chưa đủ, mà cần nhập cư thêm lao động có trình độ.

Thành phố Hà Nội, nơi có chất lượng giáo dục cao, học sinh giỏi quốc

10 địa phương có thứ hạng trúng tuyển đại học cao nhất năm 2022 và năm 2023

NĂM 2022						NĂM 2023					
Địa phương	Thứ hạng tổng điểm Toán, văn, Ngoại ngữ	Thứ hạng trung bình điểm thi	Thứ hạng thu nhập bình quân năm 2022	Tỷ lệ % trúng tuyển ĐH so với HS tốt nghiệp THPT	Thứ hạng trúng tuyển ĐH nhập học	Địa phương	Thứ hạng tổng điểm Toán, văn, Ngoại ngữ	Thứ hạng trung bình điểm thi	Tỷ lệ % trúng tuyển ĐH so với HS tốt nghiệp THPT	Thứ hạng trúng tuyển ĐH nhập học	Số % tăng so với năm 2022
Bình Dương	1	3	1	67,42	1	Bình Dương	1	2	80,61	1	13,19
T.Thiên - Huế	29	29	28	62,57	2	Đà Nẵng	20	40	72,20	2	10,32
Đà Nẵng	20	42	6	61,88	3	Tp. HCM	4	11	70,87	3	10,13
Khánh Hoà	31	46	37	60,76	4	Hà Nội	8	20	70,81	4	14,00
Tp. HCM	6	13	3	60,74	5	T.Thiên-Huế	25	26	67,01	5	4,44
Nam Định	3	1	9	60,54	6	Nam Định	3	3	65,63	6	5,09
Hải Phòng	2	5	5	58,55	7	Khánh Hoà	30	43	64,70	7	3,94
Phú Yên	50	60	46	57,10	8	Bắc Ninh	6	5	64,56	8	8,44
Hà Nội	9	25	2	56,81	9	Hưng Yên	31	33	63,20	9	7,18
Bắc Ninh	8	6	10	56,12	10	Phú Yên	49	52	63,18	10	6,08

Nguồn: Số liệu công bố của Bộ GD&ĐT và tính toán của tác giả.

Một đoạn đường vào điểm trường Ông Thái, Trường Phổ thông Dân tộc bán trú Tiểu học Trà Dơn (Nam Trà My, Quảng Nam). *Ảnh: NTCC*

Ngãi với 190 giáo viên trong chỉ tiêu biên chế. Trong đó, cấp mầm non thiếu 38 giáo viên, tiểu học: 102 giáo viên, THCS: 49 giáo viên. Gần như năm nào, ngành GD-ĐT Đức Phổ cũng nằm trong tình trạng thiếu giáo viên do không thể tuyển dụng đủ so với yêu cầu. Ông Phan Bường, nguyên Trưởng phòng GD&ĐT Đức Phổ cho biết: "Ngay cả tìm giáo viên để ký hợp đồng cũng khó. Lãnh đạo các trường cũng đến nhiều địa phương lân cận như huyện Ba Tơ và tỉnh Bình Định để tìm nguồn giáo viên đủ chuẩn ký hợp đồng dạy học, nhưng cũng chỉ vài giáo viên có thể đến với địa phương. Vì vậy, các trường phải vận động giáo viên đã nghỉ hưu hoặc hạ chuẩn đào tạo đối với giáo viên hợp đồng".

Nơm nớp lo "mất" người

Chưa kết thúc năm học 2023 - 2024 nhưng thầy Lê Huy Phương - Hiệu trưởng Trường Phổ thông Dân tộc bán trú Tiểu học Trà Tập đã lo đến chuyện vận động 5 giáo viên tiếp tục gia hạn hợp đồng. Trong số này, cô Nguyễn Thị Hoạt đã nghỉ hưu được nhà trường mời trở lại dạy học. Số giáo viên còn lại, đang theo học chuyển tiếp đại học sư phạm. "Nhà trường cam kết với các thầy cô trong diện hợp đồng, dù trong thời gian nghỉ hè vẫn nhận lương đầy đủ như trong năm học. Thầy cô cứ yên tâm tiếp tục theo học lớp nâng chuẩn, nhà trường sẽ tạo điều kiện để đi học nhưng hè vẫn có lương", thầy Phương cho biết.

Ba năm trở lại đây, chưa năm nào Trường Phổ thông Dân tộc bán trú Tiểu học Trà Tập có sự ổn định về đội ngũ. "Trong điều kiện thu nhập của giáo viên hợp đồng là như nhau, người lao động sẽ có sự so sánh về điều kiện dạy – học. Chính vì vậy, các trường ở địa bàn vùng khó rất khó giữ chân được giáo viên vì họ sẽ tìm các trường gần trung tâm, đường sá giao thông thuận tiện hơn" - thầy Phương nhận xét. Vì vậy, vào hè, thầy Phương phải đôn đáo tìm kiếm nguồn giáo viên hợp đồng để có sự chủ động trong bồi dưỡng chuyên môn, chuẩn bị cho năm học mới.

Trường Phổ thông Dân tộc bán trú Tiểu học Trà Dơn có 15 giáo viên hợp đồng trong tổng số 34 giáo viên toàn trường. Thầy Trương Công Một cho biết, đa số giáo viên có trình độ trung cấp, cao đẳng sư phạm, không đủ điều kiện để đăng ký thi tuyển dụng viên chức ngành Giáo dục. Hầu hết các thầy cô đều đang theo học nâng chuẩn để có thể đáp ứng yêu cầu về trình độ đào tạo. Vì vậy, nhà trường luôn tạo điều kiện để thầy cô vừa giảng dạy vừa tham gia học nâng cao trình độ.

Thầy Trương Công Một chia sẻ: "Năm nào cứ đến gần hè và sau các đợt kỳ thi tuyển dụng viên chức ngành Giáo dục là Ban giám hiệu nhà trường lại nơm nớp lo thiếu giáo viên. Chúng tôi bị mất cả giáo viên biên chế chứ không chỉ dừng lại ở giáo viên hợp đồng. Nhiều giáo viên biên chế vẫn đăng ký thi tuyển viên chức ở các địa phương vùng thuận lợi hoặc thi để chuyển về gần nhà. Rồi giáo viên đang trong diện hợp đồng cũng tham gia dự thi. Thế nên đã thiếu người dạy lại càng thêm thiếu".

Ban giám hiệu cùng giáo viên nòng cốt của Trường Phổ thông Dân tộc bán trú Tiểu học Trà Tập nắm tình hình dạy học ở các điểm trường lẻ. *Ảnh: NTCC*

Cuối năm 2023, khi có kết quả kỳ thi tuyển dụng viên chức giáo dục do UBND tỉnh Quảng Nam tổ chức, Trường Phổ thông Dân tộc bán trú Tiểu học Trà Dơn có 2 giáo viên biên chế xin nghỉ việc. Trong số này, có một giáo viên có thâm niên dạy học 7 năm tại trường. Một giáo viên khác vừa được phân công về trường được một năm học.

Bù đắp cho giáo viên hợp đồng

Giáo viên dạy hợp đồng của Trường Phổ thông Dân tộc bán trú Tiểu học Trà Tập đều được phân công đứng lớp tại điểm trường chính ngay trung tâm xã. Theo thầy Lê Huy Phương, với mức lương hợp đồng chỉ khoảng hơn 4 triệu/tháng, nếu phân công giáo viên hợp đồng đứng lớp ở các điểm trường lẻ, có khi họ không đủ chi phí sửa chữa xe cộ do đường đi lại quá vất vả. Trong khi đó, Trường Phổ thông Dân tộc bán trú Tiểu học Trà Dơn, nhiều giáo viên diện hợp đồng đảm nhận dạy – học ở các điểm trường lẻ. Thầy Trương Công Một giải thích rằng, các điểm trường thôn đều có lớp ghép. Với những giáo viên dạy lớp ghép, thu nhập của thầy cô sẽ được tăng khoảng 1,5 lần theo chế độ.

Thay vì tháng 9 mới bắt đầu ký hợp đồng với giáo viên, nhiều trường học ở Nam Trà My (Quảng Nam) đã đề xuất phương án ký hợp đồng từ tháng 7, cho dù tháng 9, giáo viên mới bắt đầu đứng lớp. Với cách làm này, theo thầy Bùi Quang Ngọc - Hiệu trưởng Trường Phổ thông Dân tộc bán trú Tiểu học Trà Leng, giáo viên hợp đồng vừa có thu nhập để "giữ chân" họ, xem như là chế độ đãi ngộ của trường. Trong tháng 7 giáo viên hợp đồng sẽ làm các phần việc như sắp xếp, tổ chức lại thư viện, điều tra phổ cập, hoàn thiện hồ sơ lưu trữ của trường...

"Dù quỹ lương khoán về các trường được cấp đủ cho 12 tháng/số chỉ tiêu biên chế được giao. Các trường đều tiến hành hợp đồng giáo viên trong chỉ tiêu biên chế này nhưng theo yêu cầu của tài chính thì không được chi trả quá 11 tháng lương/năm đối với lao động hợp đồng. Vì vậy, số kinh phí còn lại, nhà trường cân đối để trả tiền dạy tăng - thay cho giáo viên" - thầy Ngọc thông tin.

Trong khen thưởng các dịp lễ, Tết, giáo viên diện hợp đồng của Trường THCS Trà Mai đều được hưởng quyền lợi như giáo viên biên chế. "Các khoản khen thưởng lễ, Tết đều từ nguồn tiết kiệm chi thường xuyên nên chúng tôi không phân biệt người lao động nằm trong biên chế hay hợp đồng, thỉnh giảng. Khối lượng công việc của các thầy, cô là như nhau" - thầy Điệp giải thích. Những giáo viên chưa có chỗ ở đều được nhà trường bố trí phòng ở được cải tạo từ khu nội trú của học sinh. Các điều kiện sinh hoạt ban đầu như giường tủ, bếp... đều được nhà trường trang bị đầy đủ và hỗ trợ cả chi phí điện, nước sinh hoạt.

Theo hướng dẫn của huyện Nam Trà My, lương giáo viên hợp đồng đều không được vượt quá mức 5,3 triệu đồng/tháng, dù là giáo viên hợp đồng theo chỉ tiêu biên chế. Thế nên, để tăng thêm thu nhập cho giáo viên hợp đồng, Trường Phổ thông Dân tộc bán trú Tiểu học - THCS Trà Nam tạo điều kiện để các thầy, cô nhận thêm 0,3% tiền quản lý học sinh nội trú. Với những giáo viên hợp đồng đào tạo trái ngành, nhà trường tự cân đối kinh phí để mua tài khoản bồi dưỡng giáo viên trực tuyến để các thầy cô có thể đáp ứng yêu cầu của Chương trình GDPT 2018.

Nam sinh 2 năm liền giành giải quốc gia

THÀNH TÂM

Để có được thành tích 2 năm liền đoạt giải học sinh giỏi quốc gia, Nguyễn Thanh Bình - học sinh Trường THPT chuyên Nguyễn Du (Đắk Lắk) đã trải qua một hành trình đầy gian khó.

Thanh Bình cùng cô Lê Na trao đổi công tác thi đua đợt 26/3/2024. Ảnh: TT

Thanh Bình cùng mẹ và cô Ly trong ngày nhận giải Ba học sinh giỏi quốc gia năm học 2022 - 2023. Ảnh: NVCC

Tấm gương sáng trong học tập

Thầy Nguyễn Đăng Bồng - Hiệu trưởng Trường THPT chuyên Nguyễn Du cho biết, trong số những học sinh của Trường đoạt giải học sinh giỏi quốc gia năm học 2023 - 2024, Nguyễn Thanh Bình (lớp 12A2) là một trường hợp đặc biệt. "Gia đình có 4 anh chị em, hoàn cảnh khó khăn, Bình phải vượt 100km đến trường học tập. Thế nhưng, em luôn chăm chỉ, gương mẫu cả trong sinh hoạt ở khu nội trú cũng như trong học tập và giỏi đều tất cả các môn học. Việc đoạt giải Nhất quốc gia môn Địa lý lần này là thành quả xứng đáng cho những nỗ lực không ngừng nghỉ của Bình", thầy Bồng thông tin.

Cô Nguyễn Thị Ly - giáo viên môn Địa lý chia sẻ, ngay từ khi em vào lớp 10 (năm học 2021 - 2022) dù phải học online do Covid-19, nhưng tôi đã phát hiện ra ở Bình có tố chất thông minh. "Em ghi nhớ không chỉ các đơn vị kiến thức mà hầu như mọi thứ đều rất nhanh và tái hiện lại chính xác. Điều đặc biệt, khi học, Bình biết hệ thống, sơ đồ hóa nội dung bài học để nắm chắc kiến thức. Thêm nữa, chữ viết của em rất đẹp, cách trình bày logic, sắp xếp bố cục bài viết khoa học", cô Ly nói.

Chung quan điểm, cô Lê Na - giáo viên chủ nhiệm lớp 12A2 cho rằng, Bình là học sinh xuất sắc toàn diện. "Em có tố chất thủ lĩnh, hiện là Bí thư Chi đoàn của lớp. Không chỉ tiên phong trong mọi hoạt động, khi triển khai nhiệm vụ, Bình có cách truyền đạt rất lôi cuốn, vì thế, lớp luôn ở tốp đầu trong thi đua. Điều nữa, em sắp xếp thời gian rất khoa học giữa học các môn trên lớp, ôn thi đội tuyển và tham gia hoạt động tập thể. Hầu như Bình không nghỉ buổi học nào ở lớp trong quá trình ôn luyện đội tuyển học sinh giỏi. Kết quả học tập của em là xuất sắc toàn diện", cô Lê Na chia sẻ.

Nhớ số điện thoại và biển số xe cả xóm

Có mặt ở thôn 2A, xã Ea H'leo (huyện Ea H'leo) vào những ngày tháng 3, chúng tôi được biết thêm biệt tài nhớ nhanh của Thanh Bình. Từ khi còn nhỏ, chỉ cần đọc 1 đến 2 lần là em có thể nhớ hết số điện thoại và biển số xe gắn máy của các hộ dân trong thôn.

Các chị trong Chi hội Phụ nữ thôn 2A, nơi chị Nguyễn Thị Thanh (mẹ Thanh Bình) sinh hoạt vẫn nhớ như in về tài năng đặc biệt của cậu bé này. "Hồi trước, nhà Tèo (tên thân mật ở nhà của Thanh Bình – PV) nghèo lắm, hầu như ở trong rẫy xa. Sau này, khi Tèo và các chị bắt đầu đi học thì gia đình chị Thanh mới vay mượn mua đất gần đường quốc lộ để tiện cho con cái đi học. Lúc Tèo 4 tuổi, bố mẹ gửi khắp xóm, cũng vì thế, biển số xe, số điện thoại nhà nào em cũng nhớ. Ai hỏi là em đọc vanh vách", một chị trong Chi hội nói.

Cũng theo đại diện Chi hội, cách đây 3 năm, khi nhận được tin Tèo đỗ vào Trường THPT chuyên Nguyễn Du, cả xóm họp lại, động viên và có phần "ép" chị Thanh cùng gia đình cố gắng ra quyết định cho cháu đi học. Bởi, đây là niềm tự hào của xóm và cả xã nữa, vì xưa nay chưa có ai đậu vào trường chuyên.

Nói về hành trình của con, chị Nguyễn Thị Thanh không giấu được niềm xúc động: "Trước khi thi vào Trường THPT chuyên Nguyễn Du, con tâm sự với tôi rằng, đăng ký 'thi để trải nghiệm và biết năng lực bản thân' chứ không học vì sợ bố mẹ nghèo không lo nổi. Lúc này tôi mới nói, 'cu Tèo đã thi thì thi cho hết sức, chứ đừng làm được vài điểm thì xấu hổ lắm'. Đến khi đậu vào trường chuyên, hàng xóm đến động viên nên vợ chồng tôi mới đủ động lực cho con theo học".

Bộ sưu tập thành tích "khủng"

Thanh Bình là chàng trai nhỏ nhắn, luôn khiêm tốn khi nói về những gì mình đạt được trong 12 năm học. Nhưng bộ sưu tập thành tích là điều mơ ước của biết bao học sinh. Ở cấp tiểu học, 2 năm liền (lớp 4, lớp 5) em đều đoạt giải Nhất Violympic Toán cấp huyện, giải Nhất Violympic Toán cấp tỉnh, giải Nhì IOE cấp tỉnh. Ở cấp THCS, lớp 8, em giành giải Nhì học sinh giỏi cấp huyện môn Tin học. Lớp 9, đạt giải Ba học sinh giỏi cấp huyện môn Hóa học, đậu Trường THPT chuyên Nguyễn Du trong kỳ thi tuyển sinh vào lớp 10.

Đến cấp THPT, lớp 10: Danh hiệu "Học sinh 3 tốt" cấp trường; Quán quân cuộc thi Đỉnh Tri Thức mùa 7. Lớp 11, danh hiệu "Học sinh 3 tốt" cấp tỉnh; giải Ba học sinh giỏi quốc gia môn Địa lý; Huy chương Vàng, Á khoa tại kỳ thi Olympic truyền thống 30/4; "Học sinh có thành tích xuất sắc về mặt học tập của trường với điểm trung bình môn cao nhất trường". Lớp 12, đoạt giải Nhất học sinh giỏi quốc gia môn Địa lý.

Bình cho biết, ước mơ lớn nhất sau THPT của em là được học ở Học viện Ngoại giao. Tuy nhiên, do hoàn cảnh gia đình khó khăn nên em sẽ theo học ngành Luật tại TP Hồ Chí Minh. Thanh Bình tâm sự: "Thu nhập của bố mẹ chủ yếu từ cây hoa màu ngắn ngày. 2 chị đầu mới học xong đại học, hiện còn 1 chị và em đi học. Vì thế, em sẽ chọn học ở gần nhà để bố mẹ đỡ vất vả hơn". Cũng theo lời Bình, em sẽ cố gắng học thật tốt, trước là nhận được học bổng, phần thưởng giúp giảm chi phí cho gia đình, sau thành một luật sư giỏi để mang lại công bằng cho nhiều người.

"Chị Thanh cho biết, cô giáo Nguyễn Thị Ly là người mẹ thứ 2 của Thanh Bình và gửi lời tri ân đến cô: "Ngày đầu học ở Trường THPT chuyên Nguyễn Du qua online, nhưng cô Ly đã phát hiện ra năng khiếu của Bình. Sau đó, cô đến tận nhà tìm hiểu hoàn cảnh, động viên gia đình. Khi lên học, Bình thiếu thốn gì thì cô lại hỗ trợ, cô còn nấu cơm cho em ăn học. Tôi thực sự kính trọng và cảm ơn cô Ly, người đã giúp con tôi đạt được kết quả như hôm nay".

Thầy Phùng Văn Tráng được vinh danh cán bộ Đoàn tiêu biểu nhận Giải thưởng Lý Tự Trọng năm 2024.

"Chắp cánh" ước mơ

THÀNH THẬT

Thầy Phùng Văn Tráng - giáo viên môn Tin học, Bí thư Chi đoàn Trường Tiểu học Võ Thị Sáu (Hậu Giang) vừa được vinh danh trong danh sách 100 gương mặt cán bộ Đoàn tiêu biểu toàn quốc, được trao tặng Giải thưởng Lý Tự Trọng năm 2024.

Tiếp sức cho trò

Năm 2014, thầy Tráng xin dạy môn Tin học tại Trường Tiểu học Võ Thị Sáu, xã Hỏa Lựu (TP Vị Thanh, Hậu Giang). Trường ở xã vùng sâu, không đủ máy tính thực hành nên học sinh phải dùng chung máy. Đồng cảm với sự thiếu thốn này, thầy sắp xếp thời gian và phân loại học sinh để dạy học. Những em học chậm được thầy phụ đạo buổi chiều và thời gian rảnh 2 ngày cuối tuần. Đối với em có năng lực học tập tốt, thầy bồi dưỡng để có cơ hội tham gia các cuộc thi.

Thầy Tráng chia sẻ, hầu hết học sinh không có máy tính ở nhà, việc thực hành chỉ diễn ra trong tiết Tin học. Trăn trở từ thực tế này đã thôi thúc thầy Tráng không ngừng nâng cao trình độ chuyên môn, tìm giải pháp chuyển đổi số trong dạy học để truyền lửa cho học sinh niềm đam mê học tập. "Tôi chủ động sử dụng công cụ, ứng dụng như Kahoot, Quizizz, ClassDojo, Microsoft Forms và Google Forms vào giảng dạy. Bên cạnh đó, tôi thường xuyên tham gia tập huấn, chia sẻ trực tuyến và trực tiếp cho đồng nghiệp", thầy Tráng nói.

Với mong muốn hỗ trợ cho nhiều học sinh, lan tỏa kiến thức, điều hay, thầy Tráng mày mò tạo lập website học tập "Tin học sáng tạo", giúp các em tự học các thao tác soạn thảo văn bản tiếng Việt; cập nhật nâng cao kiến thức lập trình Scratch, ScratchJR, Micro:bit. Không những thế, thầy còn hướng dẫn học sinh xây dựng các biện pháp tuyên truyền, giáo dục an toàn giao thông. Đặc biệt từ sáng kiến này, thầy đã hướng dẫn học sinh tham gia hội thi "An toàn giao thông cho nụ cười trẻ thơ" và giành 1 giải Nhất, 1 giải Nhì cấp quốc gia. Nhờ nỗ lực của thầy, ngôi trường vùng sâu đã gặt hái nhiều "quả ngọt" trong các cuộc thi Tin học. Đến nay học sinh của trường đã đoạt 22 giải thưởng ở các cuộc thi Tin học trẻ, Giải Toán qua mạng Violympic, Sáng tạo thanh thiếu niên, nhi đồng...

Thầy Tráng đã 2 lần được tổ chức Microsoft công nhận là "Chuyên gia giáo dục sáng tạo" (năm học 2019 - 2020, 2021 - 2022) và được tuyên dương trong Chương trình "Chia sẻ cùng thầy cô" năm 2023. Đặc biệt, năm học 2022 - 2023, thầy có 2 sáng kiến được Sở GD&ĐT tỉnh Hậu Giang và UBND TP Vị Thanh công nhận mang lại hiệu quả cao.

Chăm lo học sinh khó khăn

Nhắc đến thầy Tráng, giáo viên, học sinh Trường Tiểu học Võ Thị Sáu đều hết lời khen ngợi về sự thân thiện, gần gũi và nhiệt tình giúp học trò. Từ khi về trường, thầy tích cực tham gia quyên góp, ủng hộ các hoạt động từ thiện.

> **"Tôi vinh dự là thanh niên duy nhất của tỉnh Hậu Giang lọt vào danh sách 100 gương mặt cán bộ Đoàn tiêu biểu toàn quốc được trao tặng Giải thưởng Lý Tự Trọng trong năm 2024. Đây là nguồn động lực to lớn để bản thân tiếp tục cống hiến những sáng kiến, góp phần giảng dạy hiệu quả và tích cực tham gia các hoạt động thiện nguyện giúp đỡ cộng đồng.**
>
> **Thầy PHÙNG VĂN TRÁNG**

Tháng 3/2023, thầy Tráng đã chung tay vận động thành lập mô hình "Chắp cánh ước mơ", nhằm chăm lo cho những học sinh khó khăn. Hiện, mô hình tập trung đỡ đầu cho 2 em Hồ Mỹ Chi (lớp 2A2) và Lê Hải Đăng (lớp 3A3) Trường Tiểu học Võ Thị Sáu. "Em Mỹ Chi thuộc diện hộ nghèo, không có cha. Mẹ em một mình nuôi hai con ăn học. Còn em Hải Đăng diện khó khăn, ba mẹ ly hôn và đã có gia đình riêng. Hiện, Hải Đăng sống với bà ngoại không nghề nghiệp, ruộng đất", thầy Tráng bộc bạch.

Nhờ những tấm lòng nhân ái, mô hình "Chắp cánh ước mơ" đã tặng các phần quà như tiền mặt, vở viết, sách giáo khoa, cặp sách, quần áo, bảo hiểm y tế, bảo hiểm tai nạn, gạo, nhu yếu phẩm cho học sinh. Tính đến nay, các nhà hảo tâm đã ủng hộ khoảng 20 triệu đồng, mô hình tiếp tục duy trì trong thời gian tới.

Ngoài giờ đứng lớp, thầy Tráng còn hăng hái tham gia các hoạt động tình nguyện vì cộng đồng. Tại nhiều phường ở TP Vị Thanh, thầy tặng bánh mì cho người lao động nghèo trên đường, tặng cơm bệnh nhân trong bệnh viện, tặng quà cho người già neo đơn Trung tâm công tác xã hội và học sinh khó khăn... Thầy Tráng cũng tích cực vận động người thân, bạn bè, đồng nghiệp cùng tham gia hiến máu tình nguyện. Bản thân thầy đã 26 lần hiến máu cứu người. "Với sức mình, có thể giúp đỡ được ai, dù ở đâu thế nào tôi cũng cố gắng. Mang yêu thương giúp đỡ những mảnh đời bất hạnh, đối với tôi là niềm hạnh phúc", thầy Tráng bộc bạch.

Thầy Trương Đông Lợi - Hiệu trưởng Trường Tiểu học Võ Thị Sáu cho biết: Thầy Tráng có năng lực chuyên môn tốt, nhiệt tình, sáng tạo trong giảng dạy, được đồng nghiệp và học sinh tin yêu, tín nhiệm cao. Thầy tích cực tham gia bồi dưỡng, hướng dẫn học sinh tham gia phong trào, hội thi do các cấp phát động. Với vai trò Bí thư Chi đoàn trường, thầy Tráng luôn xung kích, gương mẫu và đi đầu trong các phong trào do các cấp phát động như trồng cây xanh, hỗ trợ công nghệ thông tin, chuyển đổi số; tham gia công tác nhân đạo, từ thiện. Thầy còn hỗ trợ tích cực, hiệu quả công tác Đội của nhà trường.

"Thầy Tráng là tấm gương sáng về học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh, lan tỏa trong tập thể nhà trường và học sinh, góp phần nâng cao thành tích, chất lượng mọi mặt của nhà trường. Thầy cũng tạo được uy tín với phụ huynh cũng như niềm tin đối với cấp lãnh đạo", Hiệu trưởng Trường Tiểu học Võ Thị Sáu chia sẻ.

Nam sinh 2 năm liền giành giải quốc gia

THÀNH TÂM

Để có được thành tích 2 năm liền đoạt giải học sinh giỏi quốc gia, Nguyễn Thanh Bình - học sinh Trường THPT chuyên Nguyễn Du (Đắk Lắk) đã trải qua một hành trình đầy gian khó.

Thanh Bình cùng cô Lê Na trao đổi công tác thi đua đợt 26/3/2024. Ảnh: TT

Thanh Bình cùng mẹ và cô Ly trong ngày nhận giải Ba học sinh giỏi quốc gia năm học 2022 - 2023. Ảnh: NVCC

Tấm gương sáng trong học tập

Thầy Nguyễn Đăng Bồng - Hiệu trưởng Trường THPT chuyên Nguyễn Du cho biết, trong số những học sinh của Trường đoạt giải học sinh giỏi quốc gia năm học 2023 - 2024, Nguyễn Thanh Bình (lớp 12A2) là một trường hợp đặc biệt. "Gia đình có 4 anh chị em, hoàn cảnh khó khăn, Bình phải vượt 100km đến trường học tập. Thế nhưng, em luôn chăm chỉ, gương mẫu cả trong sinh hoạt ở khu nội trú cũng như trong học tập và giỏi đều tất cả các môn học. Việc đoạt giải Nhất quốc gia môn Địa lý lần này là thành quả xứng đáng cho những nỗ lực không ngừng nghỉ của Bình", thầy Bồng thông tin.

Cô Nguyễn Thị Ly - giáo viên môn Địa lý chia sẻ, ngay từ khi em vào lớp 10 (năm học 2021 - 2022) dù phải học online do Covid-19, nhưng tôi đã phát hiện ra ở Bình có tố chất thông minh. "Em ghi nhớ không chỉ các đơn vị kiến thức mà hầu như mọi thứ đều rất nhanh và tái hiện lại chính xác. Điều đặc biệt, khi học, Bình biết hệ thống, sơ đồ hóa nội dung bài học để nắm chắc kiến thức. Thêm nữa, chữ viết của em rất đẹp, cách trình bày logic, sắp xếp bố cục bài viết khoa học", cô Ly nói.

Chung quan điểm, cô Lê Na - giáo viên chủ nhiệm lớp 12A2 cho rằng, Bình là học sinh xuất sắc toàn diện. "Em có tố chất thủ lĩnh, hiện là Bí thư Chi đoàn của lớp. Không chỉ tiên phong trong mọi hoạt động, khi triển khai nhiệm vụ, Bình có cách truyền đạt rất lôi cuốn, vì thế, lớp luôn ở tốp đầu trong thi đua. Điều nữa, em sắp xếp thời gian rất khoa học giữa học các môn trên lớp, ôn thi đội tuyển và tham gia hoạt động tập thể. Hầu như Bình không nghỉ buổi học nào ở lớp trong quá trình ôn luyện đội tuyển học sinh giỏi. Kết quả học tập của em là xuất sắc toàn diện", cô Lê Na chia sẻ.

Nhớ số điện thoại và biển số xe cả xóm

Có mặt ở thôn 2A, xã Ea H'leo (huyện Ea H'leo) vào những ngày tháng 3, chúng tôi được biết thêm biệt tài nhớ nhanh của Thanh Bình. Từ khi còn nhỏ, chỉ cần đọc 1 đến 2 lần là em có thể nhớ hết số điện thoại và biển số xe gắn máy của các hộ dân trong thôn.

Các chị trong Chi hội Phụ nữ thôn 2A, nơi chị Nguyễn Thị Thanh (mẹ Thanh Bình) sinh hoạt vẫn nhớ như in về tài năng đặc biệt của cậu bé này. "Hồi trước, nhà Tèo (tên thân mật ở nhà của Thanh Bình – PV) nghèo lắm, hầu như ở trong rẫy xa. Sau này, khi Tèo và các chị bắt đầu đi học thì gia đình chị Thanh mới vay mượn mua đất gần đường quốc lộ để tiện cho con cái đi học. Lúc Tèo 4 tuổi, bố mẹ gửi khắp xóm, cũng vì thế, biển số xe, số điện thoại nhà nào em cũng nhớ. Ai hỏi là em đọc vanh vách", một chị trong Chi hội nói.

Cũng theo đại diện Chi hội, cách đây 3 năm, khi nhận được tin Tèo đỗ vào Trường THPT chuyên Nguyễn Du, cả xóm họp lại, động viên và có phần "ép" chị Thanh cùng gia đình cố gắng ra quyết định cho cháu đi học. Bởi, đây là niềm tự hào của xóm và cả xã nữa, vì xưa nay chưa có ai đậu vào trường chuyên.

Nói về hành trình của con, chị Nguyễn Thị Thanh không giấu được niềm xúc động: "Trước khi thi vào Trường THPT chuyên Nguyễn Du, con tâm sự với tôi rằng, đăng ký 'thi để trải nghiệm và biết năng lực bản thân' chứ không học vì sợ bố mẹ nghèo không lo nổi. Lúc này tôi mới nói, 'cu Tèo đã thi thì thi cho hết sức, chứ đừng làm được vài điểm thì xấu hổ lắm'. Đến khi đậu vào trường chuyên, hàng xóm đến động viên nên vợ chồng tôi mới đủ động lực cho con theo học".

Bộ sưu tập thành tích "khủng"

Thanh Bình là chàng trai nhỏ nhắn, luôn khiêm tốn khi nói về những gì mình đạt được trong 12 năm học. Nhưng bộ sưu tập thành tích là điều mơ ước của biết bao học sinh. Ở cấp tiểu học, 2 năm liền (lớp 4, lớp 5) em đều đoạt giải Nhất Violympic Toán cấp huyện, giải Nhất Violympic Toán cấp tỉnh, giải Nhì IOE cấp tỉnh. Ở cấp THCS, lớp 8, em giành giải Nhì học sinh giỏi cấp huyện môn Tin học. Lớp 9, đạt giải Ba học sinh giỏi cấp huyện môn Hóa học, đậu Trường THPT chuyên Nguyễn Du trong kỳ thi tuyển sinh vào lớp 10.

Đến cấp THPT, lớp 10: Danh hiệu "Học sinh 3 tốt" cấp trường; Quán quân cuộc thi Đỉnh Tri Thức mùa 7. Lớp 11, danh hiệu "Học sinh 3 tốt" cấp tỉnh; giải Ba học sinh giỏi quốc gia môn Địa lý; Huy chương Vàng, Á khoa tại kỳ thi Olympic truyền thống 30/4; "Học sinh có thành tích xuất sắc về mặt học tập của trường với điểm trung bình môn cao nhất trường". Lớp 12, đoạt giải Nhất học sinh giỏi quốc gia môn Địa lý.

Bình cho biết, ước mơ lớn nhất sau THPT của em là được học ở Học viện Ngoại giao. Tuy nhiên, do hoàn cảnh gia đình khó khăn nên em sẽ theo học ngành Luật tại TP Hồ Chí Minh. Thanh Bình tâm sự: "Thu nhập của bố mẹ chủ yếu từ cây hoa màu ngắn ngày. 2 chị đầu mới học xong đại học, hiện còn 1 chị và em đi học. Vì thế, em sẽ chọn học ở gần nhà để bố mẹ đỡ vất vả hơn". Cũng theo lời Bình, em sẽ cố gắng học thật tốt, trước là nhận được học bổng, phần thưởng giúp giảm chi phí cho gia đình, sau thành một luật sư giỏi để mang lại công bằng cho nhiều người.

"Chị Thanh cho biết, cô giáo Nguyễn Thị Ly là người mẹ thứ 2 của Thanh Bình và gửi lời tri ân đến cô: "Ngày đầu học ở Trường THPT chuyên Nguyễn Du qua online, nhưng cô Ly đã phát hiện ra năng khiếu của Bình. Sau đó, cô đến tận nhà tìm hiểu hoàn cảnh, động viên gia đình. Khi lên học, Bình thiếu thốn gì thì cô lại hỗ trợ, cô còn nấu cơm cho em ăn học. Tôi thực sự kính trọng và cảm ơn cô Ly, người đã giúp con tôi đạt được kết quả như hôm nay".

áp đặt học trò?

Ảnh minh họa: ITN

Một trong những mục tiêu quan trọng của Chương trình GDPT 2018 là bồi dưỡng "phẩm chất", rèn luyện "năng lực" cho học sinh. Nghĩa là nội dung kiến thức không phải là điều quan trọng nhất, do vậy kiểm tra đánh giá với các môn nói chung, đặc biệt môn Ngữ văn, theo tôi, cần chú trọng đánh giá ở cách hành văn, phương pháp viết bài và cả những suy tư mới mẻ của học trò từ tác phẩm (có thể là trái chiều nhưng lập luận thuyết phục).

số từ. Nhưng như đã nói ở trên, nếu cho học sinh lựa chọn tác phẩm nghệ thuật thì sẽ "giải" được khó khăn này. Nếu học sinh vẫn không viết được, cảm được thì lỗi tại ai? Như tôi tìm hiểu, các loại hình nghệ thuật như âm nhạc, các em được học từ tiểu học, trung học cơ sở, nghĩa là đã nắm biết được những đặc trưng cơ bản về âm nhạc. Thế thì, tình trạng không có khái niệm gì về thể loại hoặc kiến thức cơ bản, một là bởi học sinh không chịu học, hai là vấn đề giảng dạy bộ môn này ở dưới còn hình thức...

Mặt khác, nếu yêu cầu học sinh phân tích, đánh giá một bài hát phổ biến, phù hợp lứa tuổi (cho kèm theo phần ca từ) hay bộ phim "bom tấn, bộ phim từng đạt được nhiều giải thưởng danh giá (có tóm tắt phần nội dung vào đề thi) thì cũng sẽ không khác mấy việc chúng ta từng yêu cầu học sinh phân tích, đánh giá một tác phẩm văn học không có trong sách giáo khoa. Vấn đề còn lại là nếu hai loại hình trên học sinh chưa được thực hành viết nhiều thì giáo viên phải là người giúp trò ôn luyện, dạy cách tự học và khơi gợi hứng thú cho các em đến với loại hình sáng tác mới. Và khi đánh giá, dĩ nhiên, giáo viên cần nhìn nhận ở mức độ thấp hơn so với việc đánh giá các em viết bài về một tác phẩm văn học có trong sách giáo khoa.

Thực tế, lâu nay với môn Ngữ văn, chúng ta có ra đề "áp đặt" không? Trả lời ngay, rất áp đặt, trong chương trình cũ thì rất rõ, ví như cắt một đoạn trong một tác phẩm rồi yêu cầu học sinh phân tích, rút ra giá trị này, giá trị kia. Nhưng ngay chương trình mới, nếu với quan điểm "tác phẩm đó phải quen thuộc, được học sinh từng trải nghiệm" thì đề thi minh họa vừa rồi của Bộ trong phần viết cũng sẽ là áp đặt. Bởi mấy ai chắc chắn, văn bản thần thoại "Thần mưa" được các em yêu thích. Và thậm chí, cả phần viết bài văn nghị luận xã hội bàn về "những khó khăn, thử thách của tuổi trẻ" trong đề minh họa không mang tính áp đặt dù tất cả học sinh tỏ ra hứng thú... Do vậy, dựa vào yếu tố quen thuộc hay yêu thích của vấn đề, tác phẩm để kết luận là "áp đặt" với học trò, có thật thoả đáng không?

Thách thức với giáo viên ngại đổi mới

Muốn không áp đặt, hướng dẫn chấm, đáp án phải mở và linh hoạt. Giám khảo phải thật sự linh hoạt và cần thay đổi quan điểm, nhận thức về "sản phẩm" của học trò rất khác với nhà nghiên cứu, nhà chuyên môn hay với chính giáo viên chấm (bởi mục tiêu giáo dục của hiện tại có nhiều khác biệt với thế hệ giáo viên chúng ta ngày trước). Dạy học Ngữ văn đã không còn chỉ đơn giản là giảng bình để chỉ ra cái hay cái đẹp của một tác phẩm văn chương (hay bất kỳ ở một loại hình sáng tác nghệ thuật nào khác) đến người học, và sau đó, yêu cầu học trò đánh giá "đồng tâm cùng điểm" với suy nghĩ của chính mình.

Dạy học Ngữ văn trong chương trình mới, trong bối cảnh hôm nay mang tính vận dụng sáng tạo, đòi hỏi tính tự chủ, tự học là chủ yếu. Giáo viên từ một tác phẩm cụ thể có thể khơi gợi, hướng dẫn cho học sinh tự tìm hiểu về một tác phẩm khác cùng thể loại. Do đó, giáo viên phải là người chỉ dạy phương pháp – dạy "cách viết", hướng dẫn cho học trò cách tổ chức, triển khai các luận điểm, sử dụng các dẫn chứng và cách lựa chọn, tổ chức và ngôn ngữ tinh tế, hợp lý... Đồng thời, giáo viên cũng phải là người khơi gợi cảm hứng cho học trò đọc, viết và nói một cách thường xuyên.

Một điểm nữa, khi chương trình mới đưa vào sách giáo khoa nhiều dạng văn bản mới, thêm nhiều loại hình sáng tác hơn... có lẽ cũng với mục đích nâng cao phẩm chất cảm thụ cái đẹp, cái mới cho học trò. Điều này, thiết nghĩ, cũng góp phần bồi dưỡng con người trở nên văn minh hơn, có "phông" văn hoá cao hơn. Do đó, giáo viên phải cho học sinh thực hành viết – nói và nghe cả ở những loại hình sáng tác khác ngoài tác phẩm văn học quen thuộc. Nếu chỉ vì ngại khó, vất vả và áp lực thành tích thì cái mới muôn đời không thể khai mở được.

Cuối cùng, theo tôi, dạy học Ngữ văn trong bối cảnh hôm nay cần chú trọng giúp người học biết cách sử dụng ngôn ngữ hiệu quả. Thiết nghĩ, để bước ra đời thành công, không có kiến thức công cụ nào quan trọng hơn việc làm chủ ngôn ngữ của chính mình. Học trò biết vận dụng ngôn ngữ trong việc tạo lập các kiểu loại văn bản và đặc biệt là trong giao tiếp, thuyết trình, diễn thuyết... là một lợi thế lớn để đến với thành công. Do vậy, đổi mới kiểm tra đánh giá nên bắt đầu từ chính yêu cầu này – yêu cầu về sử dụng ngôn ngữ, chứ không phải chỉ là yêu cầu "truyền tải, lan toả một nội dung ý nghĩa" nào đó. Hiểu sâu được bản chất đó, chúng ta - những giáo viên Ngữ văn mới hy vọng "làm mới" được chính mình.

Đề kiểm tra Ngữ văn:
Làm thế nào để không

NGUYỄN ĐÌNH ÁNH
(Trường THPT Nghi Lộc 2 - Nghi Lộc - Nghệ An)

Suy nghĩ trên bắt đầu từ câu chuyện chuyên môn tại ngôi trường nơi tôi công tác. Đó là lần chuẩn bị kế hoạch cho kiểm tra cuối học kỳ II, tổ Ngữ văn của chúng tôi, cụ thể là nhóm Văn khối 11 có thảo luận về việc xây dựng kế hoạch ôn thi cuối kỳ.

Thí sinh dự thi môn Ngữ Văn trong kỳ thi tốt nghiệp THPT 2023. *Ảnh minh họa: INT*

Phương án an toàn

Nội dung thảo luận tập trung ở việc sẽ lựa chọn phần viết thuộc dạng nào trong hai dạng bài còn lại ở kỳ II là "viết văn bản thuyết minh về một sự vật, hiện tượng trong tự nhiên" hay "viết văn bản nghị luận về một tác phẩm nghệ thuật". Trong quá trình trao đổi, đề xuất có hai luồng ý kiến: Một bên đồng ý lựa chọn "viết văn bản thuyết minh..." và nhóm còn lại lựa chọn "viết văn bản nghị luận về một tác phẩm nghệ thuật".

Các giáo viên lựa chọn phương án "viết văn bản thuyết minh" lập luận rằng, đây là phương án an toàn cho cả học trò – người làm bài và thầy cô - người chấm bài. Bởi lẽ, trước đó kiểm tra giữa kỳ, các em đã được "tập dượt" qua dạng viết này, đồng thời nó còn giải quyết được bài toán về "chất lượng" (điểm số) cho nhà trường. Và quan trọng hơn, phương án này cũng sẽ "tháo gỡ" những khó khăn nếu chọn phương án hai – ra dạng đề "nghị luận về một tác phẩm nghệ thuật" với các loại hình sáng tác như điện ảnh, âm nhạc, hội họa... phải có chuyên môn nhất định mới cảm nhận, phân tích được.

Các giáo viên lựa chọn phương án 2 – dạng đề nghị luận về một tác phẩm nghệ thuật (trong đó có tôi) thì cho rằng, có thể ra đề dạng này để tránh trùng lặp với kỳ thi giữa kỳ II và để cho học trò được sáng tạo nhiều hơn trong quá trình viết. Và theo gợi ý của sách giáo khoa Ngữ văn 11, bộ Kết nối tri thức và cuộc sống, trang 115 có ghi rõ *"từng nhiều lần viết văn bản nghị luận về một tác phẩm văn học, vì vậy, ở đây, nên chọn viết về một loại hình sáng tác khác: Điện ảnh, âm nhạc, điêu khắc..."*. Và sau khi bàn luận, nhóm của tôi đã thống nhất đề xuất nên chọn một bài hát được phổ nhạc từ bài thơ quen thuộc để ra đề.

Tuy nhiên, với lập luận, ra đề như thế là áp đặt với học sinh, và thêm nữa "âm nhạc" còn đặc biệt phải am hiểu về giai điệu..., nhóm còn lại đã bác bỏ đề xuất của nhóm tôi. Và, phần lớn mọi người đã bị thuyết phục với lý lẽ đó.

Thế nào là áp đặt?

Trong câu chuyện trên, tôi muốn đặt ra câu hỏi "như thế nào là ra đề áp đặt với học trò?". Trước hết, nếu không muốn áp đặt về một tác phẩm cụ thể thì có thể để học trò lựa chọn tác phẩm, thậm chí là cả thể loại sáng tác để có thể viết. Trong trường hợp này, giáo viên sẽ khó chấm, khó làm đáp án? Tôi nghĩ hoàn toàn không khó nếu giáo viên chịu khó đọc hoặc có một chút chuyên môn hẹp về các loại hình nghệ thuật được kể ở trên (vì thực tế đề thi dạng mở cũng chỉ yêu cầu những điều cơ bản về một loại hình nghệ thuật). Trong thời đại mà gần như mọi tri thức đều có thể tiếp dễ dàng thì việc xác định nội dung, chủ đề hay một số đặc trưng cơ bản của tác phẩm nghệ thuật là không có gì khó khăn.

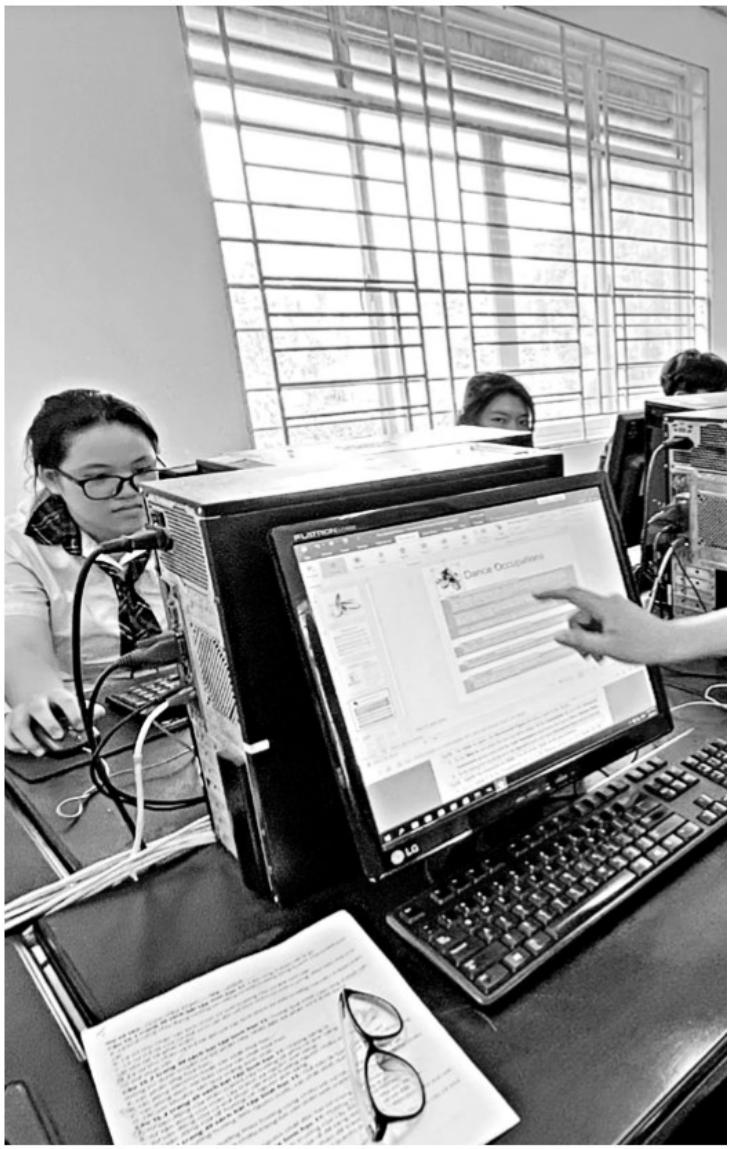

Học sinh Trường THPT Nguyễn Tất Thành (Quận 6, TPHCM) có kế hoạch ôn thi tốt nghiệp theo từng giai đoạn.

Là giáo viên Ngữ văn, tôi muốn trình bày sâu về quan điểm "ra đề áp đặt" với học trò? Trong trường hợp nếu ra một tác phẩm âm nhạc, điện ảnh... cụ thể thì có "áp đặt" không? Tôi thừa nhận là có, vì bộ phim ấy, bài hát ấy... có thể đối với giáo viên là hay, hấp dẫn, quen thuộc nhưng với học trò (hoặc một số ít em) sẽ không thích, không biết. Bởi thực tế, khi tôi cho học sinh viết cảm nhận về bài "Tiến quân ca", có em còn nhầm tác giả là... Trần Tiến; viết lời bài quốc ca vẫn sai một

Y Dược Cần Thơ cũng tình nguyện đến lớp học tình thương dạy kèm cho các bé. Hợp chia sẻ, các bé cần kèm môn gì em sẽ phụ đạo môn ấy. "Dạy cho các bé có thêm kiến thức, biết thêm con chữ, em thấy rất vui vì đã góp sức nhỏ của mình để cho các em vững hành trang hơn trong cuộc sống", Hợp bộc bạch.

Sinh viên Võ Thiên Kim, chuyên ngành Bác sĩ Răng Hàm Mặt, Trường ĐH Y Dược Cần Thơ thường đến với lớp học tình thương để dạy kèm tiếng Anh. Thiên Kim chia sẻ, các bé tiếp thu rất nhanh và ham học. Ngoài dạy tiếng Anh cho các bé, đôi khi cô cũng tổ chức các hoạt động vui chơi tại lớp học. "Chúng em mong muốn dành chút thời gian để giảng dạy các em. Thấy các bé tiến bộ từng ngày, biết đọc chữ, đếm số là mình hạnh phúc lắm!", Thiên Kim nói.

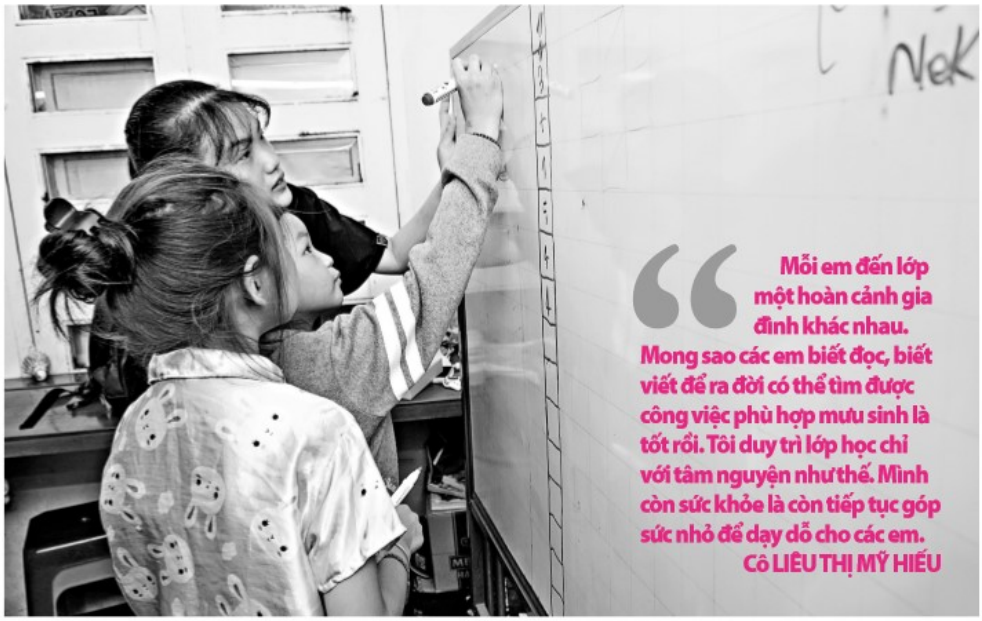

> **Mỗi em đến lớp một hoàn cảnh gia đình khác nhau. Mong sao các em biết đọc, biết viết để ra đời có thể tìm được công việc phù hợp mưu sinh là tốt rồi. Tôi duy trì lớp học chỉ với tâm nguyện như thế. Mình còn sức khỏe là còn tiếp tục góp sức nhỏ để dạy dỗ cho các em.**
> **Cô LIÊU THỊ MỸ HIẾU**

Lớp học của cô Hiếu cho trẻ em nghèo có sự đồng hành của các sinh viên.

Dạy chữ, dạy nghề

Tại lớp học tình thương có khá nhiều cảnh đời khá đặc biệt. Như trường hợp của em Nguyễn Thị Hồng Nhi (15 tuổi, quận Ninh Kiều). Do cha mẹ đi làm ăn xa, em không được đến trường nên hàng ngày em cùng bà đi bộ đến lớp. "Con không được đến trường, bà con dẫn con đi học ở lớp cô Hiếu. Đến lớp con cảm thấy ấm áp như gia đình, bởi cô không chỉ dạy chữ, mà còn dạy điều hay, lẽ phải", em Nhi tâm sự.

Tương tự, Phan Hoàn Lộc (phường An Hòa, quận Ninh Kiều) có cha mẹ làm lao động tự do nên em tự đạp xe đến lớp học. Lộc đang là học sinh lớp 6 một trường THCS trên địa bàn. "Con đến lớp học từ thứ 2 đến thứ 5, từ khi con học lớp 3 đến giờ. Đến lớp được cô và các anh chị dạy nhiều điều lắm, giúp con có thêm kiến thức bổ ích. Giờ dạy học trên lớp, lúc rảnh tay, cô Hiếu hướng dẫn chúng con làm những chiếc móc khóa rất xinh xắn. Con đã tự tay làm được một chiếc vòng đeo cổ để tặng mẹ trong dịp 3/8 vừa qua", Lộc chia sẻ.

Dạy trẻ em nghèo đã khó, việc thuyết phục gia đình cho các em đến lớp học tình thương càng khó hơn. Thế nên, ngoài việc dạy chữ, cô Hiếu còn truyền nghề kết cườm thành móc khóa cho các em. "Thời gian sau giờ học, hoặc các em đến lớp sớm, tôi thường trực tiếp chỉ các em kết các hạt cườm làm móc khóa. Tôi cố gắng dạy cho các em cái nghề vừa với sức mình để có thể làm thêm kiếm tiền phụ giúp gia đình. Sản phẩm của các em làm tại lớp được các mạnh thường quân ủng hộ; nhờ đó mà có tiền mua nguyên liệu, tiền dư ra để gây quỹ giúp đỡ bạn có hoàn cảnh đặc biệt khó khăn", cô Hiếu nói.

Chị Lê Thị Anh Đào (41 tuổi, ngụ TP Cần Thơ) bộc bạch, do hoàn cảnh khó khăn nên chị không có điều kiện cho con đến trường. Biết lớp học tình thương của cô Hiếu, chị xin cho con theo học đến nay đã được 5 năm. Nhờ đó, con chị biết chữ và được dạy lễ nghĩa nên rất ngoan. Ngoài học chữ, con chị còn được cô Hiếu dạy kết cườm làm móc khóa để tự kiếm tiền phụ giúp gia đình.

Với tâm nguyện chia sẻ cùng cộng đồng, năm 2008 cô Hiếu thành lập Câu lạc bộ Nụ Cười, giúp các mảnh đời bất hạnh, tiếp sức cho những trẻ em có hoàn cảnh khó khăn đến trường... Nhờ vào hỗ trợ của các mạnh thường quân, lớp học của cô Hiếu thường kèm theo những "phần thưởng" tại lớp là những bữa ăn nhẹ, hay tặng gạo, mì gói, dụng cụ học tập... để khích lệ tinh thần các em.

Cô Hiếu bộc bạch: "Hầu như học sinh tôi dạy các em không đến trường. Tâm nguyện của mình chỉ đơn giản mong các em sẽ biết đọc, biết viết, ra đường biết tên đường này đường kia, rồi biết tính tiền, biết đọc cái đơn, cái thư, biết làm bài toán để khi bán vé số không bị mất tiền, thế là tôi cảm thấy vui rồi!".

Cô Hiếu hướng dẫn các sinh viên dạy cho các bé tại lớp học.

Một bữa ăn tiếp sức cho các em sau giờ học.

Vùng đất "danh khoa thế mỹ", ba đời nối nhau đỗ đại khoa

TRẦN SIÊU

Là đất phát khoa vùng ven đô, Triều Khúc không chỉ được biết tới là ngôi làng cổ gắn liền với Bố Cái Đại Vương Phùng Hưng, mà còn là đất khoa danh hiếm có.

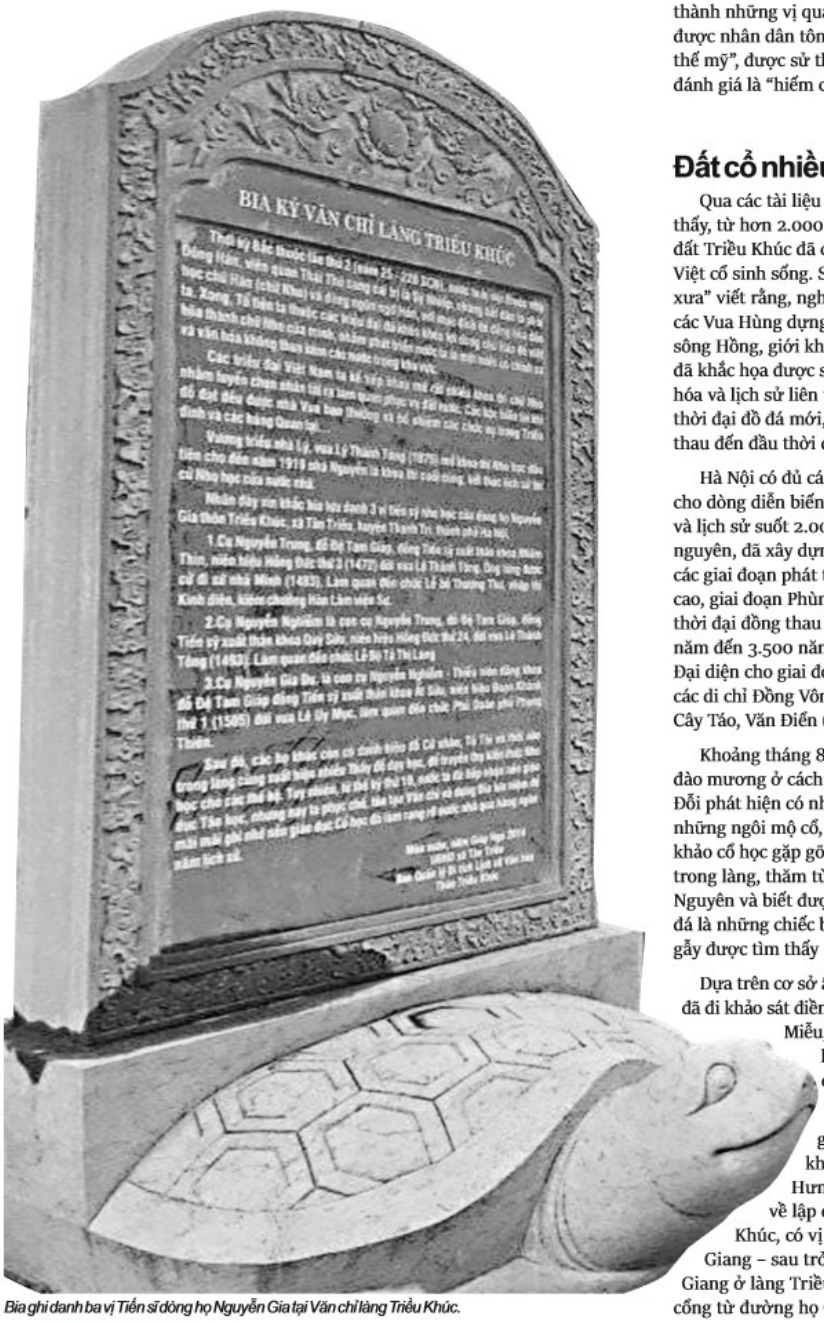

Bia ghi danh ba vị Tiến sĩ dòng họ Nguyễn Gia tại Văn chỉ làng Triều Khúc.

Trong dòng chảy lịch sử hàng ngàn năm của Thăng Long - Hà Nội, làng Triều Khúc, xã Tân Triều (Thanh Trì - Hà Nội) không chỉ có nhiều người đỗ cao, mà còn có một dòng họ trong cùng gia đình có đến 3 thế hệ cha con ông cháu cùng đỗ tiến sĩ vào các năm 1472, 1493, 1505 và trở thành những vị quan thanh liêm, được nhân dân tôn thờ là "danh khoa thế mỹ", được sử thần Ngô Sĩ Liên đánh giá là "hiếm có trong lịch sử".

Đất cổ nhiều hào kiệt

Qua các tài liệu khảo cổ học cho thấy, từ hơn 2.000 năm trước, mảnh đất Triều Khúc đã có cư dân người Việt cổ sinh sống. Sách "Hà Nội nghìn xưa" viết rằng, nghiên cứu thời đại các Vua Hùng dựng nước trên lưu vực sông Hồng, giới khảo cổ học miền Bắc đã khắc họa được sự diễn biến văn hóa và lịch sử liên tục từ khoảng cuối thời đại đồ đá mới, qua thời đại đồng thau đến đầu thời đồ sắt.

Hà Nội có đủ các di tích tiêu biểu cho dòng diễn biến liên tục về văn hóa và lịch sử suốt 2.000 năm trước Công nguyên, đã xây dựng được một phổ hệ các giai đoạn phát triển từ thấp đến cao, giai đoạn Phùng Nguyên hay đầu thời đại đồng thau từ khoảng 4.000 năm đến 3.500 năm cách ngày nay. Đại diện cho giai đoạn này ở Hà Nội là các di chỉ Đồng Vông (Đông Anh), gò Cây Táo, Văn Điển (Thanh Trì).

Khoảng tháng 8/1970, người dân đào mương ở cách đồng Miễu và đồng Đỗi phát hiện có những dấu vết của những ngôi mộ cổ, sau đó các nhà khảo cổ học gặp gỡ một số cụ già trong làng, thăm từ đường họ Giang Nguyên và biết được 4 hiện vật bằng đá là những chiếc bôn, mảnh bôn bị gẫy được tìm thấy ở cánh đồng làng.

Dựa trên cơ sở ấy, giới khảo cổ học đã đi khảo sát điền dã cánh đồng Miễu, gò Cây Táo và phát hiện dấu tích khảo cổ học.

Đặc biệt khoảng giữa thế kỷ thứ 8 khi nghĩa quân Phùng Hưng từ Đường Lâm về lập quân doanh ở Triều Khúc, có vị gia tướng họ Giang – sau trở thành ông tổ họ Giang ở làng Triều Khúc. Hiện nay ở cổng từ đường họ Giang ở Triều Khúc vẫn còn 3 chữ "Dân sơ sinh", ý nói đây là những người đầu tiên của họ Giang đến sinh sống cùng dân làng Triều Khúc.

Người họ Giang Văn ở lại sinh cơ lập nghiệp cùng người dân làng Triều Khúc đã mang theo đặc trưng giọng nói vốn là thổ ngữ vùng Sơn Tây mà các nhà ngôn ngữ học thường gọi là tiếng "trại". Họ Giang ở Triều Khúc được đổi thành Giang Nguyên không rõ vì sao nhưng mãi tới năm Canh Tý (1900) mới có cụ Giang Nguyên Phi đỗ Tú tài. Cụ có nhiều công lao trong việc biên soạn hoành phi câu đối ở đình, chùa làng, sưu tập và chép ngọc phả, tộc phả cho các dòng họ, viết gia phả cho một số gia đình trong làng. Năm 1926 cụ được phong là Hàn lâm viện Thị hiếu.

Những ngọc phả, tộc phả, gia phả mà cụ Giang Nguyên Phi biên soạn đã cung cấp cho người nay rất nhiều chứng cứ xác thực, không chỉ ở lĩnh vực lịch sử, mà còn cả ở lĩnh vực đăng khoa. Trong đó, có cả tư liệu các dòng họ ở Triều Khúc đã phát triển và có các vị khoa cử, dưới triều Lê (1428 – 1433) họ Nguyễn Huy có hai cụ đỗ Hiếu liêm được bổ làm Tri huyện. Đời vua Lê Thánh Tông (1460 – 1497) họ Bùi có ba cụ đỗ cao được làm đến Tri phủ, phong tước là Thập lý hầu.

Làng Triều Khúc từ thế hệ này qua thế hệ khác dần đông đúc, và có tới 23 dòng họ, trong đó có những họ được chia thành họ mới, chỉ khác tên đệm. Mỗi dòng họ lại có những đặc trưng, phong tục nhưng tựu trung ở một điểm là hiếu học, coi trọng sự học và đời nào cũng có người đỗ đạt.

Ba đời liên tiếp đỗ đại khoa

Trong số các dòng họ nổi bật ở Triều Khúc, phải kể tới dòng họ Nguyễn Gia. Các nguồn sử liệu chép rằng, năm Canh Tuất (1370) cụ Nguyễn Phúc Vĩnh ở làng Đồng Dương (xã Đồng Mai, huyện Thanh Oai, phủ Ứng Thiên, trấn Sơn Nam Thượng) xuất thân từ nghiệp bần nho nhưng giữ lễ tiết gia giáo đã đỗ Hoành từ và ra làm quan dưới thời vua Trần Nghệ Tông.

Cụ Nguyễn Phúc Vĩnh là đệ nhất tổ của các chi họ Nguyễn hiện đang sinh sống tại nhiều nơi như: Đồng Dương

Làng Triều Khúc hiện nay vẫn giữ được nhiều nét cổ kính, mang dáng dấp làng bảng ven đô kinh thành xưa.

(Đồng Mai, Hà Đông), Triều Khúc, Tả Thanh Oai (Thanh Trì), Quảng Bị (Chương Mỹ) và nhiều nơi khác. Kể từ đây, các cụ bắt đầu thiên di ra làng Triều Khúc lập nghiệp và lập ra chi phái Nguyễn Gia.

Hậu duệ của cụ Nguyễn Phúc Vĩnh có Nguyễn Tướng công, húy là Hoạt, hiệu là Ngư Ẩn tiên sinh thiên di từ làng Đồng Dương (Đồng Mai, Thanh Oai) ra làng Triều Khúc lập nghiệp và phát khoa bảng liên tiếp ba đời.

Sau khi ngụ lại làng Triều Khúc đến đời thứ tư có cụ Nguyễn Trung đỗ Đệ tam giáp đồng Tiến sĩ xuất thân khoa Nhâm Thìn, niên hiệu Hồng Đức thứ 3 (1472), đời vua Lê Thánh Tông. Năm 1483 ông được cử đi sứ nhà Minh, năm 1508 triều đình nhà Lê bổ ông vào chức Hiến sát sứ Thanh Hoa. Sau lại thăng đến chức Lễ bộ Thượng thư, nhập thị Kinh diên, kiêm trưởng Hàn lâm viện sự.

Đời thứ 5 của chi tộc Nguyễn Gia có Nguyễn Nghiễm là con Nguyễn Trung khi mới 22 tuổi đã đỗ Đệ tam giáp đồng Tiến sĩ xuất thân khoa Quý Sửu, niên hiệu Hồng Đức thứ 24, đời vua Lê Thánh Tông (1493). Ông giữ chức Lễ bộ Tả thị lang, Thừa tướng.

Đời thứ 6 có Nguyễn Gia Du là con Nguyễn Nghiễm - thiếu niên đăng khoa đỗ Đệ tam giáp đồng Tiến sĩ xuất thân khoa Ất Sửu, niên hiệu Đoan Khánh thứ 1 (1505) đời vua Lê Uy Mục, ông làm quan đến Phủ doãn phủ Phụng Thiên. Lúc đương thời khi đang làm quan thấy cảnh xã hội nhiễu loạn, ông đã cáo quan rong ruổi khắp thiên hạ hành nghề dạy học và bốc thuốc cứu người.

Một ngày nọ, cụ đến làng Kim Bí, huyện Tiên Phong, phủ Thanh Oai (nay là huyện Ba Vì) để bốc thuốc cứu người. Thấy nơi đây phong cảnh hữu tình, con người sống hiền hòa nhân hậu, ông đã ở lại đây dạy học và bốc thuốc chữa bệnh cho dân. Trong số học trò của ông, có nhiều người đỗ đạt thành danh. Để ghi nhớ công lao, người dân Kim Bí đã dựng ngôi đình Đoài để thờ phụng nơi chính điện và suy tôn Nguyễn Gia Du làm Thành hoàng làng.

Theo ông Đặng Ngọc Quyền - Chủ tịch UBND xã Tân Triều, tại quê hương Tiến sĩ Nguyễn Gia Du - bên tả đình Triều Khúc hiện vẫn phối thờ Nguyễn Gia Du với dòng chữ tôn vinh "Chư bộ văn ban Nguyễn Tiến sĩ vị tiền". Với làng Triều Khúc, nhà khoa bảng Nguyễn Gia Du không chỉ là người đỗ đại khoa, mà còn nổi danh là vị quan thanh liêm, trọng nhân đức, mến hiền.

> **"Từ đường dòng họ Nguyễn Gia nằm ở xóm Lẻ, làng Triều Khúc nổi bật dòng câu đối "Báo quốc kiên trung hiển thanh danh/ Tể gia nhân đức lưu sự nghiệp". Cùng với nhà thờ các vị tiến sĩ dòng họ Nguyễn Gia là hệ thống tổ đường, văn bia, văn tự, lăng mộ thờ liệt tổ liệt tông của dòng họ Nguyễn Gia ở xã Tân Triều đã gìn giữ và phát huy truyền thống hiếu học, khẳng định danh thơm muôn thuở.**

Như vậy có thể thấy, dòng họ Nguyễn Gia làng Triều Khúc với ba cha con ông cháu "trực hệ đồng triều", không chỉ tấm gương về sự học, mà còn "là điều hiếm có trong lịch sử" như đánh giá của sử thần Ngô Sĩ Liên. Cũng vì là sự hiếm nên Triều Khúc được danh hiệu "danh khoa thế mỹ".

Nhiều cổng cổ làng Triều Khúc chứng minh về sự học và thú chơi chữ của người xưa.

Viết tiếp trang sử của đạo học

Phát huy truyền thống hiếu học, chí khí nam tử Thăng Long, làng Triều Khúc sớm được biết hương danh khoa bảng đất kinh đô với nhiều cụ đồ, cụ tú từ việc mở các lớp dạy học miễn phí cho các ấm sinh đến việc lập văn chỉ của làng Triều Khúc để phụng thờ các bậc tiên hiền mang phúc ấm cho bách gia trăm họ.

"Nguyễn Gia phả ký" không chỉ ghi danh thơm 12 vị liệt tổ của dòng họ xuất thân từ Triều Khúc đỗ đạt cao, làm nên sự nghiệp lớn qua nhiều thời đại: Nguyễn Chỉ định cư Tả Thanh Oai đỗ Tiến sĩ năm Quý Hợi (1453), Nguyễn Hồ định cư ở Tả Thanh Oai, đỗ Hoành năm 1480, Nguyễn Giác định cư Thắng Lãm đỗ Bảng nhãn năm 1484, Nguyễn Tông Trình đỗ Tiến sĩ năm 1754; Nguyễn Lãng có công phù Lê diệt Mạc năm 1548 - 1553, tước phong Xuân Đài hầu được phong đất ở Quảng Bị, Nguyễn Văn Giáp đỗ cử nhân năm 1864 - một trong các thủ lĩnh của phong trào Cần Vương chống Pháp, được thờ tại di tích quốc gia Tiên Động (Cẩm Khê, Phú Thọ)...

Để phát huy truyền thống ham học của dòng họ Nguyễn Gia, mọi người trong họ đã xây dựng quỹ khuyến học từ năm 2005 để động viên những người có thành tích học tập, vượt nghèo vượt khó học giỏi. Đây là quỹ do bà con trong họ tự nguyện đóng góp nên tuy còn chưa được đầy đủ nhưng mỗi năm quỹ đều dành phần lớn chi phí để tặng quà và hiện vật khuyến khích con em trong họ nỗ lực học tập.

Hàng năm, vào ngày 13/8 tại từ đường dòng họ, các ban đại diện sẽ công bố thành tích học tập của con cháu, vừa trao thưởng động viên, vừa khuyến khích phát huy, đồng thời cũng không ngừng nhắc nhở con cháu trong họ không vì một vài thành công trước mặt mà hài lòng. Những thành công trong suốt lịch sử phát triển của dòng họ một phần là nhờ truyền thống nhưng phần quan trọng nhất là phải nhắc tới ý chí vươn lên trong học tập với quan niệm biển học mênh mông và không có đỉnh cao nào là không thể chinh phục.

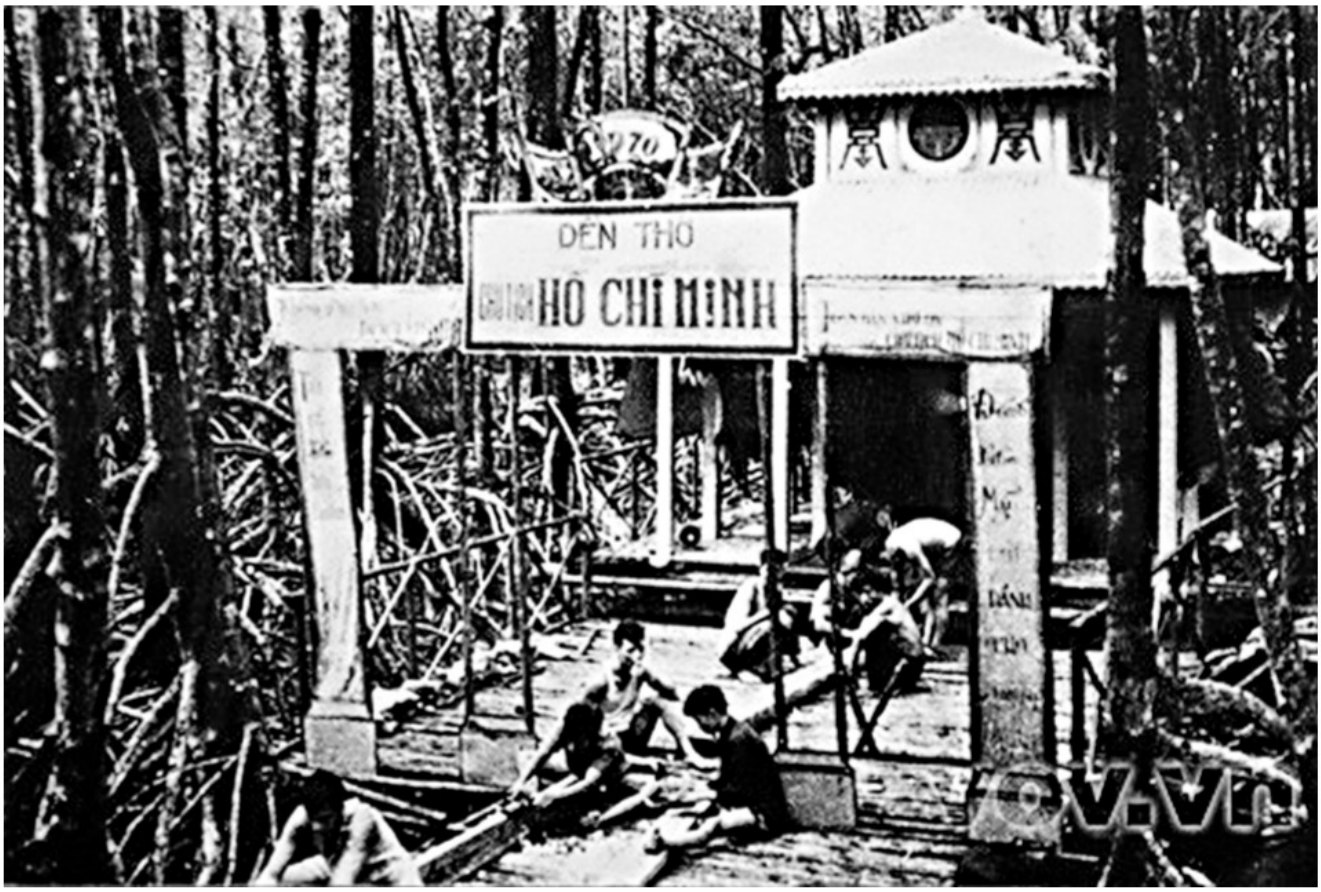

Đền thờ Bác Hồ ở xã Viên An, huyện Ngọc Hiển được xây dựng trong chiến tranh. Ảnh tư liệu

Chuyện cảm động về những đền thờ Bác ở Cà Mau

▣ **QUÁCH MÉN**

Người dân vùng đất tận cùng Tổ quốc luôn dành cho Bác Hồ những tình cảm hết sức thiêng liêng. Tại thời điểm cuộc kháng chiến chống Mỹ của dân tộc còn diễn ra ác liệt, hay tin Bác từ trần, nhiều nơi trên địa bàn Cà Mau đã lập đền thờ, tưởng nhớ công lao trời biển của Người.

Đền thờ Bác đầu tiên

Đền thờ Bác Hồ tại xã Viên An, huyện Ngọc Hiển được khởi công xây dựng ngày 10/9/1969 tại tỉnh Minh Hải (nay là 2 tỉnh Cà Mau và Bạc Liêu). Một số bậc cao niên ở đây kể lại, thời điểm năm 1969, giữa lúc nhân dân cả nước vô cùng đau xót, tiếc thương khi hay tin Bác Hồ qua đời, Đảng bộ, chính quyền xã Viên An (nay là 3 xã Viên An, Viên An Đông và Đất Mũi) đã quyết tâm xây dựng đền thờ Bác tại xóm Ông Bọng, ấp Ông Trang để tưởng nhớ công lao của Người. Kế hoạch khi triển khai đã nhận được sự hưởng ứng nhiệt tình của quần chúng nhân dân. Người góp công, góp của, trai tráng thanh niên thì chặt cây, làm những việc nặng nhọc; còn phụ nữ thì lo cơm nước, mỗi người một tay để sớm hoàn thành công trình.

Đền thờ được xây dựng mỗi cạnh 4,5m; đòn tay, vách đóng bằng gỗ, ván đước; mái nhà có cấu trúc 2 tầng, lợp tôn thiếc, trên đỉnh nóc có hình con chim hòa bình, sơn màu lá cây đước. Bên trong chính điện có bục thờ và ảnh Chủ tịch Hồ Chí Minh dệt bằng vải, sàn lót bằng ván đước. Dù đền chỉ xây dựng bằng cây lá địa phương nhưng trông vẫn uy nghiêm giữa những cánh rừng đước mênh mông, bạt ngàn. Ngày 25/9/1969 Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh được khánh thành.

Sau khi đất nước thống nhất, ngày 10/5/1975, Chi bộ ấp Ông Trang quyết định dời Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh từ xóm Ông Bọng về vàm Ông Trang hiện nay (ngã 3 sông Ông Trang, cách trung tâm huyện Ngọc Hiển hơn 40 km). Khi tiến hành tháo dỡ di dời, Đảng ủy xã Viên An có chủ trương không đưa đền lên bờ liền, mà mượn 2 thuyền lớn, mỗi thuyền có trọng tải 10 tấn trở lên làm thành bè, để đền thờ lên bè chở đi diễu hành từ Ông Trang đến thị xã Cà Mau mừng đất nước thống nhất, 4 ngày sau mới quay về vàm Ông Trang lập đền.

Năm 1990, Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh tại xã Viên An được đầu tư xây dựng lại kiên cố với cấu trúc 2 tầng, cột nhà đúc bằng bê tông cốt sắt, trần nhà đóng bằng ván ép, mái lợp ngói ống, trên đỉnh nóc có biểu tượng trái châu và chim hòa bình đắp bằng xi măng. Bên trong đền có bục thờ 2 cấp, cấp trên để tượng Bác và cấp dưới để bát cắm hương. Ngoài ra, xung quanh đền còn có nhiều bức ảnh khắc họa chân dung của Chủ tịch Hồ Chí Minh.

Ngày 26/3/1996, Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh tại xã Viên An, huyện Ngọc Hiển được công nhận là di tích lịch sử - văn hóa cấp tỉnh.

Đền thờ Bác Hồ ở thị trấn Cái Nước, huyện Cái Nước. *Ảnh tư liệu*

Đền thờ Bác Hồ ở xã Viên An, huyện Ngọc Hiển ngày nay. *Ảnh: TG*

Người nữ anh hùng 2 lần phát động xây đền thờ Bác

Cũng như xã Viên An, huyện Ngọc Hiển, 55 năm trước, khi hay tin Bác Hồ từ trần, nhân dân xã Hưng Mỹ, huyện Cái Nước vô cùng đau xót, đã bất chấp bom đạn của kẻ thù tổ chức lễ tang và quyết tâm xây dựng đền thờ Bác để bày tỏ lòng biết ơn, hiếu kính với Người.

Thời điểm đó, Anh hùng Lực lượng vũ trang nhân dân (LLVTND) Phạm Thị Bay là Phó Bí thư xã ủy Hưng Mỹ đã trực tiếp đứng ra vận động nhân dân xây đền thờ Bác. Địa điểm được chọn để xây dựng là tại ngã ba Đầu Sấu, trên nền đất của gia đình ông Nguyễn Văn Cung thuộc ấp Rau Dừa, xã Hưng Mỹ. Khi được kêu gọi xây dựng đền thờ Bác, người dân ủng hộ rất cao, không ai bảo ai, người góp công, kẻ góp của với tinh thần làm việc khẩn trương, hăng say. Chỉ khoảng sau 10 ngày xây cất, ngôi đền thờ Bác trang nghiêm đã được hình thành.

"Bọn địch nghe tin có đền thờ Bác Hồ, đã tập trung tấn công để đốt đền nhưng Đảng bộ ở đây phát động nhân dân chiến tranh du kích, đào hầm, làm bãi chông để chặn địch. Bọn chúng tấn công năm lần bảy lượt nhưng đều bị du kích ta đánh bật ra. Không đốt phá được đền thờ của Bác Hồ, chúng đành bỏ cuộc", Anh hùng LLVTND Phạm Thị Bay bùi ngùi kể lại.

Do cất bằng cây lá đơn sơ nên không bao lâu đền thờ Bác bị xuống cấp. Năm 1973, đồng chí Phạm Thị Bay được điều động về làm Bí thư Chi ủy xã Tân Hưng Đông, huyện Cái Nước. Từ ngày 3 đến ngày 7/10/1974, tại Đại hội đảng viên xã Tân Hưng Đông, đồng chí Phạm Thị Bay đã đọc di chúc Bác Hồ. Đứng trước bàn thờ của Bác, tất cả đảng viên dự đại hội hứa với Bác quyết tâm đánh thắng trận Chi khu Cái Nước. Sau khi giải phóng Chi khu Cái Nước, Xã ủy sẽ xây dựng lại đền thờ Bác Hồ ngay trên nền chi khu.

Ngay sau khi giải phóng Chi khu Cái Nước, giữ đúng lời hứa trước vong linh của Bác, đồng chí Phạm Thị Bay một lần nữa phát động quần chúng nhân dân và các đoàn thể đóng góp sức người, sức của xây dựng đền thờ Bác tại nơi mới, trên nền đất Chi khu Cái Nước (nay là thị trấn Cái Nước, huyện Cái Nước). Đền thờ Bác được khởi công xây dựng ngày 5/1/1975 và khánh thành vào ngày 29/3/1975 trong không khí trang nghiêm, nhân dân khắp nơi đã về dự, thắp hương và báo công dâng Bác.

Đền thờ được xây theo lối kiến trúc 2 tầng mái, lợp ngói, có 4 cửa ra vào quay 4 phía, tường, trần nhà đóng ván ép dầu, kèo nhà được đúc bằng bê tông cốt sắt, bên trong chính điện là tượng thờ Bác bằng chất liệu thạch cao. Những năm sau đó, Huyện ủy và UBND huyện Cái Nước đã đầu tư kinh phí tu bổ, tráng sân, xây dựng cổng và hàng rào kiên cố. Nhiều loại hoa kiểng, cây xanh được trồng trong khuôn viên, góp phần cho ngôi đền thờ Bác thêm khang trang và sạch, đẹp.

Ngày 26/3/1996, Đền thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh tại thị trấn Cái Nước, huyện Cái Nước được công nhận là di tích lịch sử - văn hóa cấp tỉnh.

"Tình cảm với Bác Hồ là nguồn động viên tinh thần rất lớn, biến thành sức mạnh giúp chúng tôi giành chiến thắng, giải phóng Chi khu Cái Nước. Dù người dân khi đó còn rất khó khăn nhưng khi biết xây dựng lại đền thờ Bác, mọi người đều hổ hởi tình nguyện. Ngày khánh thành đền thờ chật kín người đến viếng, ai cũng muốn được vào thắp cho Bác nén hương tỏ lòng thành kính.
Anh hùng LLVTND PHẠM THỊ BAY

"Lãnh đạo Bảo tàng tỉnh Cà Mau thông tin, từ trong kháng chiến đến nay, Cà Mau đã dựng hơn 20 đền thờ, phủ thờ, khu tưởng niệm và hàng nghìn bàn thờ Bác trong nhân dân. Có thể nói, Cà Mau là nơi có công trình thờ Bác nhiều nhất khu vực Đồng bằng sông Cửu long. Tuy nhiên, do chiến tranh tàn phá, hiện nơi đây chỉ còn 7 công trình thờ Bác khang trang, trong đó có 3 công trình được công nhận Di tích lịch sử văn hóa cấp tỉnh. Công trình có quy mô lớn nhất là Khu tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh và Nhà sàn Bác Hồ (toạ lạc tại Phường 1, TP Cà Mau). Trong những ngày lễ, Tết, đặc biệt vào ngày sinh nhật Bác 19/5, tại các nơi thờ Bác có rất đông cán bộ, người dân đến viếng, báo công, phát động phong trào thi đua học tập, làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách của Chủ tịch Hồ Chí Minh.

Cây vú sữa đặc biệt ở Phủ thờ Bác

Ngoài 2 đền thờ Bác kể trên, Cà Mau còn một phủ thờ Bác được xây dựng trong thời kỳ kháng chiến chống Mỹ, đó là Phủ thờ tại ấp Phủ Thờ, xã Trí Lực, huyện Thới Bình.

Mấy tháng sau khi Bác Hồ mất, người dân ấp 6, xã Trí Phải (nay là xã Trí Lực, huyện Thới Bình) đã cất một gian nhà nhỏ thờ Bác giữa rừng. Năm 1973, đồng chí Huỳnh Đảm (nguyên Chủ tịch UBTWMTTQ Việt Nam) khi đó là Bí thư Huyện đoàn Thới Bình đã khởi xướng việc khôi phục và xây dựng mới nơi thờ cúng Bác tại đây.

Theo lời kể của cựu chiến binh Huỳnh Minh Tâm, người có nhiều năm trông coi phủ thờ Bác tại xã Trí Lực, trước đây khu vực này là một cái lung, trũng thấp, lau sậy um tùm. Trong chiến tranh, có nhiều đồn địch đóng, nên việc xây dựng phủ thờ Bác gặp rất nhiều khó khăn. Ông Huỳnh Đảm phải vận động lực lượng đoàn viên thanh niên toàn huyện và mượn xuồng ghe của nhân dân để chuyển đất từ nơi khác về làm nền, đồng thời kêu gọi bà con đóng góp cây, lá xây dựng; đồng thời thành lập tổ y tế lưu động túc trực hỗ trợ cho lực lượng làm việc.

Sau thời gian dài xây dựng, ngày 19/5/1974, đúng vào ngày sinh nhật Bác, huyện Thới Bình tổ chức lễ khánh thành phủ thờ với rất đông người đến dự. Dù chỉ cất bằng cây lá đơn sơ nhưng phủ thờ Bác ở Trí Lực lúc nào cũng có người dân đến viếng, khói hương nghi ngút. Từ khi có Phủ thờ Bác, ấp 6 cũng được đổi tên thành ấp Phủ Thờ.

Sau ngày miền Nam hoàn toàn giải phóng, thống nhất đất nước, phủ thờ Bác tại đây được mở rộng diện tích khuôn viên, xây dựng thêm nhiều công trình phụ như: Tường rào, nhà trưng bày, ao cá Bác Hồ, trồng cây xanh, cây cảnh. Ngày 26/3/1996, Phủ thờ Chủ tịch Hồ Chí Minh tại xã Trí Lực, huyện Thới Bình được công nhận là di tích lịch sử - văn hóa cấp tỉnh.

Ngày 19/5/1990, nhân kỷ niệm sinh nhật Bác lần thứ 100, Bảo tàng Hồ Chí Minh đã chiết một cành từ cây vú sữa miền Nam, gửi tặng Đảng bộ và Nhân dân huyện Thới Bình. Cây vú sữa được Đảng bộ huyện Thới Bình trồng trong khuôn viên phủ thờ Bác ở xã Trí Lực. Điều đặc biệt, nguồn gốc của cây vú sữa miền Nam là do Má Nguyễn Thị Sảnh ở xã Trí Phải, Thới Bình gửi theo đoàn quân tập kết ra miền Bắc biếu Bác Hồ năm 1954. Khi nhận cây vú sữa, Bác Hồ vô cùng xúc động vì biết đây là cây vú sữa của người dân vùng đất tận cùng Tổ quốc gởi tặng. Cây vú sữa miền Nam được Bác Hồ trồng cạnh ngôi nhà sàn và thường xuyên chăm sóc lúc sinh thời.

"Ăn đong" đến bao giờ?

Đội tiếp sức 4x400m nữ điền kinh Việt Nam hứa hẹn sẽ bùng nổ ở vòng loại Olympic Paris 2024. Ảnh: ITN

■ KHÁNH VY

Thể thao Việt Nam đã có 10 suất tham dự Olympic Paris 2024. Con số này chạm ngưỡng chỉ tiêu 12 - 15 suất đến Pháp năm nay. Tuy nhiên, mục tiêu đua tranh huy chương đang khó khăn hơn bao giờ hết, và đặc biệt, so sánh với tương quan khu vực Đông Nam Á, chúng ta vẫn ì ạch trên con đường đến ngày hội thể thao lớn nhất hành tinh.

Chỉ tiêu... khiêm tốn

Thể thao Việt Nam liên tiếp đứng đầu 2 kỳ SEA Games gần đây (31 và 32), đoạt tổng cộng 341 Huy chương Vàng trong khi Thái Lan 2 lần về nhì với 200 Huy chương Vàng; Indonesia đoạt 155 Huy chương Vàng, đứng thứ 3; Malaysia sau 2 kỳ đại hội khu vực chỉ giành 73 Huy chương Vàng... Con số thống kê này cho thấy ưu thế vượt trội của chúng ta trong nhóm quốc gia hàng đầu về thể thao của khu vực Đông Nam Á. Nhưng điều đó không tỷ lệ thuận khi cùng nhau bước vào đường đua Olympic.

Cho đến cuối tháng 2 năm nay, thể thao Việt Nam mới vỏn vẹn có 4 suất đi Olympic 2024, bằng khoảng 30% chỉ tiêu tối thiểu đặt ra. Trong cả tháng 3 chúng ta mới có thêm 1 suất và phải đến tháng 4, số lượng các vận động viên giành vé đến Pháp đạt "kỷ lục", 5 tuyển thủ. Điều đó giúp những nhà quản lý thể thao tạm trút đi gánh nặng đeo đẳng trong một thời gian dài khi các suất dự Thế vận hội đến theo kiểu "nhỏ giọt", đồng thời dồn sức tính toán chỉ tiêu khác, quan trọng hơn, đó là huy chương.

Nhiều người cho rằng, con số 12 - 15 vận động viên đến Pháp là chỉ dấu cho sự thụt lùi về nhiều mặt, bởi ở kỳ Thế vận hội Tokyo 2020 (diễn ra năm 2021 do Covid-19), thể thao Việt Nam có 18 vận động viên và con số này là 23 ở Olympic Rio năm 2016. Thế nhưng, chỉ tiêu số vận động viên tham dự Olympic Paris 2024 đã được ngành Thể thao tính toán rất kỹ, đặc biệt sau kết quả tại ASIAD 19 (Hàng Châu, Trung Quốc). Chỉ có điều, thất bại ngoài mong muốn của các vận động viên trọng điểm ở những môn như bắn súng, boxing nữ, đấu kiếm, taekwondo... khiến thể thao Việt Nam có thời điểm "căng như dây đàn".

Theo ông Hoàng Quốc Vinh - Trưởng phòng Thể thao thành tích cao 1, Cục Thể dục thể thao (Bộ VH-TT&DL), từ nay đến ngày 30/6, hạn cuối chốt danh sách vận động viên tham dự Olympic Paris 2024, thể thao Việt Nam vẫn còn tham dự vòng loại các môn như điền kinh, judo, vật, quyền Anh, bóng bàn, thể dục dụng cụ. Nếu đạt kết quả tốt, chúng ta sẽ hoàn thành chỉ tiêu tối thiểu 12 suất đến Pháp. Trong trường hợp xấu, các vận động viên thất bại do phong độ, tâm lý thi đấu, Việt Nam còn được trao một số suất mời, đặc cách.

Đội tuyển boxing nữ Việt Nam đang nỗ lực cho mục tiêu giành thêm suất sau khi Võ Thị Kim Ánh đã có vé tham dự Olympic Paris 2024. Các tay đấm nằm trong nhóm trọng điểm như Nguyễn Thị Tâm, Hà Thị Linh và Lưu Diễm Quỳnh tiếp tục tranh tài tại vòng loại Olympic diễn ra tại Thái Lan từ ngày 22/5 - 2/6. Đội vừa hoàn thành chuyến tập huấn kéo dài 2 tuần lễ tại Kazakhstan. Mới đây, Hoàng Thị Tình đã xuất sắc có mặt trong top 100 thế giới sau màn trình diễn thuyết phục tại giải judo Grand Slam 2024, diễn ra tại thủ đô Dushanbe (Tajikistan). Thứ hạng này giúp nữ võ sĩ quê Thanh Hóa tích lũy thêm điểm trong cuộc đua đến Paris.

Phụ trách bộ môn điền kinh, Cục Thể dục thể thao, kiêm Tổng Thư ký Liên đoàn Điền kinh Việt Nam Nguyễn Mạnh Hùng cho biết, môn điền kinh đặt mục tiêu giành suất dự Olympic Paris 2024 ở nội dung tiếp sức 4x400m nữ. Năm ngoái, Nguyễn Thị Huyền, Nguyễn Thị Hằng, Nguyễn Thị Ngọc và Hoàng Thị Minh Hạnh làm nên lịch sử cho điền kinh Việt Nam với tấm Huy chương Vàng nội dung tiếp sức 4x400m tại giải vô địch châu Á. Sau đó, Nguyễn Thị Huyền chia tay đội tuyển và được thay thế bởi sự trở lại của Quách Thị Lan. Các tuyển thủ nội dung này sẽ tranh tài giải vô địch châu Á từ ngày 20/5 ở Thái Lan.

Trong trường hợp nhóm 4x400m nữ Việt Nam không đoạt suất chính thức, Liên đoàn Điền kinh thế giới dành cho chúng ta 1 suất mời đến Olympic 2024 ở các nội dung 100m nữ, 800m nữ hoặc marathon, giống như Quách Thị Lan ở Thế vận hội trước. Nhiều khả năng, gương mặt trẻ Trần Thị Nhi Yến sẽ được chọn tham dự nội dung 100m nữ tại Olympic Paris. Tại giải Điền kinh trẻ châu Á 2024, diễn ra vào tháng 4 vừa qua tại UAE, Nhi Yến giành Huy chương Bạc 100m và 200m nữ. Ở nội dung 100m, tuyển thủ Việt Nam cán đích sau 11 giây 40, thua Chen Yujie (Trung Quốc) đoạt Huy chương Vàng với thành tích 11 giây 32. Với nội dung 200m, chân chạy tốc độ số 1 điền kinh Việt Nam về nhì với thành tích 23 giây 48, ngang với thông số Huy chương Đồng ASIAD 19; Yinglan Liu (Trung Quốc) vô địch với thành tích 22 giây 94.

Như vậy, thể thao Việt Nam gần như chắc chắn sẽ hoàn thành chỉ tiêu số suất đi Olympic. Vấn đề còn lại chỉ là con số 12 hay 15, hoặc có cần dùng cửa phụ là suất mời, đặc cách không? Và cũng phải nhấn mạnh, thể thao Việt Nam dù vơi bớt nỗi lo, song vẫn trong trạng thái chạy sau các đối thủ của khu vực Đông Nam Á. Con số 10 suất đến Olympic của chúng ta còn rất khiêm tốn khi đặt bên cạnh Thái Lan hiện có 40 suất chính thức, Indonesia (21), Malaysia (18), Singapore (15) và Philippines (12)...

Lực sĩ Trịnh Văn Vinh được kỳ vọng sẽ giành huy chương cử tạ hạng 61 kg. Ảnh: ITN

Tay vợt cầu lông Lê Đức Phát là gương mặt mới nhất của thể thao Việt Nam đoạt vé Olympic 2024. Ảnh: INT

Giấc mơ triệu đô

Ông Đặng Hà Việt - Cục trưởng Cục Thể dục thể thao (Bộ VH-TT&DL) cho biết, để khích lệ các vận động viên, Ủy ban Olympic Việt Nam cùng các đối tác đã công bố mức thưởng cho mỗi tấm huy chương giành được tại Thế vận hội. Cụ thể, Huy chương Vàng sẽ được thưởng 1 triệu USD, Huy chương Bạc 500 nghìn USD và Huy chương Đồng 200 nghìn USD. Ngoài ra, một số liên đoàn thể thao đã treo thưởng riêng. Đơn cử là Liên đoàn Bắn súng Việt Nam treo thưởng lần lượt là: 500 triệu đồng đối với Huy chương Vàng, 300 triệu đối với Huy chương Bạc và 200 triệu với Huy chương Đồng.

Bên cạnh đó, mức thưởng sẽ được tăng thêm tùy theo Cục Thể dục thể thao, các liên đoàn và hiệp hội kêu gọi từ nguồn lực tài trợ. Theo ông Đặng Hà Việt, đây là động lực rất lớn mà ngành Thể dục thể thao dành cho các vận động viên trên con đường chinh phục những tấm huy chương quý giá tại Olympic Paris 2024. Nên nhớ rằng, khi Hoàng Xuân Vinh giành Huy chương Vàng Olympic Rio 2016, số tiền thưởng xạ thủ này nhận được chưa trừ thuế chỉ hơn 5 tỷ đồng. Còn ở Thế vận hội năm nay, nếu tuyển thủ Việt Nam giành Huy chương Vàng sẽ nhận khoảng 25 tỷ đồng, con số kỷ lục về tiền thưởng cá nhân với thể thao Việt Nam.

Mặc dù vậy, để đoạt số tiền thưởng triệu đô với thể thao Việt Nam trong bối cảnh hiện nay rất khó, nếu không muốn nói nó chỉ là... giấc mơ giữa thủ đô Paris hoa lệ. 3 năm trước, chúng ta trắng tay tại Olympic Tokyo, đồng thời đánh dấu lần đầu tiên sau 3 kỳ đại hội liên tiếp có huy chương, kể cả Huy chương Vàng, thể thao Việt Nam không đạt được thành tích đáng ghi nhận nào. Rất nhiều vấn đề "nóng" được đặt ra, phân tích, từ phong độ và tâm lý thi đấu của các gương mặt chủ chốt cho đến cách tuyển chọn, đào tạo vận động viên và đầu tư trọng điểm. Thế nhưng, đến giờ chưa có cơ sở nào để dẫn đến niềm tin rằng chúng ta sẽ có huy chương Olympic Paris 2024.

Nếu tình trạng không huy chương ở Nhật Bản tiếp tục lặp lại trên đất Pháp mùa Hè này, rõ ràng thể thao Việt Nam đang chệch hướng so với chính những quốc gia cùng khu vực Đông Nam Á. Kể từ lần đầu tiên xuất hiện tại Olympic Moscow 1980, hơn 4 thập niên qua, số huy chương thể thao Việt Nam giành được vỏn vẹn là 1 Huy chương Vàng, 3 Huy chương Bạc và 1 Huy chương Đồng. Và những con số không biết "nói dối". Thái Lan đang dẫn đầu khu vực về số huy chương Olympic. Tính đến trước Olympic 2024, Thái Lan có 28 huy chương (9 Vàng, 6 Bạc, 13 Đồng); Indonesia 33 huy chương (7, 12 và 14); Philippines 14 huy chương (1, 5 và 8); Malaysia 8 huy chương (4 Bạc, 4 Đồng)...

Thể thao Việt Nam đã có 10 suất đến Paris, đồng thời các môn từng đạt huy chương là bắn súng, cử tạ đều có đại diện, song khả năng trắng tay tại Pháp vẫn rất lớn. Hy vọng lớn nhất của đội tuyển cử tạ, cũng như đoàn thể thao Việt Nam được đặt lên vai đô cử Trịnh Văn Vinh, hạng 61 kg. Mong đợi là thế, còn thực tế, nhìn vào thành tích của Vinh qua các giải vô địch châu Á 2024; vô địch thế giới 2024; ASIAD 19 và World Cup 2024, các thông số của lực sĩ này (cao nhất đạt 294 kg) còn cách thông số có thể giành Huy chương Đồng rất xa (300 kg). Hạng 61 kg cử tạ tại Pháp hứa hẹn trở thành một trong những nội dung đua tranh khốc liệt nhất.

Ông Nguyễn Huy Hùng - phụ trách bộ môn cử tạ (Cục Thể dục thể thao) cho biết: "Chúng tôi biết rất rõ thông số của các vận động viên hạng 61 kg. Ở hạng cân này, giành vé dự Olympic đã khó, cơ hội đoạt huy chương còn gian nan hơn rất nhiều. Sau khi Ủy ban Olympic quốc tế giới hạn số nội dung đưa vào thi đấu chính thức của môn cử tạ tại Olympic, nhiều lực sĩ mạnh ép cân thi đấu hạng 61 kg. Trong khi đấu, quan trọng nhất là đấu pháp. Đội tuyển cử tạ Việt Nam còn khoảng 2 tháng chuẩn bị để Trịnh Văn Vinh đạt điểm rơi phong độ đúng thời điểm Olympic Paris tranh tài chính thức".

> **Trong 2 kỳ Thế vận hội gần đây, các quốc gia trong nhóm đầu Đông Nam Á, không tính Việt Nam đều duy trì thành tích có huy chương Olympic. Vậy thể thao Việt Nam đứng ở đâu trong chính khu vực Đông Nam Á? Nếu nhìn ở góc độ huy chương, Việt Nam tại Olympic Tokyo 2020 tụt hạng thê thảm, rơi xuống nhóm trắng tay cùng với Singapore, Myanmar, Lào, Campuchia, Brunei và Timor Leste. Nhưng như đã đề cập, từ năm 2003 đến nay, chúng ta luôn đứng trong top 3 tại các kỳ SEA Games. Sự bất ổn này đã được nhìn nhận nhiều năm qua, song thể thao Việt Nam vẫn chưa có sự chuyển biến đủ mạnh, có tính đột phá để cải thiện thành tích ở đấu trường Olympic.**

Bên cạnh cử tạ, hy vọng huy chương của Việt Nam chỉ còn ở đội tuyển bắn súng, với 2 xạ thủ là Trịnh Thu Vinh và Lê Thị Mộng Tuyền. Ban huấn luyện đội tuyển bắn súng đã đề xuất với Cục Thể dục thể thao về việc 2 xạ thủ cần được sớm làm quen với địa điểm thi đấu, môi trường ở Pháp bên cạnh việc được trang bị đầy đủ về đạn cũng như các thiết bị khác. Nhưng cả 2 nữ xạ thủ này đều chưa có thông số tranh chấp huy chương. Nếu không có điều thần kỳ nào đó diễn ra, bắn súng Việt Nam lần này đến Paris cũng chỉ mang tính học hỏi. Niềm hy vọng lớn nhất Phạm Quang Huy – Huy chương Vàng ASIAD 19 đã thất bại từ vòng loại Olympic.

Olympic là đấu trường khắc nghiệt nhất, nơi quy tụ những vận động viên hàng đầu đến từ hơn 200 quốc gia và vùng lãnh thổ, cùng với phương châm "nhanh hơn, cao hơn, mạnh hơn". Vậy nên, thể thao Việt Nam cần nhanh chóng xây dựng chiến lược phát triển phù hợp, thực hiện một cách bài bản, khoa học mới hy vọng tranh chấp huy chương sau 1 - 2 kỳ Olympic nữa. Nếu không, tình cảnh "ăn đong" từ số lượng vận động viên và nguy cơ trắng tay ở Olympic với thể thao Việt Nam còn kéo dài.

"Ăn đong" đến bao giờ?

Đội tiếp sức 4x400m nữ điền kinh Việt Nam hứa hẹn sẽ bùng nổ ở vòng loại Olympic Paris 2024. Ảnh: ITN

■ KHÁNH VY

Thể thao Việt Nam đã có 10 suất tham dự Olympic Paris 2024. Con số này chạm ngưỡng chỉ tiêu 12 - 15 suất đến Pháp năm nay. Tuy nhiên, mục tiêu đua tranh huy chương đang khó khăn hơn bao giờ hết, và đặc biệt, so sánh với tương quan khu vực Đông Nam Á, chúng ta vẫn ì ạch trên con đường đến ngày hội thể thao lớn nhất hành tinh.

Chỉ tiêu... khiêm tốn

Thể thao Việt Nam liên tiếp đứng đầu 2 kỳ SEA Games gần đây (31 và 32), đoạt tổng cộng 341 Huy chương Vàng trong khi Thái Lan 2 lần về nhì với 200 Huy chương Vàng; Indonesia đoạt 155 Huy chương Vàng, đứng thứ 3; Malaysia sau 2 kỳ đại hội khu vực chỉ giành 73 Huy chương Vàng... Con số thống kê này cho thấy ưu thế vượt trội của chúng ta trong nhóm quốc gia hàng đầu về thể thao của khu vực Đông Nam Á. Nhưng điều đó không tỷ lệ thuận khi cùng nhau bước vào đường đua Olympic.

Cho đến cuối tháng 2 năm nay, thể thao Việt Nam mới vỏn vẹn có 4 suất đi Olympic 2024, bằng khoảng 30% chỉ tiêu tối thiểu đặt ra. Trong cả tháng 3 chúng ta mới có thêm 1 suất và phải đến tháng 4, số lượng các vận động viên giành vé đến Pháp đạt "kỷ lục", 5 tuyển thủ. Điều đó giúp những nhà quản lý thể thao tạm trút đi gánh nặng đeo đẳng trong một thời gian dài khi các suất dự Thế vận hội đến theo kiểu "nhỏ giọt", đồng thời dồn sức tính toán chỉ tiêu khác, quan trọng hơn, đó là huy chương.

Nhiều người cho rằng, con số 12 - 15 vận động viên đến Pháp là chỉ dấu cho sự thụt lùi về nhiều mặt, bởi ở kỳ Thế vận hội Tokyo 2020 (diễn ra năm 2021 do Covid-19), thể thao Việt Nam có 18 vận động viên và con số này là 23 ở Olympic Rio năm 2016. Thế nhưng, chỉ tiêu số vận động viên tham dự Olympic Paris 2024 đã được ngành Thể thao tính toán rất kỹ, đặc biệt sau kết quả tại ASIAD 19 (Hàng Châu, Trung Quốc). Chỉ có điều, thất bại ngoài mong muốn của các vận động viên trọng điểm ở những môn như bắn súng, boxing nữ, đấu kiếm, taekwondo... khiến thể thao Việt Nam có thời điểm "căng như dây đàn".

Theo ông Hoàng Quốc Vinh - Trưởng phòng Thể thao thành tích cao 1, Cục Thể dục thể thao (Bộ VH-TT&DL), từ nay đến ngày 30/6, hạn cuối chốt danh sách vận động viên tham dự Olympic Paris 2024, thể thao Việt Nam vẫn còn tham dự vòng loại các môn như điền kinh, judo, vật, quyền Anh, bóng bàn, thể dục dụng cụ. Nếu đạt kết quả tốt, chúng ta sẽ hoàn thành chỉ tiêu tối thiểu 12 suất đến Pháp. Trong trường hợp xấu, các vận động viên thất bại do phong độ, tâm lý thi đấu, Việt Nam còn được trao một số suất mời, đặc cách.

Đội tuyển boxing nữ Việt Nam đang nỗ lực cho mục tiêu giành thêm suất sau khi Võ Thị Kim Ánh đã có vé tham dự Olympic Paris 2024. Các tay đấm nằm trong nhóm trọng điểm như Nguyễn Thị Tâm, Hà Thị Linh và Lưu Diễm Quỳnh tiếp tục tranh tài tại vòng loại Olympic diễn ra tại Thái Lan từ ngày 22/5 - 2/6. Đội vừa hoàn thành chuyến tập huấn kéo dài 2 tuần lễ tại Kazakhstan. Mới đây, Hoàng Thị Tình đã xuất sắc có mặt trong top 100 thế giới sau màn trình diễn thuyết phục tại giải judo Grand Slam 2024, diễn ra tại thủ đô Dushanbe (Tajikistan). Thứ hạng này giúp nữ võ sĩ quê Thanh Hóa tích lũy thêm điểm trong cuộc đua đến Paris.

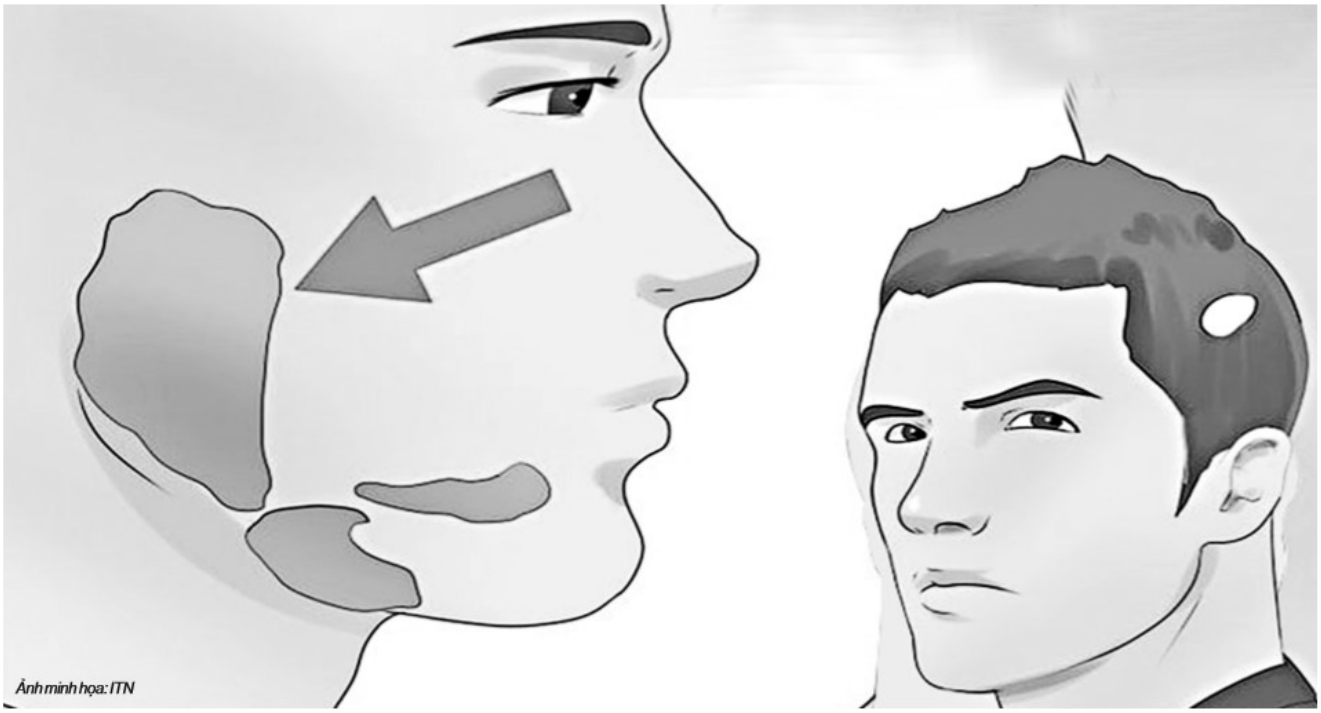

Ảnh minh họa: ITN

điều trị đặc hiệu mà chỉ là điều trị triệu chứng và thuốc kháng sinh sẽ không dùng trong điều trị bệnh này. Khi phát hiện, nên cách ly người bệnh trong khoảng 2 tuần. Trường hợp nhẹ, người bệnh có thể được cách ly và điều trị tại nhà theo sự hướng dẫn của các cơ sở y tế.

Bệnh nhân cần hạn chế tiếp xúc, thường xuyên đeo khẩu trang. Đồ dùng cá nhân của người bệnh và dụng cụ y tế có liên quan cần phải được khử khuẩn. Sau khi hết thời gian cách ly, các dụng cụ cá nhân của người bệnh và buồng bệnh cần được khử khuẩn lần cuối để tránh nguy cơ lây nhiễm cho cộng đồng.

Để giúp giảm triệu chứng của bệnh quai bị, người bệnh cần nghỉ ngơi đầy đủ; uống nhiều nước; giữ vệ sinh vòm họng bằng cách súc nước muối sinh lý, nước muối ấm hay nước súc miệng; ăn thức ăn mềm hoặc lỏng, chia nhỏ các bữa ăn trong ngày và cần tránh những loại thức ăn có tính axit xitric như cam, chanh, bưởi, những loại thức ăn cay. Ngoài ra, người bệnh cần bổ sung thêm những loại rau xanh, dưa đỏ; vệ sinh môi trường sống, làm thông thoáng nhà ở, tận dụng ánh sáng Mặt trời.

Việc điều trị bệnh quai bị ở trẻ nhỏ sẽ dựa vào các triệu chứng đã xuất hiện ở trẻ, độ tuổi, tiền sử bệnh, mức độ nghiêm trọng và tình hình sức khỏe của trẻ. Khi trẻ có các triệu chứng hoặc nghi ngờ mắc bệnh quai bị, cha mẹ nên đưa trẻ đến gặp bác sĩ để được kiểm tra và chẩn đoán chính xác, từ đó, được tư vấn cách điều trị và chăm sóc phù hợp, hiệu quả. Đối với trẻ có biểu hiện sốt cao, đau nhức cơ, tuyến nước bọt, phụ huynh có thể hạ sốt bằng cách chườm ấm, uống thuốc giảm đau, hạ sốt theo đúng chỉ dẫn của bác sĩ.

Cha mẹ cần nhớ, trẻ sốt cao khiến cơ thể mất nước, bố mẹ nên cho trẻ uống nhiều nước hơn bình thường, có thể uống thêm các nước chứa nhiều chất dinh dưỡng khác như sữa, dung dịch bù điện giải oresol để bù nước và bù lượng điện giải đã mất trong cơ thể. Cho trẻ súc miệng và vệ sinh mũi bằng nước muối sinh lý để ngăn chặn sự sinh sôi và phát triển của virus trong khoang miệng, mũi.

"Khi mắc bệnh, trẻ cảm thấy đau khi nhai, nuốt, vì vậy, bố mẹ nên cho trẻ ăn những món ăn ít phải nhai, dễ nuốt, dễ tiêu hóa như cháo, súp... Bên cạnh đó, cần chú ý cung cấp đủ chất dinh dưỡng cần thiết trong các bữa ăn, tránh để trẻ bỏ bữa và sử dụng các món ăn gây kích thích vị giác khiến trẻ tiết nước bọt nhiều hơn", bác sĩ Nhung lưu ý.

Để ngăn ngừa nguy cơ lây lan virus, nên rèn luyện cho trẻ thói quen rửa tay bằng xà phòng khử khuẩn trước khi ăn và sau khi đi vệ sinh; thường xuyên dọn dẹp, khử khuẩn không gian sống và đồ chơi của trẻ; hạn chế cho trẻ tiếp xúc với những người có nguy cơ hoặc đang mắc bệnh quai bị; không cho trẻ dùng chung vật dụng cá nhân với người khác như cốc, chén, muỗng... vì virus có thể tồn tại trên những vật dụng này; tắm, vệ sinh cho trẻ hằng ngày; tránh cho trẻ đưa tay lên mắt, mũi, miệng...

"Cha mẹ nên hạn chế cho trẻ vận động mạnh, chạy nhảy khi bệnh chưa được chữa trị hoàn toàn, nhất là các trẻ nam vì điều này có thể dẫn đến biến chứng ở tinh hoàn, khiến trẻ bị vô sinh. Trong trường hợp trẻ có dấu hiệu bị viêm tinh hoàn hoặc viêm buồng trứng, bố mẹ cần đưa trẻ đến bệnh viện để được chăm sóc và điều trị, tránh để lại những di chứng nguy hiểm, ảnh hưởng đến khả năng sinh sản của trẻ.

Bác sĩ LÊ HỒNG NHUNG

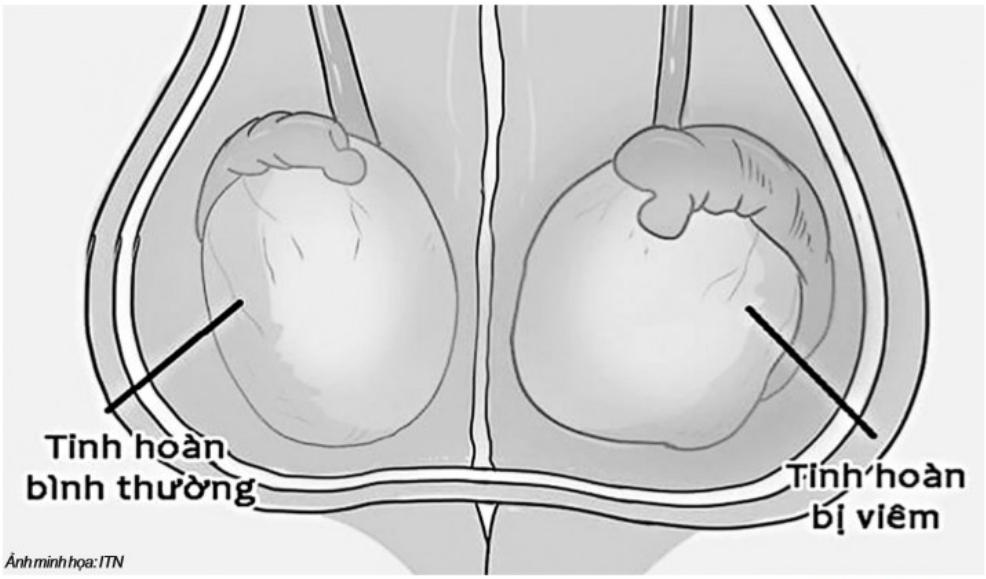

Ảnh minh họa: ITN

Những triệu chứng thường gặp

KIM DUNG

Thông thường, các triệu chứng bệnh quai bị thường xuất hiện sau 2 - 3 tuần tính từ thời điểm nhiễm virus và giảm dần trong tuần tiếp theo. Một bên hoặc cả hai bên tuyến nước bọt mang tai bị sưng đau là triệu chứng đặc trưng của bệnh quai bị.

Giai đoạn ủ bệnh ở người mắc quai bị thường kéo dài khoảng 14 - 24 ngày. *Ảnh minh họa: ITN*

Bệnh trải qua 4 giai đoạn

Tại Việt Nam, bệnh quai bị tản phát quanh năm, nhưng thường tập trung vào những tháng Thu - Đông ở các tỉnh miền Bắc và Tây Nguyên, với tỷ lệ mắc bệnh dao động trong khoảng 10 đến 40 trường hợp trên 100 nghìn dân. Tỷ lệ tử vong do quai bị rất thấp, nhưng nếu người bệnh chủ quan chậm trễ điều trị có thể khiến bệnh trở nặng và gây nên nhiều biến chứng khó lường. Quai bị là căn bệnh phổ biến ở nhiều quốc gia trên thế giới, gây nhiều biến chứng khó lường.

Theo BSCKI Dương Ngọc Vân - Bệnh viện Đa khoa MEDLATEC, thông thường, các triệu chứng bệnh quai bị thường xuất hiện sau 2 - 3 tuần tính từ thời điểm nhiễm virus và giảm dần trong tuần tiếp theo. Một bên hoặc cả hai bên tuyến nước bọt mang tai bị sưng đau là triệu chứng đặc trưng của bệnh quai bị. Nhiều trường hợp nặng còn sưng đau tới tận góc xương hàm dưới của mang tai.

Bệnh trải qua 4 giai đoạn với nhiều triệu chứng khác nhau. Cụ thể, giai đoạn ủ bệnh thường kéo dài khoảng 14 - 24 ngày. Ở giai đoạn này, người bệnh hầu như không có triệu chứng lâm sàng. Sang đến giai đoạn khởi bệnh, các triệu chứng thường xuất hiện đột ngột. Khi đó, người bệnh có thể đau đầu, khó chịu, ăn kém, suy nhược, sốt nhưng không cao, không gây lạnh run. Ngoài ra, một số triệu chứng khác bao gồm: Họng và góc hàm bị đau; Đau ở góc dưới của xương hàm. Tuyến mang tai sưng to dần, đau nhức (nhất là khi nhai hoặc thăm khám).

Ở giai đoạn toàn phát, người bệnh thường sưng to và đau nhức một bên tuyến mang tai rồi lan dần sang bên đối diện và các tuyến nước bọt khác. Bệnh nhân cũng có thể bị sốt cao 39 - 40 độ C trong 3 ngày đầu mắc quai bị. Tình trạng này dễ gặp nhất ở những trường hợp bị viêm tinh hoàn, viêm màng não. Người mắc quai bị cũng sẽ chán ăn, đau đầu, nói khó, khó nuốt, đau bụng. Một tuần sau, người bệnh sẽ thấy giảm đau và giảm sưng tuyến mang tai. Các triệu chứng đau họng, đau đầu hay khó nuốt cũng giảm dần rồi từ từ biến mất. Đây là khi người mắc quai bị bước vào giai đoạn hồi phục.

> **Các triệu chứng quai bị rất dễ nhầm lẫn với sưng tuyến nước bọt hoặc hạch bạch huyết do cúm. Một số trường hợp bị quai bị chỉ xuất hiện vài triệu chứng không đặc hiệu hoặc không có triệu chứng gì.**
>
> **Bác sĩ DƯƠNG NGỌC VÂN**

Theo bác sĩ Dương Ngọc Vân, những trường hợp triệu chứng quai bị thể hiện bên ngoài tuyến nước bọt sẽ khiến hệ thần kinh bị tổn thương. Với trường hợp viêm não, người bệnh sẽ bị ớn lạnh, sốt cao, đôi khi lạnh run, nôn ói, nhức đầu, đau bụng, tinh hoàn cứng, đau nhức và sưng to, da bìu đỏ. Trường hợp viêm màng não, triệu chứng thường xuất hiện sau viêm tuyến mang tai với các biểu hiện như: Nhức đầu, sốt cao, nôn ói, rối loạn hành vi tác phong, cổ cứng, co giật. Tuy nhiên, người bị viêm tụy cấp do quai bị thường không có triệu chứng. Nếu bị nặng sẽ tạo nang giả với biểu hiện nôn, đau thành bụng, sốt cao, trụy mạch...

Nếu không chăm sóc, nghỉ ngơi và điều trị đúng cách, quai bị có thể tiến triển gây viêm cho cơ quan sinh dục, cụ thể là viêm tinh hoàn ở nam giới.

Biến chứng viêm tinh hoàn do quai bị được cho là xảy ra ở người có sức đề kháng kém, virus không bị tiêu diệt hết mà phát triển và di chuyển xa, xâm nhập gây bệnh đến tụy tạng, tinh hoàn. Khi tiến vào tinh hoàn, virus quai bị sẽ làm tổn thương ống sinh tinh, gây phù nề, thương tổn.

Thông thường, viêm tinh hoàn do quai bị tiến triển trong khoảng từ 2 - 4 ngày. Sau đó, cảm giác đau và tình trạng sưng to giảm dần rồi biến mất. Thời gian biến chứng này có thể ngắn hoặc dài hơn tùy vào tình trạng sức khỏe và hiệu quả điều trị. Đôi khi viêm tinh hoàn đã qua đi nhưng tổn thương ở ống sinh tinh do virus gây ra vẫn còn, làm tăng nguy cơ tổn thương vỡ khi vận động, teo tinh hoàn tiến triển thành vô sinh. Do đó, người mắc bệnh quai bị nếu có dấu hiệu bất thường ở tinh hoàn thì cần nhanh chóng điều trị, tránh gây tổn thương nặng không phục hồi.

Phương pháp xét nghiệm phổ biến

Chia sẻ về xét nghiệm quai bị, BSCKI Bạch Thị Chính - Giám đốc Y khoa Hệ thống tiêm chủng VNVC cho biết, nhìn chung, kết quả xét nghiệm đóng vai trò không lớn trong chẩn đoán bệnh này. Bởi, triệu chứng lâm sàng của bệnh khá điển hình. Thông thường, người mắc bệnh quai bị được chỉ định làm xét nghiệm trong những trường hợp thật sự cần thiết hoặc phục vụ cho mục đích nghiên cứu.

Để phân lập virus, các bác sĩ sẽ lấy những mẫu bệnh phẩm của bệnh nhân như máu, nước bọt, dịch não tủy. Trong đó, máu và dịch não tủy được thu thập ở giai đoạn sớm trong khoảng từ 0 đến 7 ngày, hoặc muộn hơn từ 14 đến 21 ngày, để làm xét nghiệm tìm kháng thể IgM hoặc biến động hiệu giá kháng thể IgG.

Các phương pháp xét nghiệm bệnh quai bị thường được ứng dụng tại nước ta là: CI – cố định bổ thể, NT – trung hòa đám hoại tử, ELISA – miễn dịch gắn men có khả năng phát hiện kháng thể quai bị trong máu hoặc dịch não tủy, IFA – miễn dịch huỳnh quang gián tiếp có khả năng phát hiện kháng nguyên và kháng thể đặc hiệu.

Bác sĩ Bạch Thị Chính khuyến cáo, khi phát hiện mắc quai bị, người bệnh nên cách ly trong khoảng 2 tuần. Trong trường hợp bệnh nhẹ, người mắc có thể được cách ly và điều trị tại nhà theo sự hướng dẫn của các cơ sở y tế. Trong thời gian cách ly, bệnh nhân cần hạn chế tiếp xúc, thường xuyên đeo khẩu trang. Đồ dùng cá nhân của người bệnh và dụng cụ y tế có liên quan cần phải được khử khuẩn bằng dung dịch cloramin 2% hoặc các chất khử khuẩn khác. Sau khi hết thời gian cách ly, các dụng cụ cá nhân của người bệnh và buồng bệnh cần được khử khuẩn lần cuối để tránh nguy cơ lây nhiễm cho cộng đồng. Những thói quen sinh hoạt cùng các phương pháp hỗ trợ phù hợp cũng có thể giúp giảm triệu chứng của bệnh quai bị.

Điếc vĩnh viễn là một biến chứng rất hiếm gặp, có tỷ lệ 2/10.000 trường hợp bệnh. Biến chứng này chủ yếu xảy ra ở giai đoạn khởi phát của bệnh vì virus quai bị khiến cho ốc tai bị tổn thương. Trong trường hợp này người bệnh thường sẽ bị điếc vĩnh viễn. Một số biến chứng hiếm gặp khác do quai bị gây ra có thể kể đến như: Viêm đường hô hấp, viêm cơ tim, viêm tuyến giáp... Phụ nữ mang thai trong 12 - 16 tuần nếu bị quai bị rất dễ sảy thai.

Do quai bị là bệnh nhiễm trùng siêu vi nên nếu phát hiện triệu chứng quai bị từ sớm thì rất dễ điều trị hiệu quả. Bởi, phương pháp chính vẫn là điều trị triệu chứng, cải thiện thể trạng cũng như theo dõi để phát hiện điều trị biến chứng từ sớm (nếu có).

Hiểu đúng về vắc-xin

Theo các chuyên gia, do được kết hợp với các vắc-xin khác nên hiệu quả bảo vệ cơ thể của vắc-xin phòng quai bị chỉ còn khoảng 90 - 95%. Mặc dù vậy, nếu đã được tiêm phòng, khi mắc quai bị, bệnh sẽ nhẹ và thời gian bị bệnh ngắn hơn bình thường.

Với trẻ em, 2 liều vắc-xin quai bị phải tiêm cách nhau tối thiểu là 1 tháng. *Ảnh minh hoạ*

> **Vắc-xin quai bị là một mũi tiêm cần thiết cho trẻ nhỏ và cả người trưởng thành. Quai bị có thể gây ra các biến chứng rất nguy hiểm và tổn hại đến sức khỏe của con người. Vì vậy, các phụ huynh cần nâng cao các biện pháp phòng bệnh cho trẻ, đặc biệt là tuân thủ tiêm chủng vắc-xin ngay từ đầu để ngăn chặn nguy cơ nhiễm bệnh.**

Sự ra đời của vắc-xin

Quai bị có thể là một bệnh nhẹ nhưng thường gây khó chịu và biến chứng không hiếm gặp. Đặc biệt, một số biến chứng của bệnh quai bị bao gồm viêm màng não; viêm tinh hoàn ở nam giới đến tuổi dậy thì. Trong đó, khoảng một nửa người gặp biến chứng bị teo tinh hoàn ở mức độ nào đó. Người mắc quai bị cũng có thể gặp biến chứng viêm buồng trứng ở phụ nữ đến tuổi dậy thì, hoặc điếc vĩnh viễn ở một hoặc cả hai tai. Trước khi có vắc-xin ngừa quai bị, căn bệnh này là một trong những nguyên nhân chính gây điếc ở trẻ em. Một số nghiên cứu cũng cho thấy sự gia tăng tỷ lệ sảy thai ở phụ nữ mang thai bị nhiễm quai bị trong ba tháng đầu.

Trong khi các nghiên cứu khác nhau về căn bệnh này đã được thực hiện trong suốt thế kỷ 19 và 20, thì căn nguyên của virus quai bị cuối cùng cũng đã được phát hiện và ghi lại bởi Claud D. Johnson và Ernest W.Goodpasture vào năm 1934. Theo đó, những con khỉ nâu/ khỉ rezut bị nhiễm virus tìm thấy trong mẫu nước bọt lấy từ miệng bệnh nhân mắc quai bị ở giai đoạn đầu của bệnh. Giai đoạn đầu của bệnh quai bị thì bệnh đã tự phát triển. Do đó, họ đánh giá virus này là nguyên nhân gây bệnh quai bị, và từ đây cho phép con đường nghiên cứu mới mở ra để phát triển một loại vắc-xin giúp ngăn chặn sự lây lan của căn bệnh này.

Vắc-xin quai bị được sử dụng rộng rãi ngày nay ở Mỹ đã được cấp phép vào năm 1967. Nhà nghiên cứu vắc-xin nổi tiếng Maurice Hilleman đã phát triển loại vắc-xin này bằng cách sử dụng virus quai bị được phân lập từ con gái ông, Jeryl Lynn, khi cô bé bị bệnh quai bị lúc 5 tuổi. Ba loại vắc-xin (cho bệnh quai bị, sởi và rubella) được kết hợp vào năm 1971 để trở thành vắc-xin sởi - quai bị - rubella (MMR). Tại Mỹ, vắc-xin đã được cấp phép vào năm 1971 và liều thứ hai được giới thiệu vào năm 1989.

Hầu hết các nước công nghiệp phát triển và một số nước đang phát triển đều đưa vắc-xin phòng bệnh quai bị vào chương trình tiêm chủng quốc gia. Quan điểm của Tổ chức Y tế Thế giới (WHO) về tiêm chủng quai bị là: "Việc tiêm phòng quai bị định kỳ được khuyến khích ở các quốc gia có chương trình tiêm chủng cho trẻ em hiệu quả, được thiết lập tốt và có khả năng duy trì độ bao phủ tiêm chủng ở mức độ cao đối với việc tiêm phòng sởi và rubella (nghĩa là độ bao phủ > 80%). Việc giảm tỷ lệ mắc bệnh quai bị là ưu tiên hàng đầu của sức khỏe cộng đồng". Dựa trên tỷ lệ tử vong và gánh nặng bệnh tật, WHO coi việc kiểm soát bệnh sởi và phòng ngừa hội chứng rubella bẩm sinh là ưu tiên cao hơn việc kiểm soát bệnh quai bị. WHO khuyến cáo nên thực hiện tiêm chủng quai bị thông qua vắc-xin MMR, thay vì vắc-xin quai bị một thành phần.

Để giảm sự lây lan của bệnh quai bị, vắc-xin MMR (sởi, quai bị và rubella) thường được tiêm ngay từ khi còn nhỏ để xây dựng khả năng miễn dịch với virus. Kể từ khi vắc-xin MMR được áp dụng, số ca mắc bệnh quai bị ở Mỹ đã giảm 99%. Vắc-xin có thể giúp chúng ta phòng ngừa an toàn trước bệnh quai bị. Để đạt được hiệu quả phòng bệnh tối ưu, người dùng phải thực hiện tiêm chủng 2 liều. Liều đầu được khuyến khích dùng cho trẻ từ 12 đến 18 tháng tuổi. Liều thứ 2 thường sẽ được dùng vào tầm từ 4 đến 6 tuổi.

Phác đồ chủng ngừa

Quai bị được cho là bệnh nhiễm trùng tuyến nước bọt mang tai do loại virus ARN gây ra ở con người. Theo thống kê, trẻ em trong độ tuổi từ 5 - 9 tuổi là nhóm dễ mắc quai bị nhất. Khi tiêm vắc-xin, các bác sĩ cũng có những lưu ý dành cho người bệnh trước khi tiến hành tiêm. Cụ thể, lưu ý trường hợp mẫn cảm với bất kỳ thành phần nào của vắc-xin, kể cả các thành phần tá dược.

Phụ nữ sau khi tiêm vắc-xin phòng quai bị thì tránh mang thai trong vòng 3 tháng kể từ ngày tiêm. Đối với phụ nữ đang mang thai hoặc cho con bú thì cần có sự cho phép của bác sĩ chứ không được tự ý đi tiêm vắc-xin. Trong trường hợp lỡ tiêm vắc-xin mới biết mình có thai, sản phụ nên thông báo ngay với bác sĩ sản khoa để được tư vấn và theo dõi thai kỳ. Việc tiêm vắc-xin phòng bệnh sởi, quai bị, rubella trong thai kỳ không phải là yếu tố tiên quyết để chấm dứt thai kỳ.

Vắc-xin phối hợp sởi, quai bị, rubella được tiêm theo phác đồ. Trong đó, đối với người lớn thì chỉ cần tiêm một liều 0,5 ml phía trên bắp tay. Đối với trẻ em thì liều thứ nhất sẽ tiêm khi trẻ 12 - 18 tháng tuổi. Liều thứ 2 được tiêm khi trẻ trong khoảng từ 4 - 6 tuổi hoặc trước khi trẻ đi học. 2 liều này phải tiêm cách nhau tối thiểu là 1 tháng.

Bên cạnh phản ứng thông thường như sưng, đau tại vị trí tiêm, khi thực hiện tiêm vắc-xin quai bị, mọi người cũng sẽ có thể gặp một vài phản ứng phụ ít xảy ra. Các phản ứng bao gồm: Phát ban nhẹ trên bề mặt da; Viêm họng; Sốt; Nổi hạch; Viêm, đau khớp trên cơ thể.

Nhiều người bày tỏ lo ngại và đặt câu hỏi về việc, liệu tiêm vắc-xin quai bị rồi thì có thể mắc bệnh nữa không. Theo các chuyên gia, do vắc-xin phòng quai bị đã được kết hợp với các vắc-xin khác nên hiệu quả bảo vệ cơ thể chỉ còn rơi vào khoảng 90 - 95%. Mặc dù vậy, người bệnh khi bị sẽ nhẹ hơn và thời gian mắc bệnh sẽ ngắn hơn bình thường nếu đã được tiêm vắc-xin phòng quai bị. Lý do là vì ở bên trong cơ thể khi tiêm vắc-xin đã tạo sẵn các kháng thể để phòng bệnh.

Điều đó có nghĩa là khi được tiêm phòng, hệ miễn dịch cơ thể của chúng ta đã có thể nhận biết được virus quai bị là một vật thể lạ. Khi đó, cơ thể sẽ tạo nên kháng thể để tiêu diệt virus gây bệnh. Khi thực sự bị quai bị, hệ miễn dịch của cơ thể của người từng tiêm chủng đã được chuẩn bị sẵn sàng để phòng chống lại các tác nhân gây bệnh quai bị một cách nhanh chóng và hiệu quả hơn. Tuy nhiên, hệ miễn dịch của mỗi con gười có đáp ứng được với vắc-xin phòng quai bị hay không còn phụ thuộc vào nhiều yếu tố như: Độ tuổi tiêm, loại vắc-xin đã tiêm hay tình trạng sức khỏe của mỗi người, chất lượng vắc-xin, cơ sở vật chất cũng như tuân thủ quy trình tiêm chủng của nhân viên y tế,...

SINH PHÚC

(Theo History of vaccines; Medical News Today)

Những triệu chứng thường gặp

KIM DUNG

Thông thường, các triệu chứng bệnh quai bị thường xuất hiện sau 2 - 3 tuần tính từ thời điểm nhiễm virus và giảm dần trong tuần tiếp theo. Một bên hoặc cả hai bên tuyến nước bọt mang tai bị sưng đau là triệu chứng đặc trưng của bệnh quai bị.

Giai đoạn ủ bệnh ở người mắc quai bị thường kéo dài khoảng 14 - 24 ngày. *Ảnh minh họa: ITN*

Bệnh trải qua 4 giai đoạn

Tại Việt Nam, bệnh quai bị tản phát quanh năm, nhưng thường tập trung vào những tháng Thu - Đông ở các tỉnh miền Bắc và Tây Nguyên, với tỷ lệ mắc bệnh dao động trong khoảng 10 đến 40 trường hợp trên 100 nghìn dân. Tỷ lệ tử vong do quai bị rất thấp, nhưng nếu người bệnh chủ quan chậm trễ điều trị có thể khiến bệnh trở nặng và gây nên nhiều biến chứng khó lường. Quai bị là căn bệnh phổ biến ở nhiều quốc gia trên thế giới, gây nhiều biến chứng khó lường.

Theo BSCKI Dương Ngọc Vân - Bệnh viện Đa khoa MEDLATEC, thông thường, các triệu chứng bệnh quai bị thường xuất hiện sau 2 - 3 tuần tính từ thời điểm nhiễm virus và giảm dần trong tuần tiếp theo. Một bên hoặc cả hai bên tuyến nước bọt mang tai bị sưng đau là triệu chứng đặc trưng của bệnh quai bị. Nhiều trường hợp nặng còn sưng đau tới tận góc xương hàm dưới của mang tai.

Bệnh trải qua 4 giai đoạn với nhiều triệu chứng khác nhau. Cụ thể, giai đoạn ủ bệnh thường kéo dài khoảng 14 - 24 ngày. Ở giai đoạn này, người bệnh hầu như không có triệu chứng lâm sàng. Sang đến giai đoạn khởi bệnh, các triệu chứng thường xuất hiện đột ngột. Khi đó, người bệnh có thể đau đầu, khó chịu, ăn kém, suy nhược, sốt nhưng không cao, không gây lạnh run. Ngoài ra, một số triệu chứng khác bao gồm: Họng và góc hàm bị đau; Đau ở góc dưới của xương hàm. Tuyến mang tai sưng to dần, đau nhức (nhất là khi nhai hoặc thăm khám).

Ở giai đoạn toàn phát, người bệnh thường sưng to và đau nhức một bên tuyến mang tai rồi lan dần sang bên đối diện và các tuyến nước bọt khác. Bệnh nhân cũng có thể bị sốt cao 39 - 40 độ C trong 3 ngày đầu mắc quai bị. Tình trạng này dễ gặp nhất ở những trường hợp bị viêm tinh hoàn, viêm màng não. Người mắc quai bị cũng sẽ chán ăn, đau đầu, nói khó, khó nuốt, đau bụng. Một tuần sau, người bệnh sẽ thấy giảm đau và giảm sưng tuyến mang tai. Các triệu chứng đau họng, đau đầu hay khó nuốt cũng giảm dần rồi từ từ biến mất. Đây là khi người mắc quai bị bước vào giai đoạn hồi phục.

> **Các triệu chứng quai bị rất dễ nhầm lẫn với sưng tuyến nước bọt hoặc hạch bạch huyết do cúm. Một số trường hợp bị quai bị chỉ xuất hiện vài triệu chứng không đặc hiệu hoặc không có triệu chứng gì.**
>
> **Bác sĩ DƯƠNG NGỌC VÂN**

Theo bác sĩ Dương Ngọc Vân, những trường hợp triệu chứng quai bị thể hiện bên ngoài tuyến nước bọt sẽ khiến hệ thần kinh bị tổn thương. Với trường hợp viêm não, người bệnh sẽ bị ớn lạnh, sốt cao, đôi khi lạnh run, nôn ói, nhức đầu, đau bụng, tinh hoàn cứng, đau nhức và sưng to, da bìu đỏ. Trường hợp viêm màng não, triệu chứng thường xuất hiện sau viêm tuyến mang tai với các biểu hiện như: Nhức đầu, sốt cao, nôn ói, rối loạn hành vi tác phong, cổ cứng, co giật. Tuy nhiên, người bị viêm tụy cấp do quai bị thường không có triệu chứng. Nếu bị nặng sẽ tạo nang giả với biểu hiện nôn, đau thành bụng, sốt cao, trụy mạch...

Nếu không chăm sóc, nghỉ ngơi và điều trị đúng cách, quai bị có thể tiến triển gây viêm cho cơ quan sinh dục, cụ thể là viêm tinh hoàn ở nam giới.

Biến chứng viêm tinh hoàn do quai bị được cho là xảy ra ở người có sức đề kháng kém, virus không bị tiêu diệt hết mà phát triển và di chuyển xa, xâm nhập gây bệnh đến tụy tạng, tinh hoàn. Khi tiến vào tinh hoàn, virus quai bị sẽ làm tổn thương ống sinh tinh, gây phù nề, thương tổn.

Thông thường, viêm tinh hoàn do quai bị tiến triển trong khoảng từ 2 - 4 ngày. Sau đó, cảm giác đau và tình trạng sưng to giảm dần rồi biến mất. Thời gian biến chứng này có thể ngắn hoặc dài hơn tùy vào tình trạng sức khỏe và hiệu quả điều trị. Đôi khi viêm tinh hoàn đã qua đi nhưng tổn thương ở ống sinh tinh do virus gây ra vẫn còn, làm tăng nguy cơ tổn thương vỡ khi vận động, teo tinh hoàn tiến triển thành vô sinh. Do đó, người mắc bệnh quai bị nếu có dấu hiệu bất thường ở tinh hoàn thì cần nhanh chóng điều trị, tránh gây tổn thương nặng không phục hồi.

Phương pháp xét nghiệm phổ biến

Chia sẻ về xét nghiệm quai bị, BSCKI Bạch Thị Chính - Giám đốc Y khoa Hệ thống tiêm chủng VNVC cho biết, nhìn chung, kết quả xét nghiệm đóng vai trò không lớn trong chẩn đoán bệnh này. Bởi, triệu chứng lâm sàng của bệnh khá điển hình. Thông thường, người mắc bệnh quai bị được chỉ định làm xét nghiệm trong những trường hợp thật sự cần thiết hoặc phục vụ cho mục đích nghiên cứu.

Để phân lập virus, các bác sĩ sẽ lấy những mẫu bệnh phẩm của bệnh nhân như máu, nước bọt, dịch não tủy. Trong đó, máu và dịch não tủy được thu thập ở giai đoạn sớm trong khoảng từ 0 đến 7 ngày, hoặc muộn hơn từ 14 đến 21 ngày, để làm xét nghiệm tìm kháng thể IgM hoặc biến động hiệu giá kháng thể IgG.

Các phương pháp xét nghiệm bệnh quai bị thường được ứng dụng tại nước ta là: CI – cố định bổ thể, NT – trung hòa đám hoại tử, ELISA – miễn dịch gắn men có khả năng phát hiện kháng thể quai bị trong máu hoặc dịch não tủy, IFA – miễn dịch huỳnh quang gián tiếp có khả năng phát hiện kháng nguyên và kháng thể đặc hiệu.

Bác sĩ Bạch Thị Chính khuyến cáo, khi phát hiện mắc quai bị, người bệnh nên cách ly trong khoảng 2 tuần. Trong trường hợp bệnh nhẹ, người mắc có thể được cách ly và điều trị tại nhà theo sự hướng dẫn của các cơ sở y tế. Trong thời gian cách ly, bệnh nhân cần hạn chế tiếp xúc, thường xuyên đeo khẩu trang. Đồ dùng cá nhân của người bệnh và dụng cụ y tế có liên quan cần phải được khử khuẩn bằng dung dịch cloramin 2% hoặc các chất khử khuẩn khác. Sau khi hết thời gian cách ly, các dụng cụ cá nhân của người bệnh và buồng bệnh cần được khử khuẩn lần cuối để tránh nguy cơ lây nhiễm cho cộng đồng. Những thói quen sinh hoạt cùng các phương pháp hỗ trợ phù hợp cũng có thể giúp giảm triệu chứng của bệnh quai bị.

Điếc vĩnh viễn là một biến chứng rất hiếm gặp, có tỷ lệ 2/10.000 trường hợp bệnh. Biến chứng này chủ yếu xảy ra ở giai đoạn khởi phát của bệnh vì virus quai bị khiến cho ốc tai bị tổn thương. Trong trường hợp này người bệnh thường sẽ bị điếc vĩnh viễn. Một số biến chứng hiếm gặp khác do quai bị gây ra có thể kể đến như: Viêm đường hô hấp, viêm cơ tim, viêm tuyến giáp... Phụ nữ mang thai trong 12 - 16 tuần nếu bị quai bị rất dễ sảy thai.

Do quai bị là bệnh nhiễm trùng siêu vi nên nếu phát hiện triệu chứng quai bị từ sớm thì rất dễ điều trị hiệu quả. Bởi, phương pháp chính vẫn là điều trị triệu chứng, cải thiện thể trạng cũng như theo dõi để phát hiện điều trị biến chứng từ sớm (nếu có).

Các trường hy vọng sẽ có nhiều người hơn được nghe về công việc hỗ trợ cộng đồng của họ.

Patrick Leahy. Đồng thời, được tài trợ bởi cùng một khoản trợ cấp liên bang có thời hạn 4 năm chi trả cho hoạt động tiếp cận cộng đồng ở Wisconsin và làm việc tại Đại học Auburn ở Alabama để hỗ trợ nông dân chăn nuôi gà, ngành lâm sản. Ngoài ra, Viện cũng đã giúp Nhà hát Tòa thị chính ở thị trấn Middlebury nộp đơn xin tài trợ để xây dựng một công trình bổ sung trị giá 7,5 triệu USD. Ông Fred Kenney - Giám đốc điều hành của Tập đoàn Phát triển Kinh tế quận Addison, người đã dựa vào trường đại học để lấy dữ liệu cho biết: "Có được những thứ như dữ liệu và số liệu thống kê miễn phí có vẻ không hào nhoáng. Tuy nhiên, đó là một dịch vụ tuyệt vời mà mỗi chúng ta sẽ phải trả rất nhiều tiền nếu không có trường đại học. Đây không phải là ví dụ duy nhất nhưng nó thực sự hữu ích".

Bà Taylor Welch-Plante - Giám đốc Trung tâm Thanh thiếu niên Hub ở Bristol, Vermont.

Cơ hội cho thanh thiếu niên

Tất nhiên, nhân viên của trường đại học hầu như luôn là thành viên của cộng đồng xung quanh khuôn viên trường của họ. Đó là cách trường học tham gia vào một dự án khác: Đưa ra đề xuất về một trung tâm thanh thiếu niên địa phương tên là Hub, ở vùng nông thôn Bristol – nơi giảng viên Hamshaw sống. Nói về Giám đốc trung tâm, Taylor Welch-Plante, giảng viên Hamshaw cho biết, cơ duyên đến với hai người khi họ gặp nhau vào một lần đi dạo. Kết quả là, họ đã cùng thảo luận và nảy ra ý tưởng về một dự án nghiên cứu. Trong đó, sinh viên đóng góp lớn vào việc giúp đỡ các thị trấn cộng đồng.

Theo giảng viên này, một lợi ích khác của các dự án đó là tạo cơ hội cho học sinh trung học địa phương tiếp xúc với những sinh viên đại học. Qua đó, giúp các thanh thiếu niên tại vùng nông thôn có động lực trong việc tiếp tục học tập. Giám đốc Welch-Plante cho biết: "Các thanh thiếu niên có thể nhìn thấy những tấm gương từ sinh viên đại học. Điều đó sẽ khiến họ nảy sinh tâm lý muốn theo học đại học".

Tuy nhiên, thực tế, bà Emma Spett - điều phối viên sáng kiến tương tác tại Viện Leahy cho biết, không chỉ học sinh và thanh thiếu niên, mà cả những người yêu thích rạp hát cũng như cư dân tại bãi đậu nhà cũng nên biết về các sáng kiến tiếp cận cộng đồng này. Bà Spett nói: "Tôi có cảm giác như chúng tôi đang làm rất nhiều việc và không phô trương". Trong khi đó, ông Greene – Chủ tịch Trường Cao đẳng Colby chia sẻ, khi một cộng đồng nhìn thấy và nghe về những dự án hay này, họ "có thể thay đổi hoàn toàn" cách công chúng nhìn nhận về trường cao đẳng hoặc đại học địa phương.

"Các trường cao đẳng và đại học đang ngày càng đánh mất niềm tin của công chúng. Không còn nghi ngờ gì nữa, một phần của điều này là do họ thường có vẻ xa cách với cộng đồng của mình. Điều đó có thể dẫn đến sự mất lòng tin thực sự đối với các tổ chức. Cộng đồng có thể cho rằng, các tổ chức này không dành cho tôi, mà dành cho người khác", ông Greene nhận định, đồng thời chia sẻ, khi lần đầu tiên đến trường, điều được cảm thấy rõ là cộng đồng vô cùng mất niềm tin vào Colby cũng như cách nhà trường dường như phớt lờ những thách thức mà thành phố đang phải đối mặt. "Bây giờ, chúng tôi có thể có những cuộc thảo luận trong thành phố hoàn toàn hiệu quả mà không gặp phải vấn đề khiến chúng tôi không tin tưởng lẫn nhau", người đứng đầu Trường Cao đẳng Colby chia sẻ.

> **"Bà Glenda Gillaspy - Trưởng khoa Khoa học Nông nghiệp và Đời sống tại Trường Đại học Wisconsin-MadisonGillaspy đã trích dẫn ví dụ ở Wisconsin về sự hợp tác với người Mỹ bản địa của các nhà khoa học đại học. Sự hợp tác này nhằm áp dụng trở lại phương pháp canh tác truyền thống trong khi trồng các loại ngô cụ thể. Những dự án như vậy có một số lợi thế, như tác động kinh tế, trao đổi ý tưởng và kiến thức, sau đó là phần con người - sự tự tin và tin tưởng nhau.**

VÂN HUYỀN

(Theo The Hechingger)

Trường đại học tích cực hỗ trợ cộng đồng

Ngày càng nhiều tổ chức giáo dục đại học và cao đẳng tại Mỹ đưa ra các biện pháp hỗ trợ cộng đồng. Đây cũng là cách giúp trường học nâng cao hình ảnh, thương hiệu cũng như thu hút được nhiều sinh viên hơn.

Một viện nghiên cứu mới tại Trường Đại học Vermont đang nỗ lực giúp đỡ những thị trấn bị ảnh hưởng bởi thời tiết.

Sự giúp đỡ "không ngờ"

Bãi đậu nhà - khu nhà tạm cho người khó khăn tại bang Vermont dường như đang ngủ đông trong ngày tuyết rơi lạnh giá. Những cơn bão và tuyết, lũ lụt đã tàn phá những ngôi nhà tạm. Chris Ouellette - người quản lý tài sản của một cơ quan nhà ở giá rẻ tại địa phương, nơi sở hữu bãi đậu nhà, cho biết: "Chúng tôi có một ngôi nhà bị tốc mái. Một vài ngôi nhà đã bị phá hủy. Ít nhất một người dân đã lập trang GoFundMe để trả tiền sửa chữa. Song, không có nguồn tài trợ nào được chỉ định cho các bãi đậu nhà như vậy. Vì vậy, khi gặp phải tình huống như những cơn bão tiếp tục ập đến, mọi chuyện sẽ trở nên vô cùng khó khăn".

Giờ đây, sự giúp đỡ đang đến từ một nơi không ngờ tới: Trường Đại học Vermont, hay UVM - cơ sở giáo dục đại học hàng đầu của bang. Trường đã mở một trung tâm mới để giúp đỡ cộng đồng người dân. Nhà trường cũng đảm nhận công việc bị bỏ quên từ lâu. Đó là tìm cách giúp các bãi đậu nhà có khả năng chống chọi tốt hơn với thời tiết khắc nghiệt. Trong bối cảnh này, những người ủng hộ cho rằng, sự giúp đỡ như vậy là cách để chống lại sự suy giảm niềm tin của công chúng vào giáo dục đại học - vấn đề vốn trở nên tồi tệ hơn bởi các cuộc tấn công chính trị và những sai lầm của chính những trường đại học ưu tú nhất.

Sự hỗ trợ này đã kéo giảng viên, sinh viên và nhà nghiên cứu ra khỏi khuôn viên rộng lớn, đẹp như tranh vẽ với khu sân cỏ gọn gàng để đến những khu vực lân cận như bãi đậu nhà ở Bristol. Khu vực này dù cách đó 30 dặm, nhưng tưởng như cách xa một thế giới - nơi những người đến từ trường đại học có thể ngạc nhiên khi có mặt tại đây. Bà Kelly Hamshaw - giảng viên nghiên cứu tại Khoa Phát triển Cộng đồng và Kinh tế Ứng dụng, người đang thực hiện dự án chống chịu thiên tai, cho biết: "Khi bạn gõ cửa nhà mọi người và nói: 'Xin chào, tôi là sinh viên của Đại học Vermont', ban đầu mọi người sẽ nhìn bạn với vẻ hơi bối rối".

Trong khi đó, bà Sarah McKinley - Giám đốc chương trình xây dựng sự thịnh vượng cộng đồng của tổ chức phi lợi nhuận The Democracy Collaborative, cho biết: "Có sự ngờ vực rất lớn giữa các trường đại học và cộng đồng. Vì vậy, cần phải có quá trình thay đổi và xây dựng lại văn hóa". Bà McKinley nói, giúp giải quyết các vấn đề của cộng đồng là một bước để các trường đại học hướng tới việc khôi phục niềm tin của công chúng.

"Một phần nhiệm vụ"

Thông qua Sáng kiến Vòng tròn Đại học Lớn, Trường Đại học Case Western Reserve và một số bệnh viện lân cận - hơn một nửa cư dân ở Đông Cleveland sống trong cảnh nghèo đói - đã đồng ý tận dụng khả năng của mình bằng cách mua hàng tại địa phương và thuê người dân địa phương. Trong số 100 trường đại học đô thị được Viện Nghiên cứu Cao cấp về Văn hóa tại Đại học Virginia khảo sát, 3/4 coi dịch vụ công là một phần nhiệm vụ của họ.

Chủ tịch The Democracy Collaborative - ông Joe Guinan nhận định, trường đại học thể hiện rằng, họ đang đóng góp cho cộng đồng. Một số tổ chức giáo dục cũng đang nỗ lực thu hút sinh viên và giảng viên đến những nơi xa xôi hoặc các khu vực suy thoái kinh tế. Những biện pháp can thiệp như vậy có thể "giúp ổn định và phát triển cộng đồng địa phương theo cách khiến chúng trở thành nơi hấp dẫn hơn đối với giảng viên và sinh viên sắp tới", theo ông Guinan.

Ví dụ, Trường Cao đẳng Colby ở Maine đang giúp hồi sinh thành phố Waterville xung quanh - nơi đã bị ảnh hưởng nặng nề do việc đóng cửa một số nhà máy cung cấp việc làm được trả lương cao. Trường đã xây dựng một ký túc xá trên con phố chính. Qua đó, giúp phục hồi lượng người đến trung tâm thành phố. Ngoài ra, trường cũng đã triển khai thực hiện các dự án trị giá 200 triệu USD bao gồm một trung tâm nghệ thuật và khách sạn theo phong cách cổ điển.

Ông David Greene - Chủ tịch của Trường Cao đẳng Colby, cho biết: "Những người mà chúng tôi đang thu hút có rất nhiều lựa chọn về nơi họ có thể đến và sinh sống. Bằng cách giúp cộng đồng luôn sôi động, bạn có cơ hội tốt hơn nhiều để tuyển dụng họ vào trường đại học của mình".

Trong khi đó, bà McKinley cho biết, không giống các công ty tư nhân, trường đại học bị giới hạn về địa điểm. Tuy nhiên, Bobbie Laur - Chủ tịch của Campus Compact, một liên minh gồm 500 trường cao đẳng và đại học đã cam kết phục vụ cộng đồng, cho biết: "Không phải giáo dục đại học nào cũng làm được mọi thứ có thể. Giáo dục đại học có một vai trò quan trọng hơn bao giờ hết để tạo ra ảnh hưởng. Chúng ta nên nói rằng, đó là một sự kỳ vọng". Tuy nhiên, việc tạo ra tác động như vậy không phải lúc nào cũng suôn sẻ. Kirk Dombrowski - Phó Chủ tịch nghiên cứu và phát triển kinh tế tại UVM, cho biết: "Một sự khiêm tốn nhất định là hoàn toàn cần thiết trong hầu hết các tình huống. Các trường đại học trước đây chưa thực sự giỏi về sự khiêm tốn".

UVM đã phân nhánh thành vô số dự án thông qua Viện Leahy, được đặt theo tên của cựu Thượng nghị sĩ

Ngoài quy trình nộp đơn tương đối dễ dàng, mức học phí hợp lý ở các quốc gia như Thái Lan càng làm tăng thêm sức hấp dẫn đối với sinh viên

Education, học phí hàng năm cho các chương trình sau đại học ở Mỹ thường dao động từ 200 - 350 nghìn nhân dân tệ. Trong khi đó, ở Anh, chi phí này có giá từ 100 - 300 nghìn nhân dân tệ mỗi năm.

"Mục đích của tôi chỉ là lấy bằng, khám phá đất nước tôi thích và phát triển kỹ năng tiếng Anh của mình một chút. Ở Thái Lan, giáo dục ngôn ngữ mang lại hiệu quả chi phí cao hơn đối với tôi", Zhang nói. Nữ sinh này nói thêm rằng, cô là một trong những người học nhỏ tuổi nhất trong lớp. Hầu hết bạn cùng lớp của cô đều là những người trung niên đang theo đuổi bằng thạc sĩ để đáp ứng yêu cầu công việc ở quê nhà.

Lựa chọn hợp lý

Trong khi đó, Chang Le - một sinh viên Trung Quốc khác, đã chọn chuyển đến Malaysia sau khi hoàn thành "gaokao" - kỳ thi tuyển sinh đại học của Trung Quốc, vào năm 2022. "Tôi chỉ muốn ra ngoài và trải nghiệm thế giới bên ngoài khi còn trẻ", Chang - sinh viên tâm lý học năm thứ nhất tại Trường Đại học Quốc gia Malaysia chia sẻ. Chỉ riêng năm 2022, hơn 38.000 sinh viên Trung Quốc đã đăng ký học đại học ở Malaysia, gần gấp đôi so với con số 20.000 vào tháng 6/2021. Trong đó, nhiều người chọn theo học các chương trình về khoa học xã hội, kinh doanh và luật.

Đối với những sinh viên như Chang, lớn lên trong một gia đình bình thường, Malaysia cũng là một lựa chọn thay thế hợp lý. Cô cho biết, chương trình đại học ba năm sẽ tiêu tốn của gia đình hơn 100 nghìn nhân dân tệ. "Những gia đình bình thường như chúng tôi không đủ khả năng chi trả cho nền giáo dục phương Tây. Thành thật mà nói, nếu tôi học ở Anh hoặc Mỹ trong ba năm thì sẽ rất khó khăn và tôi cũng không muốn làm điều đó", nữ sinh bày tỏ.

"Mặc dù nhu cầu du học ở nước ngoài đang dần phục hồi sau khi các hạn chế đi lại được nới lỏng kể từ tháng 12/2022, nhưng số lượng sinh viên Trung Quốc ở Mỹ lại giảm nhẹ. Theo dữ liệu của Open Doors, con số này đã giảm 0,2%, từ 290.086 trong năm học 2021 - 2022 xuống còn 289.526 vào năm 2022 - 2023. Cả hai chính phủ đều thừa nhận giá trị của việc trao đổi sinh viên.

Theo Joshua Mok Ka-ho - Phó Hiệu trưởng Trường Đại học Lĩnh Nam ở Hồng Kông, việc giám sát chặt chẽ thị thực sinh viên ở các nước phương Tây là mối lo ngại đối với sinh viên Trung Quốc và phụ huynh. "Điều này không tốt cho sinh viên Trung Quốc hoặc châu Á du học. Bởi vì việc chính trị hóa giáo dục đại học trên phạm vi quốc tế sẽ tạo ra những nhận thức lo lắng không cần thiết, điều này có lẽ vẫn còn tồn tại trong sinh viên", ông Ka-ho cho biết.

Những sự cố liên quan đến việc giám sát chặt chẽ sinh viên Trung Quốc tại các điểm nhập cảnh vào Mỹ và việc hủy thị thực đã làm dấy lên mối lo ngại của chính quyền trong nước. Phó Hiệu trưởng Trường Đại học Lĩnh Nam nhấn mạnh rằng, giáo dục ở nước ngoài được các gia đình Trung Quốc coi là một khoản đầu tư. Tuy nhiên, các tin tức quốc tế về việc những nước phương Tây có lập trường cứng rắn hơn đối với sinh viên Trung Quốc được coi là rủi ro tiềm ẩn trong việc lựa chọn điểm đến học tập.

"Sinh viên Trung Quốc rất thông minh khi có sự lựa chọn. Họ có thể đang tính toán tất cả các lựa chọn và quản lý rủi ro", ông Ka-ho nói và cũng lưu ý rằng, mối quan hệ ngày càng gắn bó của Trung Quốc với các nước ASEAN thông qua những dự án như Sáng kiến Vành đai và Con đường khiến các quốc gia này trở thành lựa chọn "an toàn hơn".

Trong khi đó, Chu Zhaohui - nhà nghiên cứu tại Học viện Khoa học Giáo dục quốc gia Trung Quốc đồng ý rằng, giáo dục đại học ngày càng phổ biến ở các nước Đông Nam Á chủ yếu là do học phí thấp hơn. "Những thay đổi trong môi trường quốc tế sẽ tác động đến cách mọi người lựa chọn điểm đến cho giáo dục ở nước ngoài. Tuy nhiên, tác động chủ yếu sẽ thấy ở tầng lớp thượng lưu (những người có đủ khả năng chi trả cho giáo dục đại học ở các nước phương Tây), chứ không phải tầng lớp thấp", chuyên gia nhận định. Ông nói thêm rằng, mặc dù số lượng sinh viên Trung Quốc ở Mỹ giảm nhẹ vào năm 2023, nhưng quốc gia này có thể vẫn là lựa chọn hàng đầu của nhiều người nhờ nền giáo dục chất lượng cao.

Zero Lin - sinh viên sau đại học năm thứ hai tại Trường Đại học Quốc gia Singapore, đã chuyển tiếp việc học của mình từ Mỹ vào năm 2022. Nam sinh giải thích: "Bầu không khí ở Mỹ, đặc biệt là trong thời kỳ đại dịch, đã gây khó khăn cho tôi và khoảng cách từ nhà là một mối lo ngại". Ở Singapore, Lin không chỉ thấy học phí phải chăng, mà còn có môi trường xã hội thân thiện hơn. "Phần lớn dân số Trung Quốc và sự chấp nhận văn hóa ở Singapore tạo ra cảm giác thân thuộc", Lin cho biết.

Mặc dù ngày càng có nhiều sự quan tâm đến giáo dục đại học ở khu vực gần Trung Quốc hơn, nhưng bằng cấp của một số nước Đông Nam Á thường bị đánh giá thấp do yêu cầu đầu vào không cao. Ví dụ, trên mạng xã hội Trung Quốc, một số người gọi trải nghiệm giáo dục ở các quốc gia này là "shui shuo" hoặc "shui bo", ngụ ý rằng những bằng cấp này được coi là có ít giá trị hơn so với các nước phương Tây. Bất chấp những ý kiến như vậy, sinh viên cho biết, họ coi trọng trải nghiệm học tập ở nước ngoài hơn là danh tiếng của trường. Chang nói: "Cho dù bạn đến quốc gia nào, đó vẫn là cơ hội để trải nghiệm thế giới bên ngoài".

Chỉ còn ba tháng nữa là chương trình của cô kết thúc, Zhang đang bận rộn chuẩn bị cho việc bảo vệ luận án của mình. Mặc dù kế hoạch tương lai của cô vẫn chưa chắc chắn, nhưng Zhang cho biết mình vẫn lạc quan. "Mặc dù, Thái Lan không được coi là một quốc gia có lợi thế cạnh tranh đáng kể nhưng vẫn có nhiều cơ hội ở đây. Bản thân việc học tập ở Đông Nam Á đã là một trải nghiệm quý giá, ngay cả khi nó không mang lại một công việc lương cao", nữ sinh chia sẻ.

TRỌNG ANH
(Theo Sixthtone)

"Hiệu ứng cánh bướm" cắt nghĩa bệnh tự kỷ

Một nghiên cứu mới cho thấy, thông qua "hiệu ứng cánh bướm", các đột biến ở gen không liên quan đến bệnh tự kỷ sẽ ảnh hưởng đến hoạt động của những gen liên quan đến chứng rối loạn này.

ADN bị xoắn và cuộn theo hình dạng 3D.

Tác động của ADN đối với tự kỷ

Cụ thể, ADN chứa vật liệu di truyền được gọi là chất xúc tiến, về cơ bản giúp bật và tắt gen. Do ADN bị xoắn và cuộn theo hình dạng 3D, nên những gen khởi động này có thể kiểm soát các gen nằm cách xa chúng trong trình tự ADN. Nói cách khác, nếu kéo dài tất cả các điểm gấp khúc trong ADN, thì vùng khởi động và gen sẽ ở xa nhau. Tuy nhiên, việc tạo ra các nếp gấp trong phân tử sẽ khiến chúng lại gần nhau hơn.

Vùng khởi động và các gen mà nó kiểm soát tạo thành một "đơn vị" điều hòa được gọi là miền liên kết tôpô (TAD). Do cơ chế phức tạp này, một người không có đột biến gen liên quan đến chứng tự kỷ vẫn có thể phát triển chứng rối loạn. Nguyên nhân là do đột biến ở nơi khác trong bộ gen của họ - tại các gen khởi động. Đó là ý tưởng mà các nhà khoa học đã khám phá trong nghiên cứu mới được công bố trên tạp chí Cell Genomics.

Từ những năm 70, các nhà nghiên cứu đã biết rằng, gen có liên quan tới hội chứng tự kỷ sau phát hiện, các cặp song sinh thường có cùng tình trạng này. Kể từ đó, các nhà khoa học đã tiến hành tìm kiếm những "thủ phạm" ẩn sâu trong gen gây ra bệnh tự kỷ, quá trình đã có nhiều bước tiến lớn trong thập kỷ qua. Các nhà khoa học đã khám phá được nhiều loại thay đổi di truyền có thể gây nên bệnh tự kỷ, đồng thời càng nghiên cứu sâu về ADN, họ càng nhận thấy tác động của nó lên chứng tự kỷ trở nên phức tạp hơn.

Bệnh tự kỷ có tính di truyền cao. Người ta ước tính rằng, khoảng 40 - 80% trường hợp tự kỷ có liên quan đến gen di truyền trong gia đình. Tuy nhiên, bệnh tự kỷ cũng có thể do các đột biến tự phát sinh trong ADN. Những đột biến như vậy gần đây được phát hiện ở các vùng ADN "không mã hóa", chiếm khoảng 98,5% bộ gen và không chứa các chỉ dẫn để tạo ra protein, giống như gen. Cho đến nay, người ta biết rất ít về cách sự đột biến ở ADN không mã hóa ảnh hưởng như thế nào đến khả năng mắc chứng rối loạn phổ tự kỷ (ASD) của một người. Nghiên cứu mới đã giải đáp câu hỏi đó.

> **Tiến sĩ Takada cho biết, các nhà nghiên cứu hiện hy vọng sẽ xác định được các loại đột biến không mã hóa khác - yếu tố có thể ảnh hưởng đến khả năng mắc chứng tự kỷ của một người nào đó.**

Nguyên nhân gây nguy cơ tự kỷ cao

Các tác giả nghiên cứu đã phân tích bộ gen của hơn 5 nghìn người mắc chứng tự kỷ, cùng với anh chị em của họ - những người không mắc bệnh này và đóng vai trò như một nhóm đối chứng. Nhóm nghiên cứu đặc biệt tìm kiếm sự hiện diện của các đột biến không thể di truyền và sử dụng các kỹ thuật chuyên biệt để nắm bắt cấu hình 3D của bộ gen. Đồng thời, xác định ranh giới TAD xung quanh các gen liên kết với bệnh tự kỷ. Họ đã tìm thấy mối liên hệ trực tiếp giữa bệnh tự kỷ và cơ chế điều hòa gen liên quan đến TAD, đặc biệt là những TAD có chứa những gen được biết là có liên quan đến bệnh tự kỷ.

Tác giả nghiên cứu cao cấp - Tiến sĩ Atsushi Takata, nhà nghiên cứu tại Trung tâm Khoa học Não Riken (Nhật Bản) cho biết, đôi khi, việc thay đổi chỉ một "chữ cái" hoặc cơ sở trong mã ADN có thể dẫn đến nguy cơ mắc bệnh tự kỷ cao hơn. Ông nói: "Kết quả cho thấy rằng, chỉ một cơ sở khác biệt về trình tự ADN trong vùng không mã hóa protein cũng có thể ảnh hưởng đến sự biểu hiện của các gen lân cận. Từ đó, có thể làm thay đổi cấu hình biểu hiện gen tổng thể của các gen ở xa trong bộ gen, dẫn đến tăng nguy cơ mắc ASD".

Tiến sĩ Takata ví điều này với một hiện tượng vật lý được gọi là "hiệu ứng cánh bướm". Trong đó, sự thay đổi nhỏ ở trạng thái ban đầu của một hệ thống phức tạp sẽ tạo ra sự khác biệt lớn về sau. Ví dụ, một con bướm vỗ cánh và vài tuần sau, nó có thể di chuyển cách xa hàng dặm. Tương tự, một đột biến tinh tế ở vùng khởi động có thể có tác động lớn đến sự biểu hiện gen ở nơi khác.

Trong một thí nghiệm riêng biệt trên tế bào gốc của con người, các nhà nghiên cứu đã tạo ra đột biến ở những chất kích thích TAD cụ thể bằng công nghệ chỉnh sửa gen CRISPR. Họ phát hiện ra rằng, một đột biến làm giảm hoạt động ở vùng khởi động. Đồng thời, có thể dẫn đến những thay đổi trong hoạt động của một gen liên quan đến bệnh tự kỷ trong cùng TAD. Điều này đã giúp xác nhận những phát hiện trước đó của họ ở người.

Tiến sĩ Daniel Rader - Giáo sư y học phân tử tại Trường Đại học Pennsylvania (Mỹ), người không tham gia vào nghiên cứu, cho biết: "Đây là một bài báo thú vị nhằm cố gắng mở rộng sự hiểu biết của chúng ta về sự đóng góp của biến thể de novo (không di truyền) hiếm đối với nguy cơ ASD ở các khu vực bên ngoài bộ gen mã hóa protein. Những phát hiện này có thể có ý nghĩa điều trị tiềm năng".

Có thể có nhiều cách để điều chỉnh hoạt động của các yếu tố thúc đẩy cụ thể. Từ đó, để nhiều gen liên quan đến bệnh tự kỷ được điều hòa cùng một lúc. Bởi, theo Tiến sĩ Rader, về lý thuyết, điều này có thể giúp giảm bớt các triệu chứng của ASD.

TRỌNG DƯƠNG

(Theo Live Science)

Tạo ra thiết bị tàng hình nhờ... côn trùng

Con rầy - một loài côn trùng ăn lá phổ biến tiết ra những hạt nhỏ đầy bí ẩn, được gọi là các brochosome có thể là nguồn cảm hứng để các nhà khoa học chế tạo công nghệ tàng hình

Giải mã brochosome

Các hạt nhỏ, độc đáo này có hình dạng khác thường giống quả bóng đá với các lỗ rỗng. Tác dụng chính xác của chúng đối với những con rầy là một điều bí ẩn từ những năm 1950. Đến năm 2017, Tak-Sing Wong - giáo sư kỹ thuật cơ khí và kỹ thuật y sinh Đại học Bang Pennsylvania (Mỹ) lãnh đạo nhóm nghiên cứu đầu tiên tạo ra phiên bản cơ bản, tổng hợp của brochosome nhằm hiểu rõ hơn về chức năng của chúng.

Lin Wang - học giả sau tiến sĩ về kỹ thuật cơ khí và là tác giả chính của nghiên cứu trên cho biết, khám phá này có thể rất hữu ích cho việc đổi mới công nghệ. Với chiến lược mới nhằm điều chỉnh sự phản xạ ánh sáng trên bề mặt, chúng ta có thể che giấu dấu hiệu nhiệt của con người hoặc máy móc. Một ngày nào đó con người có thể phát triển áo choàng tàng hình nhiệt dựa trên thủ thuật mà con rầy sử dụng.

"Công việc của chúng tôi cho thấy sự hiểu biết về thiên nhiên có thể giúp chúng ta phát triển các công nghệ hiện đại như thế nào" – ông Lin Wang nói và tiếp tục giải thích rằng, mặc dù các nhà khoa học đã biết về các hạt brochosome trong 3/4 thế kỷ, nhưng việc chế tạo chúng trong phòng thí nghiệm vẫn là một thách thức do tính phức tạp về hình dạng của hạt.

Theo ông Lin Wang, hiện chưa rõ tại sao những con rầy lại tạo ra hạt có cấu trúc phức tạp như vậy. Các nhà nghiên cứu đã tạo ra những brochosome này bằng phương pháp in 3D công nghệ cao trong phòng thí nghiệm. Họ nhận thấy những hạt được này có thể giảm phản xạ ánh sáng tới 94%. Điều này là một khám phá lớn, bởi đây là lần đầu tiên chúng ta thấy thiên nhiên chi phối ánh sáng theo cách của riêng mình.

Nhiều giả thuyết được đưa ra về lý do con rầy khoác lên mình một lớp áo giáp brochosome, từ việc giữ chúng không bị nhiễm chất gây ô nhiễm và nước cho đến tạo ra lớp áo tàng hình. Tuy nhiên, kiến thức về hình học của brochosome cho thấy rất có thể mục đích chính của nó là để tránh những kẻ săn mồi, theo giáo sư Tak-Sing Wong.

Bên cạnh đó, kích thước của các lỗ trên brochosome khiến nó có hình dạng rỗng, giống quả bóng đá là rất quan trọng. Đặc biệt, kích thước này nhất quán cho tất cả loài rầy này. Các brochosome có đường kính khoảng 600 nanomet, bằng khoảng một nửa kích thước của một vi khuẩn và các lỗ của brochosome có đường kính khoảng 200 nanomet. "Điều đó khiến chúng tôi đặt ra một câu hỏi, tại sao lại có kích cỡ giống nhau này? Bí mật để có những brochosome có kích thước khoảng 600 nanomet với lỗ khoảng 200 nanomet là gì? Điều đó có phục vụ mục đích nào đó không?", ông Wong nói.

Triển vọng công nghệ lớn

Các nhà nghiên cứu nhận thấy thiết kế độc đáo của brochosome phục vụ mục đích kép. Đó là hấp thụ tia cực tím (UV), làm giảm tầm nhìn của kẻ săn mồi có tầm nhìn tia cực tím (như chim và bò sát), đồng thời tán xạ ánh sáng, tạo ra lá chắn chống phản xạ, phòng các mối đe dọa tiềm ẩn. Kích thước của các lỗ là hoàn hảo để hấp thụ ánh sáng ở tần số tia cực tím.

Điều này có khả năng mang lại nhiều ứng dụng cho con người sử dụng brochosome tổng hợp. Trong đó, giúp hệ thống thu hoạch năng lượng Mặt trời hiệu quả hơn, làm kem chống nắng tiên tiến giúp bảo vệ da tốt hơn trước tác hại của ánh nắng Mặt trời. Các nhà nghiên cứu cũng đang xem xét việc phát triển áo choàng tàng hình hoặc thiết bị ngụy trang lấy cảm hứng trực tiếp từ loài rầy.

> **Nhà nghiên cứu Lin Wang cho biết: Chúng tôi mới chỉ tập trung vào một loài côn trùng, nhưng có rất nhiều loài côn trùng tuyệt vời hơn đang chờ các nhà khoa học vật liệu nghiên cứu. Chúng có thể giúp chúng tôi giải quyết các vấn đề kỹ thuật khác nhau. Chúng không chỉ là côn trùng mà còn là nguồn cảm hứng.**

Để kiểm tra những điều trên, trước tiên, nhóm phải đối mặt với thách thức lớn là tạo ra các brochosome tổng hợp. Trong nghiên cứu năm 2017, các nhà khoa học mô phỏng một số đặc điểm của brochosome, đặc biệt là các lỗ và sự phân bố của chúng, bằng vật liệu tổng hợp. Tuy nhiên, họ chỉ có thể tạo ra thứ gì đó trông giống như những chiếc brochosome chứ không phải là một bản sao chính xác.

"Đây là lần đầu tiên chúng tôi có thể tạo ra hình dạng chính xác của brochosome tự nhiên" - Giáo sư Wong nói và giải thích rằng các nhà nghiên cứu có thể tạo ra các bản sao tổng hợp theo tỷ lệ của cấu trúc brochosome bằng cách sử dụng công nghệ in 3D tiên tiến.

Các nhà nghiên cứu đã tạo ra một phiên bản thu nhỏ có kích thước tương đương 1/5 đường kính sợi tóc người, đồng thời tái tạo chính xác hình dạng và hình thái, cũng như số lượng và vị trí của các lỗ. Các brochosome giả tuy nhỏ nhưng đủ lớn để mô tả đặc điểm về mặt quang học. Nhóm nghiên cứu hiện muốn cải tiến quy trình sản xuất brochosome tổng hợp với hy vọng tiến gần hơn đến kích thước thực của chúng.

Giáo sư Wang lưu ý rằng công trình brochosome của họ thể hiện giá trị của phương pháp nghiên cứu mô phỏng sinh học, nơi các nhà khoa học tìm đến thiên nhiên để lấy cảm hứng. Ông cho rằng thiên nhiên là người thầy tốt để các nhà khoa học phát triển các vật liệu tiên tiến mới.

HẢI YẾN

(theo Scitechdaily)

Thực hư về siêu năng lực ở người

Con người không thể mọc ra những móng vuốt khổng lồ như "Người sói" trong loạt phim giả tưởng X-Men hoặc bắn ra những tia năng lượng từ mắt như Cyclops trong thần thoại Hy Lạp, nhưng cơ thể và bộ não của chúng ta có tiềm năng thực hiện nhiều điều kỳ diệu, siêu phàm. Các nhà khoa học giải thích điều này như thế nào?

Một số nhà khoa học cho rằng đôi khi siêu năng lực xuất hiện thông qua đột biến di truyền, chẳng hạn như người Sherpa ở dãy Himalaya thích nghi với độ cao là nhờ các gen giúp tăng cường sức mạnh và sự dẻo dai. Tuy nhiên, một số siêu năng lực khác có thể đạt được nếu biết khai thác.

Những vận động viên lĩnh vực trí tuệ từng thể hiện nhiều thành tích đáng kinh ngạc về trí nhớ cho rằng, bất kỳ ai cũng có thể phát triển khả năng này. Ngay cả nỗi sợ hãi cũng có thể bị khống chế, nếu có điều kiện thích hợp, như trường hợp nhà leo núi Alex Honnold, nhân vật được so sánh với "Người nhện" vì khả năng leo lên những bức tường đá dựng đứng mà không cần dây thừng.

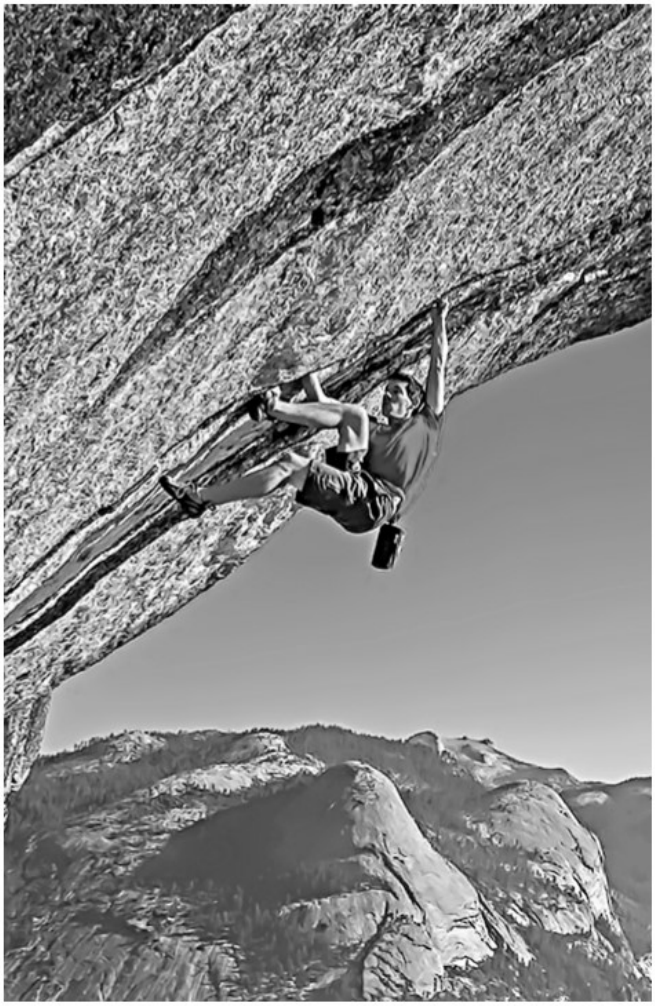

Alex Honnold không hề sợ hãi trên vách núi dựng đứng.

> **Anthony Dottino, người sáng lập các cuộc thi đặc biệt về trí nhớ, đang hợp tác với các nhà khoa học thần kinh nhằm tìm hiểu xem việc rèn luyện ảnh hưởng như thế nào đến hoạt động của não. Hiện tại, nghiên cứu đang tiết lộ cách thức hoạt động của các kỹ thuật ghi nhớ bằng cách hình thành các mạng lưới trong não, gắn kết những ký ức mới với ký ức cũ. Ngoài ra, một nghiên cứu đăng trên tạp chí Neuron cho thấy, những người bình thường có thể cải thiện đáng kể trí nhớ của mình chỉ sau sáu tuần luyện tập.**

Bắt đầu tìm hiểu những gì đang diễn ra bên trong cơ thể và tâm trí của những người có siêu năng lực, các nhà khoa học phát hiện, trong khi gen mang lại lợi thế cho một số người thì hầu hết chúng ta đều có những tiềm năng chưa được khai thác. Dưới đây là một vài ví dụ về các siêu năng lực tiềm ẩn.

Không sợ hãi

Với hầu hết mọi người, hình ảnh Alex Honnold leo lên vách núi dựng đứng chỉ bằng đôi tay, đôi chân cũng đủ rùng mình, sởn gai ốc vì sợ hãi. Khi các nhà khoa học quét não của nhà leo núi nổi tiếng thế giới này bằng MRI chức năng vào năm 2016, họ đã phát hiện điều đáng kinh ngạc. Khi hiển thị những hình ảnh đồ họa ở hạch hạnh nhân, vùng não liên quan đến sợ hãi, bộ phận này của Honnold hầu như im lìm.

Tuy vậy, về mặt cấu trúc, bộ não của anh ta hoàn toàn bình thường. Jan Joseph - nhà khoa học thần kinh, người kiểm tra hoạt động não của Honnold, đã viết trên tạp chí Popular Science năm 2018 rằng, có thể anh ấy đã tự hạn chế một số hoạt động não bộ nhất định, bằng cách tập trung vào việc lập kế hoạch tỉ mỉ cho từng hành động. Và đó là siêu năng lực mà tất cả chúng ta đều có thể khai thác.

Các nhà tâm lý học đã sử dụng những phương pháp có điều kiện tương tự để giúp con người vượt qua nỗi sợ hãi, đồng thời khoa học thần kinh đang nghiên cứu cách bộ nhớ sợ hãi hình thành và có thể được xóa bỏ ra sao.

Sức chịu đựng phi thường

Tatum Simonson - nhà nghiên cứu di truyền và sinh lý học liên quan đến khả năng thích nghi với độ cao, thuộc Đại học California ở San Diego, Mỹ, cho biết: "Con người vẫn đang tiến hóa, và người Sherpa ở Nepal là một ví dụ hoàn hảo về sự phát triển siêu năng lực".

Các thành viên của nhóm dân tộc này đã sống hơn 6.000 năm ở độ cao trung bình 4.200 mét, nơi có lượng oxy ít hơn khoảng 40% so với mực nước biển. Thông thường, khi lượng oxy giảm, cơ thể con người sẽ bơm ra nhiều tế bào hồng cầu mang oxy hơn để bù vào. Tuy nhiên, điều này làm cho máu đông lại, dễ dẫn đến say độ cao hoặc thậm chí tử vong. Thế nhưng, người Sherpa đã phát triển một số đột biến gen cho phép họ duy trì lượng hồng cầu ở mức thấp, trong khi ty thể trong tế bào của họ sử dụng oxy hiệu quả hơn.

Simonson cũng đang nghiên cứu hoạt động của người Tây Tạng sống ở độ cao thấp hơn và nhận thấy họ giữ vững lợi thế của mình ngay cả ở mực nước biển, một siêu năng lực mà bà hy vọng có thể học hỏi để giúp những người bị thiếu oxy máu mạn tính do bệnh hô hấp hoặc tim mạch.

Trong khi đó, người Bajau ở Philippines, Malaysia và Indonesia nổi tiếng vì lặn xuống độ sâu đến 70 mét trong vòng 13 phút mà không cần thiết bị hỗ trợ nào.

Các nhà khoa học cho biết, giống như người Sherpa, người Bajau đã phát triển lợi thế di truyền để sử dụng oxy hiệu quả hơn. Tuy nhiên, vì phải đối mặt với tình trạng thiếu oxy ngay lập tức nên người Bajau đã phát triển một cơ chế đặc biệt hơn. Theo thời gian, chọn lọc tự nhiên đã tạo điều kiện cho lá lách, nơi chứa các tế bào hồng cầu được oxy hóa, to hơn. Trong khi lặn, lá lách của họ co lại và phóng lượng dự trữ này vào máu.

Siêu nhanh

Trong tiểu thuyết, những sinh vật thần thoại như ma cà rồng và người sói được tô vẽ là siêu nhanh nhẹn, khả năng di chuyển với sự thăng bằng, phối hợp và phản xạ phi thường. Trong cuộc sống thực, sự kết hợp giữa di truyền và rèn luyện đã mang lại cho một số người những khả năng siêu phàm như vậy.

Chẳng hạn trường hợp của kiếm sĩ Isao Machii, người Nhật. Chỉ bằng một cú vung kiếm, anh ta có thể chẻ một viên đạn làm đôi khi nó đang bay tới. Hoặc tay súng huyền thoại Bob Munden, người đã được kiểm tra khả năng bắn chính xác bằng khẩu súng của mình trong chưa đầy 1/10 giây, nhanh hơn thời gian phản ứng của bộ não người bình thường.

Bạn có thể ghi nhớ thứ tự của một bộ bài trong 20 giây, hoặc tên và khuôn mặt của hàng trăm người lạ chỉ trong vài phút? Đối với một số vận động viên thi đấu trong Giải vô địch Trí nhớ Hoa Kỳ hằng năm, những thành tích như vậy thực hiện không khó.

LÊ DU *(Theo Nationalgeographic)*

Các mảnh vụn nhựa được tìm thấy trong rác thải đại dương. Ảnh: Livekindly

Nhựa sinh học ngăn ô nhiễm vi nhựa trên biển

Nhựa làm từ thực vật giải phóng ít vi nhựa hơn đáng kể so với nhựa thông thường khi tiếp xúc với ánh sáng mặt trời và nước biển. Những phát hiện này nêu bật tiềm năng của nhựa sinh học như một giải pháp thay thế thân thiện với môi trường hơn so với nhựa truyền thống.

Nghiên cứu do Giáo sư Hom Dhakal - Trường Kỹ thuật Cơ khí và Thiết kế của Đại học Portsmouth (Anh) và các chuyên gia từ Viện Hàng hải Flanders (VLIZ) ở Bỉ dẫn đầu, đã so sánh sự phân hủy của 2 loại nhựa trong điều kiện khắc nghiệt. Nghiên cứu cho nhựa sinh học làm từ nguyên liệu tự nhiên và nhựa thông thường làm từ dẫn xuất dầu mỏ tiếp xúc với tia UV cường độ cao và nước biển trong 76 ngày, mô phỏng 24 tháng phơi nắng ở Trung Âu.

Giáo sư Hom Dhakal giải thích, nhựa sinh học đang thu hút được sự quan tâm như một lựa chọn thay thế cho nhựa thông thường, nhưng ít người biết về nguồn gây ô nhiễm vi nhựa tiềm ẩn trong môi trường biển. Điều quan trọng là phải hiểu cách thức hoạt động của những vật liệu này khi chúng tiếp xúc với môi trường khắc nghiệt, từ đó có thể dự đoán chúng sẽ hoạt động như thế nào khi được sử dụng trong các ứng dụng hàng hải, như chế tạo thân tàu và tác động của chúng đối với đại dương.

Nguyên nhân gây ô nhiễm hạt vi nhựa

Ô nhiễm vi nhựa nổi lên như một trong những vấn đề môi trường cấp bách nhất. Những hạt nhựa siêu nhỏ với kích thước dưới 5mm xâm nhập vào hệ sinh thái biển, gây ra mối đe dọa nghiêm trọng đối với đời sống thủy sinh và có khả năng xâm nhập vào chuỗi thức ăn của con người.

Để chống lại vấn đề ngày càng gia tăng này một cách hiệu quả, trước tiên chúng ta phải hiểu nguyên nhân chính đằng sau sự gia tăng của vi nhựa trong đại dương. Thủ phạm đằng sau cuộc khủng hoảng vi nhựa là lượng rác thải nhựa đáng kinh ngạc xâm nhập vào đại dương hàng ngày. Dòng rác thải nhựa này không ngừng chảy vào, từ bao bì sử dụng một lần đến ngư cụ bỏ đi, tạo tiền đề cho sự hình thành của vi nhựa.

Khi tiếp xúc với các tác nhân gây áp lực từ môi trường như bức xạ tia cực tím, gió và sóng, các vật dụng bằng nhựa lớn hơn bắt đầu phân hủy và phân mảnh thành các mảnh nhỏ hơn. Quá trình phân hủy vật lý này được đẩy nhanh bởi các điều kiện khắc nghiệt trong môi trường biển. Kết quả là rác thải nhựa một khi còn nguyên vẹn sẽ dần phân hủy thành vô số hạt vi nhựa gây ô nhiễm đại dương. Ngoài các mảnh nhựa lớn hơn, vi nhựa cũng có thể xâm nhập trực tiếp vào đại dương ở dạng cực nhỏ.

Được gọi là vi nhựa sơ cấp, những hạt này là các polymer tổng hợp cực nhỏ, được sản xuất có chủ đích cho nhiều ứng dụng khác nhau, như chất tẩy da chết trong mỹ phẩm, chất mài mòn công nghiệp và sợi quần áo tổng hợp. Khi những sản phẩm này được sử dụng hoặc rửa sạch, các hạt vi nhựa trong chúng có thể dễ dàng xâm nhập vào nguồn nước và cuối cùng là đại dương.

Khi vi nhựa xâm nhập vào môi trường biển, chúng sẽ gây ra mối đe dọa đáng kể cho các sinh vật dưới nước. Nhiều loài sinh vật biển, từ động vật phù du nhỏ bé đến cá voi khổng lồ, vô tình ăn phải những hạt nhựa này vì nhầm chúng là thức ăn có thể khiến chúng suy dinh dưỡng, tắc nghẽn tiêu hóa và thậm chí là chết đói. Hơn nữa, vi nhựa có thể đóng vai trò là vật trung gian truyền các hóa chất độc hại, đưa chất độc vào mạng lưới thức ăn ở biển.

Nhựa thực vật thải ra vi nhựa ít hơn 9 lần

Kết quả nghiên cứu cho thấy vật liệu nhựa làm từ thực vật thải hạt vi nhựa ít hơn 9 lần so với nhựa thông thường. Theo Tổ chức Quốc tế Nhựa Đại dương (có trụ sở tại Mỹ), cứ mỗi phút lại có một xe tải rác thải nhựa đổ xuống đại dương, góp phần làm gia tăng vấn đề ô nhiễm vi nhựa.

> **Cuộc chiến chống ô nhiễm vi mô trong đại dương vẫn tiếp tục và sự phát triển của các loại nhựa mới có nguồn gốc từ thực vật mang lại triển vọng mới. Mặc dù, nghiên cứu do Giáo sư Hom Dhakal dẫn đầu cho thấy nhựa làm từ thực vật thải ra ít hạt vi nhựa hơn nhựa thông thường, song sự hiện diện của những hạt nhỏ này trong đại dương của chúng ta vẫn là một mối lo ngại.**

Giáo sư Dhakal nhấn mạnh, khi biết được tác động của các loại nhựa khác nhau đối với môi trường, chúng ta có thể đưa ra những lựa chọn tốt hơn để bảo vệ đại dương của mình.

Các nhà nghiên cứu đã so sánh polypropylen, một loại polymer công nghiệp thông thường không phân hủy sinh học và khó tái chế, với axit polylactic (PLA), một loại polymer có khả năng phân hủy sinh học. Tuy PLA thải ra ít hạt vi nhựa hơn, nhưng Giáo sư Dhakal cảnh báo chúng ta cần phải cẩn thận vì rõ ràng hạt vi nhựa vẫn đang được thải ra ngoài và đó vẫn là một mối lo ngại.

Nghiên cứu cũng tiết lộ rằng kích thước và hình dạng của vi hạt nhựa được giải phóng khác nhau tùy thuộc vào loại nhựa. Giáo sư Dhakal cho biết: "Nhìn chung, nghiên cứu của chúng tôi cung cấp những hiểu biết có giá trị về các loại nhựa khác nhau dưới tác nhân từ môi trường, điều này rất quan trọng cho công việc giải quyết ô nhiễm nhựa trong tương lai. Vậy nên, cần phải tiếp tục nghiên cứu và có các biện pháp chủ động để giảm thiểu tác động của vi hạt nhựa đối với hệ sinh thái biển".

Viện Cách mạng Nhựa (Anh), nơi Giáo sư Dhakal là thành viên, cũng đóng một vai trò quan trọng trong việc thúc đẩy nghiên cứu trên, cung cấp thông tin về chính sách và góp phần vào nỗ lực toàn cầu nhằm chấm dứt ô nhiễm nhựa. Khi chúng ta tiến về phía trước, điều cần thiết là tiếp tục khám phá các giải pháp đổi mới, nâng cao nhận thức và thực hiện các biện pháp chủ động để bảo vệ hệ sinh thái biển của chúng ta khỏi tác động bất lợi của vi nhựa.

CẨM BÌNH

(Theo Earth)

Hoa giấy khoe sắc bên Trường ĐH Tôn Đức Thắng

Trường Đại học Tôn Đức Thắng (TDTU) được xây dựng trên khu đất có tổng diện tích gần 30 hecta. Cơ sở vật chất của Trường ĐH Tôn Đức Thắng đạt xếp hạng quốc tế 5 sao theo chuẩn QS Stars (Anh Quốc).

Tại trụ sở chính của trường ở Quận 7, TPHCM, những bụi hoa giấy được trồng tạo thành hàng rào, tập trung chủ yếu khu vực cổng chính, cổng 7 và cầu gần cổng 5. Hàng năm, vào khoảng tháng 3 - 4, giàn hoa giấy cao lớn trổ hoa rực rỡ trải dài cả một đoạn đường.

Hoa giấy ở Trường Đại học Tôn Đức Thắng đan xen giữa màu hồng ngọt ngào, một chút hồng tím mơ màng và sắc trắng tinh khôi. Những gam màu ấy đọ sắc với nắng, lá xanh, tất cả tạo nên một bức tranh sinh động giữa lòng thành phố.

Mỗi khi đến mùa hoa giấy, sinh viên trong trường và cộng đồng những người yêu du lịch, mê check-in lại tụ họp về đây để chụp ảnh. Phạm Nguyễn Trang Nguyên, 19 tuổi, sinh viên năm nhất chia sẻ, cô cảm thấy tinh thần thoải mái khi nhìn ngắm hoa, tạo động lực tích cực cho việc học tập và tham gia những hoạt động ngoại khóa trong trường.

Giàn hoa giấy luôn được sự chăm sóc kỹ lưỡng, cắt tỉa từ nhân viên và ý thức gìn giữ của sinh viên và giảng viên nhà trường, điều đó mang đến nét đẹp rực rỡ ngay từ cổng trường của TDTU.

CẨM ANH